

INFORMACJA

**O ISTOTNYCH PROBLEMACH
WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI
I ORZECZNICTWA
TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
W 2016 ROKU**

Warszawa 2017

Spis treści

Rozdział I. Pozycja ustrojowa i kompetencje Trybunału Konstytucyjnego	7
1. Skład i organy Trybunału Konstytucyjnego	7
2. Podstawy prawne funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego	9
3. Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego	11
3.1. Hierarchiczna kontrola norm	11
3.1.1. Zakres kontroli	11
3.1.2. Kryteria kontroli	12
3.1.3. Rodzaje kontroli	12
3.2. Pozostałe kompetencje	13
4. Charakter rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego	13
Rozdział II. Wybrane zagadnienia wynikające ze spraw rozstrzyganych przez Trybunał w 2016 r.	15
1. Źródła prawa i zasady tworzenia prawa	15
1.1. Reguły wykładni prawa wynikające z hierarchiczności systemu źródeł prawa	15
1.2. Zasada wyłączności ustawy	16
1.3. Zasady wydawania rozporządzeń	17
1.4. Zasady poprawnej legislacji	17
2. Konstytucyjne zasady ustrojowe i wykonywanie kompetencji przez organy demokratycznego państwa prawnego	19
2.1. Zasada odrębności władzy sądowniczej i niezawisłości sędziów	19
2.2. Zadania i kompetencje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	20
2.3. Ochrona funkcjonariuszy demokratycznego państwa prawnego	20
3. Kształtowanie sytuacji człowieka i obywatela w zgodzie ze standardami konstytucyjnymi	21
3.1. Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa	21
3.2. Zasada stabilizacji sytuacji prawnej jednostki	22
3.3. Zasada proporcjonalności	23
3.4. Zasada równości	25
3.5. Ochrona podmiotów słabszych	28
4. Wolności i prawa konstytucyjne	30
4.1. Wolności niewymagające instytucjonalizacji	30
4.1.1. Wolność osobista	30
4.1.2. Prywatność i autonomia informacyjna	31
4.2. Wolności wymagające instytucjonalizacji	32
4.2.1. Wolność decydowania o życiu osobistym	32

4.2.2. Wolność majątkowa.....	32
4.3. Konkretyzacja treści praw.....	35
4.3.1. Prawo dostępu do informacji publicznej	35
4.3.2. Prawo składania petycji, wniosków i skarg	36
4.3.3. Prawo do nauki.....	37
4.4. Środki ochrony wolności i praw konstytucyjnych.....	38
4.4.1. Efektywność środków ochrony wolności i praw konstytucyjnych	38
4.4.2. Prawo do sądu jako środek ochrony wolności i praw konstytucyjnych	38
5. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej, dyscyplinarnej i administracyjnej.....	41
5.1. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej.....	41
5.2. Zasady kształtowania odpowiedzialności dyscyplinarnej	41
5.3. Zasady kształtowania odpowiedzialności administracyjnej	42
5.4. Zbieg odpowiedzialności prawnej za ten sam czyn	42
Rozdział III. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków	45
1. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych	45
1.1. Zakres i przedmiot wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych	45
1.2. Podstawy odmowy nadawania biegu skargom konstytucyjnym.....	47
2. Wstępna kontrola wniosków pochodzących od podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji.....	47
2.1. Zakres i przedmiot wstępnej kontroli wniosków.....	47
2.2. Podstawy odmowy w 2016 r.	47
2.3. Nadanie dalszego biegu w 2016 r.	48
Rozdział IV. Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dla prawodawcy oraz współdziałanie z sądami	49
1. Wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę	49
1.1. Oczekiwana reakcja prawodawcy na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	50
1.1.1. Zmiany konieczne.....	50
1.1.1.1. Wyroki mogące spowodować powstanie luki w prawie	50
1.1.1.2. Wyroki stwierdzające niepełny charakter regulacji	50
1.1.1.3. Inne wyroki wymagające zmian w prawie	51
1.1.2. Zmiany zalecane	51
1.1.3. Zmiany wskazane	52
1.2. Reakcja parlamentu i innych organów na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	52
1.2.1. Inicjatywy ustawodawcze Senatu.....	52

1.2.2. Inicjatywy ustawodawcze Rady Ministrów	54
1.2.3. Aktywność innych podmiotów	54
2. Współdziałanie z sądami	54
2.1. Instytucja pytania prawnego	54
2.2. Wpływ praktyki stosowania prawa na kształtowanie orzecznictwa Trybunału	56
2.3. Wykładnia w zgodzie z Konstytucją	58
2.4. Skutki wyroków Trybunału – wybrane problemy.....	58
2.4.1. Stosowanie przepisu w okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej.....	58
2.4.2. Wznowienie postępowania w następstwie wyroku Trybunału	59
Rozdział V. Działalność pozaorzecznicza Trybunału Konstytucyjnego	61
1. Konferencje naukowe i inne wydarzenia w siedzibie Trybunału.....	61
2. Współpraca międzynarodowa	62
2.1. Wyjazdy zagraniczne.....	62
2.2. Wizyty w siedzibie Trybunału.....	62
3. Działalność na rzecz popularyzacji orzecznictwa konstytucyjnego	63
3.1. Wydarzenia w siedzibie Trybunału.....	63
3.2. Działalność Zespołu Prasy i Informacji	64
3.3. Działalność Wydawnictw BTK.....	65
3.4. Działalność Zespołu Orzecznictwa i Studiów	65
Z A Ł A C Z N I K I.....	67
Załącznik nr 1. Analiza danych statystycznych dotyczących wpływu spraw	69
Załącznik nr 2. Analiza danych statystycznych dotyczących spraw zakończonych.....	73
Załącznik nr 3. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków.....	87
Załącznik nr 4. Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach.....	91
Załącznik nr 5. Wzorce kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem.....	93
Załącznik nr 6. Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem.....	96
Załącznik nr 7. Przegląd treści sentencji wyroków zapadłych w 2016 r.	103
Załącznik nr 8. Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania.....	122
Załącznik nr 9. Przegląd zdań odrębnych zgłoszonych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2016 r.	131
Załącznik nr 10. Zestawienie spraw z 2016 r., w których Trybunał odroczył termin utraty mocy niekonstytucyjnych przepisów	142
Załącznik nr 11. Zestawienie wyroków wydanych w 2016 r. wymagających wykonania	143
Załącznik nr 12. Zestawienie zaległych orzeczeń pozostawionych bez odpowiedniej reakcji prawodawcy	144

Rozdział I. Pozycja ustrojowa i kompetencje Trybunału Konstytucyjnego

1. Skład i organy Trybunału Konstytucyjnego

1.1. Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów. W 2016 r., do 27 kwietnia, w skład Trybunału Konstytucyjnego wchodziło:

Andrzej Rzepliński (Prezes), Stanisław Biernat (Wiceprezes), Henryk Cioch, Mirosław Granat, Leon Kieres, Lech Morawski, Mariusz Muszyński, Julia Przyłębska, Piotr Pszczółkowski, Małgorzata Pyziak-Szafnicka, Stanisław Rymar, Piotr Tuleja, Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz, Andrzej Wróbel, Marek Zubik.

28 kwietnia 2016 r. kadencję rozpoczął sędzia Zbigniew Jędrzejewski, wybrany w miejsce sędziego Mirosława Granata.

20 grudnia 2016 r. kadencję rozpoczął sędzia Michał Warciński, wybrany w miejsce sędziego Andrzeja Rzeplińskiego.

1.2. Przedstawienie kwestii obsadzenia pięciu stanowisk sędziowskich wymaga zwrócenia uwagi na działania Sejmu i Prezydenta podjęte w 2015 r., tj.:

- 25 czerwca 2015 r. – uchwalenie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym¹;
- 8 października 2015 r. – przyjęcie przez Sejm VII kadencji uchwał o wyborze pięciu sędziów TK, których kadencja rozpocznie się już po wyborach parlamentarnych²;
- 25 listopada 2015 r. – przyjęcie przez Sejm VIII kadencji uchwał o braku mocy prawnej uchwał o wyborze pięciu sędziów TK z 8 października 2015 r.³;
- 2 grudnia 2015 r. – przyjęcie przez Sejm VIII kadencji uchwał o wyborze pięciu sędziów TK⁴;
- 3 i 9 grudnia 2015 r. – ślubowanie sędziów TK wybranych 2 grudnia 2015 r.

Decydujące znaczenie dla prawidłowej obsady stanowisk sędziowskich w Trybunale miało pięć uchwał Sejmu z 25 listopada 2015 r. w sprawie stwierdzenia braku mocy prawnej uchwał Sejmy Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 października 2015 r. w sprawie wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego. W uzasadnieniu do projektów tych uchwał, stwierdzono, że w związku z nieprawidłowościami w procedurze wyboru sędziów TK, wybór przeprowadzony 8 października 2015 r. nie został skutecznie i prawnie wiążąco dokonany.

¹ Dz. U. poz. 1064.

² M.P. poz. 1038-1042.

³ M.P. poz. 1131-1135.

⁴ M.P. poz. 1182-1186.

Po przyjęciu tych uchwał istniały trzy nieobsadzone miejsca sędziowskie w Trybunale (za sędziów: Marię Gintowt-Jankowicz, Wojciecha Hermelińskiego, Marka Kotlinowskiego) oraz zbliżał się koniec kadencji dwóch sędziów (Zbigniewa Cieślaka – 2 grudnia 2015 r. oraz Teresy Liszcz – 8 grudnia 2015 r.).

W związku z uchwałami z 8 października 2015 r., 2 grudnia 2015 r. Sejm dokonał wyboru pięciu osób na stanowiska sędziów Trybunału: Henryka Ciocha, Lecha Morawskiego, Mariusza Muszyńskiego, Piotra Pszczółkowskiego i Julii Przyłębskiej. Prezydent przyjął ślubowanie od sędziów wybranych odpowiednio: 3 grudnia (czterej sędziowie) i 9 grudnia (sędzia Julia Przyłębska).

3 grudnia 2015 r., w wyroku o sygn. *K 34/15*, Trybunał Konstytucyjny orzekł w sprawie konstytucyjności niektórych przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym. Jednym z ocenianych przepisów był art. 137 tej ustawy. Przepis ten określał, wyjątkowy wobec art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, termin zgłaszania kandydatów na sędziów TK na miejsca zwalniane w 2015 r. Trybunał stwierdził, że art. 137 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym w zakresie, w jakim dotyczy sędziów Trybunału, których kadencja upływa 6 listopada 2015 r., jest zgodny z Konstytucją, natomiast w zakresie, w jakim dotyczy sędziów Trybunału, których kadencja upływa odpowiednio 2 i 8 grudnia 2015 r., jest niezgodny z Konstytucją. Sentencja wyroku *K 34/15* nie dotyczyła osób wybranych 8 października 2015 r. Procedura wyboru sędziego składa się z kilku etapów, a wyrok *K 34/15* dotyczył wyłącznie pierwszego z nich, tj. podstawy prawnej umożliwiającej składanie wniosków z kandydatami na sędziów TK. Procedura, rozpoczęta 8 października 2015 r., nie została natomiast sfinalizowana ze względu na: ujawnione błędy w procedurze wyboru, podjęcie uchwał Sejmu z 25 listopada 2015 r. o stwierdzeniu braku mocy prawnej uchwał z 8 października 2015 r. oraz dokonanie 2 grudnia 2015 r. wyboru sędziów Trybunału na nieobsadzone stanowiska sędziowskie. Sejm, podejmując uchwały z 25 listopada 2015 r., nie znał przy tym wyroku Trybunału *K 34/15* (który zapadł 3 grudnia), zatem nie można odczytywać jego działania jako kwestionowanie tego orzeczenia. Wybór sędziów 2 grudnia 2015 r. był natomiast jedynie zastosowaniem przepisów dotyczących wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego z uwagi na konieczność obsadzenia stanowisk sędziowskich.

W wyroku z 3 grudnia 2015 r. Trybunał orzekł o normach. Nie oceniał aktu wyboru sędziów.

W postanowieniu z 7 stycznia 2016 r., *U 8/15*, Trybunał stwierdził, że kontrola aktów wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego nie należy do jego kognicji. Postępowanie w sprawie zbadania konstytucyjności uchwał Sejmu z 25 października 2015 r. i 2 grudnia 2015 r. zostało umorzone.

W następstwie postanowienia *U 8/15* Prezes Trybunału włączył do orzekania sędziów **Julię Przyłębską** oraz **Piotra Pszczółkowskiego**. Prezes Trybunału – mimo braku ku temu podstawy prawnej – nie włączył do orzekania pozostałych sędziów, którzy oczekiwali podjęcia obowiązków sędziowskich. Jednocześnie przydzielił im pokoje, udzielał urlopów oraz wypłacał wynagrodzenie.

Po przejściu w stan spoczynku Prezesa Andrzeja Rzeplińskiego weszła w życie ustawa z 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Na jej podstawie Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

powierzył pełnienie obowiązków Prezesa Trybunału sędzi Julii Przyłębskiej. Sędziom **Henrykowi Ciochowi**, **Lechowi Morawskiemu** oraz **Mariuszowi Muszyńskiemu** umożliwiono wykonywanie obowiązków sędziego Trybunału.

1.3. Ustawa z 13 grudnia 2016 r. nałożyła na sędziego pełniącego obowiązki Prezesa Trybunału również obowiązek przeprowadzenia procedury przedstawienia Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału. Na podstawie przepisów tej ustawy zostało zwołane i przeprowadzone Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego, w którym udział wzięło 14 sędziów TK. Jeden z sędziów przebywał na urlopie. Jego nieobecność była usprawiedliwiona, a ponadto oświadczył, że nie chce kandydować na Prezesa Trybunału, a zatem jego bierne prawo wyborcze nie zostało naruszone i nie było konieczności zmiany terminu Zgromadzenia.

Wybór kandydatów na Prezesa Trybunału został dokonany przez głosowanie. Część sędziów nie oddała głosu, co nie wpłynęło na ważność głosowania z uwagi na spełnienie wymogów wynikających z art. 21 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawy o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Aktowi głosowania nadano formę uchwały (co wynikało wprost z ustawy). Ustawa nie przewidywała odrębnego głosowania nad samą uchwałą o wyborze.

Prezydent, spośród przedstawionych mu uchwał Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego dwóch kandydatów, postanowieniem z 21 grudnia 2016 r. powołał na Prezesa Trybunału **Julię Przyłębską**⁵.

2. Podstawy prawne funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego

Podstawy funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego określa Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Odsyła ona do ustawy w zakresie organizacji Trybunału Konstytucyjnego oraz trybu postępowania przed Trybunałem.

Rok 2016 był rokiem licznych zmian przepisów ustawowych dotyczących Trybunału.

W pierwszej połowie 2016 r. obowiązywała ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r.⁶, zmieniona kolejno: ustawą z dnia 19 listopada 2015 r.⁷, ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r.⁸ oraz ustawą z dnia 28 stycznia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o prokuraturze⁹. Tekst jednolity ustawy o Trybunale Konstytucyjnym został ogłoszony 8 marca 2016 r.

Wybrane przepisy ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. w pierwotnym brzmieniu zostały zbadane przez Trybunał Konstytucyjny w sprawie o sygnaturze *K 34/15* (wyrok z 3 grudnia 2015 r.). Trybunał potwierdził konstytucyjność zaskarżonych przepisów odnoszących się do organizacji i trybu postępowania przed Trybunałem. Za częściowo

⁵ M.P. poz. 1237.

⁶ Dz. U. poz. 1064.

⁷ Dz. U. poz. 1928.

⁸ Dz. U. poz. 2217.

⁹ Dz. U. poz. 178.

niekonstytucyjny został uznany przepis dotyczący terminu zgłaszania kandydatów na sędziów Trybunału. Przepisy nowelizacji listopadowej i niektóre przepisy ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym w brzmieniu nadanym nowelizacją listopadową były przedmiotem orzeczenia wydanego w sprawie o sygnaturze *K 35/15* w dniu 9 grudnia 2015 r. W wyroku o sygn. *K 35/15* Trybunał orzekł o konstytucyjności trybu uchwalenia nowelizacji listopadowej oraz o niekonstytucyjności wygaszenia kadencji Prezesa i Wiceprezesa TK. Zakwestionowane przepisy ustawy z 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w brzmieniu nadanym nowelizacją zostały uznane za niekonstytucyjne.

Nowelizacja grudniowa była przedmiotem rozstrzygania przez Trybunał w sprawie o sygn. *K 47/15*, które zostało wydane 9 marca 2016 r. Trybunał działał tu z pominięciem przepisów ustawowych obowiązujących z momencie orzekania. Rozstrzygnięcie nie zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw, co znaczy, że nie wywołało zmiany w systemie prawa.

Po 9 marca 2016 r. większość sędziów Trybunału Konstytucyjnego wydawała rozstrzygnięcia w oparciu o taki kształt przepisów postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, który obowiązywałby, gdyby rozstrzygnięcie o sygn. *K 47/15* wywołało skutek prawny w systemie prawa w postaci derogacji określonych przepisów prawnych. Jednocześnie część sędziów nie zgadzała się na stosowanie nieobowiązujących podstaw prawnych orzekania, co wyrażali w zdaniach odrębnych składanych w sprawach rozpatrywanych w 2016 roku. Podnoszono przede wszystkim niezgodne z ustawą ukształtowanie składów orzekających Trybunału, a także naruszenie przepisów dotyczących kolejności rozpatrywania spraw, terminów wyznaczania rozpraw i przedstawiania stanowisk przez uczestników postępowania przed Trybunałem oraz rozpoznawania spraw na posiedzeniu niejawnym.

W związku z zaistniałą sytuacją nastąpiła zmiana przepisów dotyczących funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego, dokonana w drodze ustawy z dnia 22 lipca 2016 r.¹⁰ Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy, stanowiła ona w podstawowych założeniach powrót do obowiązującej wiele lat regulacji z 1997 r., do której wprowadzono kilka istotnych zmian (ok. 7 artykułów) oraz kilkanaście związanych z nimi częściowych dostosowań istniejących dotychczas norm.

Niektóre przepisy ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym zostały zaskarżone do Trybunału Konstytucyjnego. Trybunał rozpoznał zarzuty 11 sierpnia 2016 r. w sprawie o sygn. *K 39/16*. Rozstrzygnięcie zostało wydane w oparciu o nieobowiązujące przepisy prawne. Nie zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw. Nieprawidłowości co do podstaw orzekania, w szczególności w odniesieniu do orzekania w składzie nieznanemu ustawie, podnieśli niektórzy sędziowie w zdaniach odrębnych.

Koniec roku 2016 r. przyniósł kolejną zmianę przepisów określających organizację i tryb postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Przepisy te zostały zawarte w trzech ustawach, opublikowanych w Dzienniku Ustaw z dnia 19 grudnia 2016 r. pod poz. 2072, 2073 i 2074. Są to odpowiednio: ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego oraz ustawa z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie

¹⁰ Dz. U. poz. 1157.

postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Jak wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, wyodrębnienie jej przedmiotu ma bezpośrednio nawiązywać do odesłania zawartego w Konstytucji. Ustawodawca uznał za zasadne stworzenie odrębnej ustawy dotyczącej statusu sędziego TK, jako regulującej kwestie nie mie-szczące się ani w kategorii organizacji, ani w kategorii trybu postępowania przed Trybunałem, o których mowa w art. 197 Konstytucji. Odrębne potraktowanie przepisów wprowadzających uzasadniono zapewnieniem spójności i przejrzystości nowych regulacji.

Trybunał Konstytucyjny funkcjonował również w oparciu o przepisy wewnętrzne. 15 września 2016 r. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego podjęło uchwałę w sprawie uchwalenia statutu Biura Trybunału Konstytucyjnego. Troje sędziów Trybunału zakwestionowało zgodność z prawem składu Zgromadzenia Ogólnego. Prezes Trybunału wydał pięć zarządzeń regulujących funkcjonowanie Trybunału.

3. Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego

3.1. Hierarchiczna kontrola norm

Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej, powołanym w pierwszej kolejności do badania tzw. hierarchicznej zgodności norm. Jego kontroli, pod kątem zgodności z aktem wyższego rzędu, podlegają umowy międzynarodowe, ustawy, przepisy prawa wydane przez centralne organy państwowe oraz inne akty normatywne. W razie stwierdzenia niezgodności, akt niższego rzędu jest w odpowiednim zakresie eliminowany z systemu obowiązującego prawa.

Hierarchiczna (pionowa) kontrola norm zawsze stanowiła trzon aktywności Trybunału. W roku 2016 nie wpłynął żaden wniosek w zakresie pozostałych kompetencji Trybunału, tzn. orzekania w sprawach sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa, badania zgodności z Konstytucją celów i działalności partii politycznych, czy też o stwierdzenie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

3.1.1. Zakres kontroli

Kontroli Trybunału Konstytucyjnego może zostać poddany pojedynczy przepis prawny lub jego fragment, grupa przepisów albo cały akt normatywny. Przy inicjowaniu postępowania obowiązuje zasada skargowości, co oznacza, że Trybunał nie jest uprawniony do podjęcia postępowania z urzędu. Może działać jedynie na podstawie wniosku, skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego, spełniających wymagania formalne przewidziane w ustawie.

Zakres dokonywanej przez Trybunał kontroli jest ponadto zawsze ograniczony zakresem zaskarżenia ujętym w piśmie inicjującym postępowanie. Stąd obowiązkiem podmiotu występującego do TK jest nie tylko wskazanie jednostek redakcyjnych kwestionowanego przez siebie aktu normatywnego, lecz również uzasadnienie zarzucanej mu niezgodności.

Do momentu wydania przez Trybunał orzeczenia o niezgodności, funkcjonujące w porządku prawnym przepisy objęte są domniemaniem konstytucyjności. Zadaniem

inicjującego postępowanie jest więc przedstawienie Trybunałowi argumentów, które mają to domniemanie obalić.

3.1.2. Kryteria kontroli

Istnieją trzy kryteria kontroli konstytucyjności, uwzględniane w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym: merytoryczne, proceduralne i kompetencyjne. Pierwsze z nich obejmuje ocenę treści norm zawartych w przepisach aktu normatywnego. Kryterium proceduralne obejmuje ocenę prawidłowości trybu wydania aktu normatywnego. Kryterium kompetencyjne natomiast obejmuje badanie kompetencji organu do wydania kwestionowanego przed Trybunałem aktu normatywnego.

3.1.3. Rodzaje kontroli

Kontrola hierarchiczna może być prowadzona w trybie kontroli prewencyjnej albo następczej. Jedynie Prezydent RP posiada kompetencję do zainicjowania kontroli prewencyjnej. Przedmiotem tej kontroli jest ustawa przedstawiona Prezydentowi do podpisu lub przedstawiona mu do ratyfikacji umowa międzynarodowa. W 2016 r. Trybunał rozpatrzył dwie sprawy zainicjowane przez Prezydenta w 2015 r. w trybie kontroli prewencyjnej.

Wszczęcie postępowania w sprawie hierarchicznej kontroli norm może nastąpić na podstawie wniosku, skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego sądu.

Wniosek może być złożony jedynie przez podmioty uprawnione, wskazane w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji. Wśród nich można wyróżnić grupę podmiotów posiadających legitymację ogólną (Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, 50 posłów, 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich) oraz grupę podmiotów posiadających legitymację szczególną, ograniczoną do pewnych rodzajów spraw (Krajowa Rada Sądownictwa, organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, ogólnokrajowe organy związków zawodowych, ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych, kościoły i inne związki wyznaniowe). Wnioski złożone przez podmioty posiadające legitymację szczególną podlegają procedurze wstępnej kontroli.

Postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym inicjuje również skarga konstytucyjna. W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji może ją złożyć każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone. Przedmiotem skargi konstytucyjnej podlegającym kontroli w zakresie zgodności z Konstytucją może być ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach skarżącego albo o jego określonych w Konstytucji obowiązkach. Skargi konstytucyjne podlegają procedurze wstępnej kontroli.

Ostatnim sposobem wszczęcia postępowania przed Trybunałem jest przedstawienie pytania prawnego. Zgodnie z art. 193 Konstytucji pytanie takie, co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, może przedstawić Trybunałowi każdy sąd, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Jako przedmiot kontroli sąd może wskazać każdy przepis, którego wykorzystanie rozważa lub zamierza rozważyć w procesie wykładni i stosowania prawa.

Kontrola inicjowana w trybie wnioskowym ma charakter abstrakcyjny, co oznacza, że następuje w oderwaniu od konkretnych przypadków zastosowania badanego przepisu. Kontrola prowadzona na podstawie skargi konstytucyjnej bądź pytania prawnego ma charakter konkretny, bowiem u jej podstaw zawsze leży określona sytuacja stosowania prawa. Niezależnie jednak od sposobu inicjowania postępowania, wynik kontroli konstytucyjności zawsze wywołuje skutek generalny i abstrakcyjny.

3.2. Pozostałe kompetencje

Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa (art. 189 Konstytucji). Z wnioskiem o wszczęcie postępowania w tym zakresie mogą wystąpić: Prezydent Rzeczypospolitej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i Prezes Najwyższej Izby Kontroli (art. 192 Konstytucji).

Zgodnie z art. 188 ust. 4 Konstytucji Trybunał posiada kompetencję do orzekania w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych. Wniośki takie Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla rozpoznania wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych. W ubiegłym roku kompetencja ta nie była realizowana.

Zapisaną w Konstytucji kompetencją Trybunału Konstytucyjnego, z której nigdy w historii nie korzystał, jest stwierdzanie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta i powierzanie tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Marszałkowi Sejmu (art. 131 ust. 1 Konstytucji). Kompetencja ta aktualizuje się w sytuacji, gdy Prezydent Rzeczypospolitej nie jest w stanie sam zawiadomić Marszałka Sejmu o niemożności sprawowania urzędu. Jedynym podmiotem uprawnionym do wszczęcia postępowania w tym trybie jest Marszałek Sejmu. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Trybunał Konstytucyjny powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

Trybunał Konstytucyjny może przedstawić właściwym organom stanowiącym prawo uwagi o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie uważa za niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego. Uprawnienie to stanowi niejako przeciwwagę dla, wynikającego z zasady skargowości, zakazu inicjowania przez Trybunał postępowania z urzędu. W ten sposób Trybunał może zwrócić uwagę właściwych organów na istniejącą, w jego przekonaniu, konieczność podjęcia działań prawodawczych. Postanowienie sygnalizacyjne nie jest wiążące dla adresatów, stosowanie tego środka nie stanowi więc naruszenia zasady podziału władz.

Trybunał Konstytucyjny może wystąpić do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z tzw. pytaniem prejudycjalnym.

4. Charakter rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego

Art. 190 ust. 1 Konstytucji stanowi, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Orzeczenia podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej

Polskiej „Monitor Polski”. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny dwunastu miesięcy. W przypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów.

W przypadku przepisów lub aktów, które zostały przez Trybunał Konstytucyjny uznane za niezgodne z Konstytucją, z dniem ogłoszenia orzeczenia w odpowiednim dzienniku urzędowym następują skutki w sferze utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego będącego przedmiotem orzeczenia (chyba że Trybunał określi inny termin). To znaczy, że dopóki orzeczenie nie jest ogłoszone, nie zachodzi formalna zmiana w obowiązywaniu przepisów.

Pod koniec 2016 r. przyjęte zostały nowe ustawy regulujące organizację i tryb postępowania przed Trybunałem. Artykuł 19 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego stał się podstawą zarządzenia ogłoszenia i ogłoszenia rozstrzygnięć Trybunału podjętych z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym albo ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w odpowiednich dziennikach urzędowych, chyba że dotyczyły one aktów normatywnych, które utraciły moc obowiązującą.

Rozdział II. Wybrane zagadnienia wynikające ze spraw rozstrzyganych przez Trybunał w 2016 r.¹¹

1. Źródła prawa i zasady tworzenia prawa

1.1. Reguły wykładni prawa wynikające z hierarchiczności systemu źródeł prawa

Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej. Wynika z tego nie tylko możliwość uchylenia przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego niższego rzędu, jeżeli są one niezgodne z Konstytucją, lecz także nakaz wykładni (interpretacji) tych przepisów w zgodzie z Konstytucją. Nakaz wykładni w zgodzie z Konstytucją polega na tym, aby przepis ustawy lub innego aktu normatywnego niższego rzędu zinterpretować tak, by wynik wykładni – norma prawna – był zgodny z Konstytucją. Nakaz wykładni w zgodzie z Konstytucją ma przy tym pierwszeństwo przed możliwością uchylenia przepisu, co wynika z tzw. domniemania konstytucyjności ustaw i innych aktów normatywnych niższego rzędu, będącego jednym z fundamentów systemu prawnego państwa. Jeżeli zatem przepis ustawy lub innego aktu normatywnego niższego rzędu da się zinterpretować tak, by uzyskana z niego norma prawna była zgodna z Konstytucją, to nie ma potrzeby stwierdzania jego niekonstytucyjności. Tak jest w przypadku przepisu ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora, który do działalności wchodzącej w zakres sprawowania mandatu posła lub senatora, chronionej tzw. materialnym immunitetem parlamentarnym, zalicza – poza zgłaszaniem wniosków, wystąpieniami lub głosowaniami na posiedzeniach Sejmu, Senatu lub Zgromadzenia Narodowego oraz ich organów, na posiedzeniach klubów, kół i zespołów poselskich, senackich lub parlamentarnych – również „inną działalność związaną nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu”. Ze względu na nakaz wykładni

¹¹ Prezentowane zestawienie obejmuje również tezy wynikające z rozstrzygnięć Trybunału, które zostały wydane z naruszeniem przepisów ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, w szczególności wydanych w składzie niezgodnym z obowiązującymi przepisami. Rozstrzygnięcia te zostały ogłoszone w stosownych dziennikach urzędowych, na podstawie odpowiednio art. 89 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym i art. 19 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Oznacza to, że w związku z ogłoszeniem tych rozstrzygnięć we właściwych dziennikach urzędowych, w przypadku, gdy wynikała z nich niekonstytucyjność przepisów lub aktów normatywnych, wywołały one określone skutki w systemie prawnym. Zamieszczenie tych rozstrzygnięć w poniższym zestawieniu wynika z tego, że ilustrują one działalność Trybunału w 2016 r. W dalszej części opracowania pod pojęciami wyroki i postanowienia będą ujęte także rozstrzygnięcia wydane z naruszeniem przepisów ustaw o Trybunale Konstytucyjnym, zwłaszcza przyjęte w składzie niezgodnym z przepisami obowiązującymi w dniu ich wydania.

w zgodzie z Konstytucją sformułowanie ustawowe „inna działalność związana nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu” można i należy interpretować tak, by norma prawna z niego wywiedziona nie rozszerzała określonego w Konstytucji zakresu tzw. materialnego immunitetu parlamentarnego ani nie naruszała innych norm konstytucyjnych. Dlatego też zastosowanie tego sformułowania w przepisie ustawy jest zgodne z Konstytucją (w. z 21 kwietnia 2016 r., K 2/14).

1.2. Zasada wyłączności ustawy

Konstytucja nakazuje, aby pewne określone w niej kwestie regulowano wyłącznie w ustawie. Do takich kwestii należą m.in. warunki i zakres udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych – ustawa musi jasno określać krąg uprawnionych do korzystania z publicznego systemu ochrony zdrowia, zakres przyśługujących im świadczeń medycznych oraz okoliczności, których zaistnienie decyduje o dostępie do tych świadczeń. Czym innym są natomiast warunki (okoliczności), w których odbywa się udzielanie świadczeń medycznych; te warunki (okoliczności) mogą być określone w rozporządzeniu. Dlatego też norma rozporządzenia, zgodnie z którą wojewódzki oddział Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ) – potwierdzając skierowanie na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową – wskazuje m.in. rodzaj leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, datę ich rozpoczęcia oraz odpowiedni zakład leczenia albo rehabilitacji, nie narusza konstytucyjnego nakazu uregulowania w ustawie warunków i zakresu udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Kompetencja przyznana w rozporządzeniu wojewódzkim oddziałom NFZ nie wpływa na zakres prawa do gwarantowanych świadczeń z lecznictwa uzdrowiskowego ani nie oddziałuje bezpośrednio na dostęp do nich. Służy ona wyłącznie zastosowaniu generalnej i abstrakcyjnej normy prawnej w indywidualnej sytuacji konkretnie określonego świadczeniobiorcy i uwzględnieniu realnych możliwości świadczeniodawcy (w. z 26 kwietnia 2016 r., U 1/15).

Do kwestii, które Konstytucja nakazuje uregulować w ustawie, zaliczają się również ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw. Jeżeli ustawodawca decyduje się na wprowadzenie takich ograniczeń, to w ustawie musi szczegółowo i wyczerpująco określić wszystkie ich podstawowe elementy. Konstytucja zabrania pozostawienia organom władzy wykonawczej lub samorządu lokalnego swobody dookreślania ostatecznego kształtu tych ograniczeń, a zwłaszcza wyznaczania ich zakresu. Ustawodawca spełnił konstytucyjny wymóg określenia wyłącznie w ustawie ograniczenia nietykalności osobistej, prywatności i autonomii informacyjnej – będących wolnościami konstytucyjnymi – nakładając na oskarżonego obowiązek poddania się pobraniu przez policjanta wymazu ze śluzówki policzków, jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu oskarżonego lub innych osób. Ustawa reguluje bowiem zarówno sposób ograniczenia wskazanych wolności człowieka (pobranie wymazu ze śluzówki policzków), jak i przesłanki ich ograniczenia (pozytywna – nieodzowność pobrania wymazu; negatywna – brak obawy, że pobranie wymazu zagrażałoby zdrowiu oskarżonego lub innych osób). Przesłanka nieodzowności pobrania wymazu jest przy tym dostatecznie precyzyjna – pozwala stwierdzić, że nieodzowność pobrania wymazu ze śluzówki policzków zachodzi wyłącznie wtedy, gdy bez wykonania tej czynności nie byłoby możliwe osiągnięcie celów postępowania karnego, tj. wykrycie

lub identyfikacja sprawcy przestępstwa i pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej lub uniknięcie pociągnięcia do tej odpowiedzialności osoby niewinnej. Nieodzowność pobrania wymazu nie zachodzi natomiast wtedy, gdy ta czynność byłaby dla Policji metodą dowodową wygodną lub użyteczną, ale niekonieczną do osiągnięcia wskazanych celów postępowania karnego (w. z 11 października 2016 r., SK 28/15).

1.3. Zasady wydawania rozporządzeń

Zgodnie z Konstytucją rozporządzenie jest aktem wykonawczym do ustawy. Może być ono wydane wyłącznie na podstawie wyraźnego i szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie przez organ określony w upoważnieniu, w zakresie tam wskazanym i tylko w celu wykonania ustawy. Ustawa powinna wyczerpująco regulować kwestie zasadnicze, a rozporządzenie powinno regulować kwestie, które nie są zasadnicze, ale są niezbędne do realizacji ustawy, a przy tym są z nią rodzajowo jednorodne. Rozporządzenie musi być zgodne z ustawą i innymi aktami normatywnymi wyższego rzędu oraz spójne z ich rozwiązaniami. Wszystkie wskazane konstytucyjne zasady wydawania rozporządzeń zostały spełnione przez przepis rozporządzenia Ministra Zdrowia regulujący tryb potwierdzania skierowania na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową. Minister nie wykroczył poza upoważnienie ustawowe do dookreślenia tego trybu przez to, że w jego ramach wprowadził wskazanie przez wojewódzki oddział Narodowego Funduszu Zdrowia m.in. rodzaju leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, daty ich rozpoczęcia oraz odpowiedniego zakładu leczenia albo rehabilitacji. Takie rozwiązanie jest merytorycznie i funkcjonalnie związane z przepisami ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, służy ich uszczegółowieniu oraz odpowiada rozumieniu trybu jako kolejno podejmowanych po sobie czynności, w tym wypadku czynności mających na celu skorzystanie przez świadczeniobiorcę z leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej. Jedną z takich czynności może być dookreślenie warunków skorzystania z leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej (w. z 26 kwietnia 2016 r., U 1/15).

1.4. Zasady poprawnej legislacji

Zasady poprawnej (prawidłowej, właściwej, rzetelnej, przyzwoitej) legislacji mają podstawę w zasadzie demokratycznego państwa prawnego i zaliczają się do konstytucyjnych norm systemowych (zob. pkt 3 poniżej).

Do podstawowych zasad poprawnej legislacji zalicza się nakaz zapewnienia określoności przepisów prawa. Wymaga on, aby przepis prawa był dostatecznie precyzyjny i komunikatywny. Przepis jest precyzyjny wtedy, gdy za pomocą reguł wykładni prawa przyjętych w danej kulturze prawnej można z niego odtworzyć praktycznie jednoznaczną normę prawną, tj. wzór postępowania wymagany przez prawo. Z kolei przepis jest komunikatywny wtedy, gdy jest zrozumiały na gruncie języka powszechnego. Stopień wymaganej przez Konstytucję określoności przepisu prawa zależy przy tym od okoliczności tworzenia danego przepisu, w tym od dziedziny, którą ten przepis reguluje. Ustawodawca prawidłowo wywiązał się z obowiązku zapewnienia określoności przepisów prawa dotyczących wpisu zabytków ruchomych na Listę

Skarbow Dziejictwa. Są one precyzyjne, ponieważ jasno wskazują: organ władzy publicznej mający kompetencje do prowadzenia Listy, wpisywania na nią zabytków ruchomych i wydawania decyzji o przejęciu ich własności; treść tych kompetencji oraz przesłanki korzystania z nich; podmiot, którego obowiązki powstaną lub zak-tualizują się, jeśli organ władzy publicznej skorzysta z tych kompetencji. Przepisy te są również komunikatywne, ponieważ stosują wyrażenia zdefiniowane w ustawie („zabytek ruchomy”, „Lista Skarbow Dziejictwa”), kryteria skorzystania przez organ z kompetencji (np. „uszkodzenie zabytku”, „zniszczenie zabytku”) mają już utrwalone znaczenie w prawie, a wyrażenie niedookreślone „o szczególnej wartości dla dziejictwa kulturowego” odpowiada specyfice dziejiny, którą te przepisy regulują, i było już objaśniane przez naukę prawa (w. z 25 maja 2016 r., Kp 2/15).

Ustawodawca dochował konstytucyjnego nakazu zapewnienia określoności przepisów prawa również w wypadku przepisu regulującego wygaśnięcie – po uprawomocnieniu się orzeczenia uwzględniającego roszczenie wierzyciela – hipoteki przymusowej ustanowionej w postępowaniu zabezpieczającym. Choć w nauce prawa interpretowano ten przepis rozbieżnie, to należy przyjąć, że jest on precyzyjny i komunikatywny, ponieważ pozwala jednoznacznie wskazać adresata normy prawnej, jej treść oraz procedurę jej realizacji. Wynika z niego norma, zgodnie z którą miesięczny termin upadku hipoteki jest bezwarunkowy, co w szczególności znaczy, że czynności egzekucyjne podjęte przez wierzyciela nie przerywają biegu tego terminu. Takie rozumienie przepisu znalazło również odzwierciedlenie w jednolitej praktyce jego wykładni przez sądy (w. z 25 października 2016 r., SK 71/13).

Nakazu zapewnienia określoności przepisów prawa nie narusza samo użycie przez ustawodawcę sformułowań, których nie zdefiniowano w aktach normatywnych. W pewnych sytuacjach zastosowanie przez prawodawcę takich sformułowań jest jedynym rozsądnym rozwiązaniem. Tak jest w wypadku użycia w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ustanawiających tzw. względny zakaz małżeński wyrażen „choroba psychiczna” i „niedorozwój umysłowy”, za pomocą których Kodeks wyznacza grupę osób zasadniczo pozbawionych możliwości zawarcia małżeństwa. Treść tych sformułowań – mimo braku definicji ustawowych – można ustalić za pomocą opinii biegłych z zakresu wiedzy pozaprawnej, w tym wypadku – psychiatrii. Dlatego też przepisy, w których te wyrażenia zawarto, nie naruszają nakazu zapewnienia określoności przepisów prawa (w. z 22 listopada 2016 r., K 13/15).

O tym, że ustawodawca nie wywiązał się z konstytucyjnego nakazu zapewnienia określoności przepisów prawa, mogą świadczyć daleko idące, istotne rozbieżności w wykładni (interpretacji) przepisu występujące w praktyce, np. w orzecznictwie sądów. Takie rozbieżności nie mają miejsca w wypadku wykładni przepisu, który do działalności wchodzącej w zakres sprawowania mandatu posła lub senatora, chronionej tzw. materialnym immunitetem parlamentarnym, zalicza – poza zgłaszaniem wniosków, wystąpieniami lub głosowaniami na posiedzeniach Sejmu, Senatu lub Zgromadzenia Narodowego oraz ich organów, na posiedzeniach klubów, kół i zespołów poselskich, senackich lub parlamentarnych – również „inną działalność związaną nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu”. Interpretacja sformułowania „inna działalność związana nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu” w orzecznictwie sądowym jest zasadniczo jednolita i konsekwentna, a nauka prawa uznaje ją za prawidłową. Co więcej, treść tego sformułowania można ustalić na podstawie metod wykładni

(interpretacji) prawa powszechnie przyjętych w nauce prawa i praktyce orzecniczej, w tym metody wykładni prawa w zgodzie z Konstytucją. Wobec tego przepis zawierający wskazane sformułowanie nie narusza konstytucyjnego nakazu zapewnienia określoności przepisów prawa (w. z 21 kwietnia 2016 r., K 2/14).

Konstytucyjnego nakazu zapewnienia określoności przepisów prawa nie narusza także przepis Prawa o adwokaturze, zgodnie z którym okręgowa rada adwokacka może – w okresie dwóch pierwszych lat aplikacji – skreślić aplikanta z listy aplikantów adwokackich, jeżeli stwierdzi jego nieprzydatność do wykonywania zawodu adwokata. Sądy bowiem interpretują przesłankę nieprzydatności do wykonywania zawodu adwokata jednolicie, przez odwołanie się do szczegółowych przesłanek określonych w regulaminie aplikacji adwokackiej – uchwalanym przez Naczelną Radę Adwokacką na podstawie upoważnienia ustawowego – tj. do negatywnego wyniku kolokwium rocznego, negatywnej opinii patrona lub negatywnej opinii kierownika szkolenia o przebiegu aplikacji. Decyzjom wydawanym w tym zakresie przez okręgowe rady adwokackie przysługuje duży stopień uznania administracyjnego, a odmiennosc orzeczeń sądów administracyjnych kontrolujących te decyzje wynika wyłącznie z różnej oceny sposobu korzystania z tego uznania przez okręgowe rady adwokackie. Różnice w sądowej ocenie wskazanych decyzji nie wiążą się jednak w żadnym razie z arbitralnością działania sądów i nie są tak daleko idące, aby uznać, że przepis Prawa o adwokaturze zawierający sformułowanie „nieprzydatność do wykonywania zawodu adwokata” nie spełnia konstytucyjnego nakazu określoności przepisów prawa (w. z 27 września 2016 r., SK 11/14).

2. Konstytucyjne zasady ustrojowe i wykonywanie kompetencji przez organy demokratycznego państwa prawnego

2.1. Zasada odrębności władzy sądowniczej i niezawisłości sędziów

Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w celu realizacji przysługującego każdemu prawa do sądu stanowi tzw. jądro kompetencyjne władzy sądowniczej, które wyznacza granice powiązań funkcjonalnych między władzami. Organy pozostałych władz nie mogą wkraczać w sferę sędziowskiego orzekania. Samo powierzenie Ministrowi Sprawiedliwości sprawowania nadzoru nad działalnością administracyjną sądów nie jest sprzeczne z konstytucyjną zasadą podziału władz ani z zasadą niezależności władzy sądowniczej od pozostałych władz. Natomiast przyznanie Ministrowi Sprawiedliwości, w ramach tego nadzoru, kompetencji do żądania akt spraw sądowych zakończonych prawomocnym orzeczeniem sądowym oraz akt spraw sądowych będących w toku, ingeruje w istotę władzy sądowniczej i narusza zasadę niezawisłości sędziowskiej. Podobnie jest w sytuacji, gdy dostęp do akt spraw sądowych prowadzonych przez sędziego jest przyznany Ministrowi Sprawiedliwości przed zainicjowaniem przez niego postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego. Zasady te odnoszą się zarówno do sądów powszechnych, jak i sądów wojskowych (w. z 25 maja 2016 r., Kp 5/15).

2.2. Zadania i kompetencje Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji (KRRiT) jest organem konstytucyjnie umocowanym do stania na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji. Zadania te wymagają wyposażenia KRRiT w kompetencje dające jej realną możliwość ich wypełniania. Ustawodawcy przysługuje swoboda w kształtowaniu zasad funkcjonowania publicznej radiofonii i telewizji. Może on w szczególności powierzać określone kompetencje organom utworzonym na mocy ustawy, ale nie może pozbawiać w ten sposób organu konstytucyjnego możliwości wykonywania jego zadań (w. z 13 grudnia 2016 r., K 13/16).

2.3. Ochrona funkcjonariuszy demokratycznego państwa prawnego

Przewidziany w Konstytucji tzw. materialny immunitet parlamentarny należy do podstawowych gwarancji prawidłowości działania parlamentu jako organu reprezentacji Narodu. Jest to narzędzie ochrony parlamentu przed ingerencjami zewnętrznymi oraz ochrony niezależności posłów i senatorów, umożliwiające im sprawowanie mandatu zgodnie z ich wolą i sumieniem. Materialny immunitet parlamentarny polega na wyłączeniu – zarówno w czasie trwania mandatu, jak i po jego wygaśnięciu – odpowiedzialności posła lub senatora za działalność wchodzącą w zakres sprawowania mandatu, z wyjątkiem odpowiedzialności przed Sejmem lub Senatem. Z punktu widzenia Konstytucji do takiej działalności zaliczają się wszystkie działania posła lub senatora związane z realizacją konstytucyjnych kompetencji Sejmu, Senatu lub Zgromadzenia Narodowego oraz wszelkie czynności, do których podjęcia poseł lub senator jest uprawniony lub zobowiązany prawem i które łączą się bezpośrednio z wykonywaniem merytorycznych obowiązków członka parlamentu.

Ustawa o wykonywaniu mandatu posła i senatora za działalność wchodzącą w zakres sprawowania mandatu, chronioną materialnym immunitetem parlamentarnym, uznaje nie tylko zgłaszanie wniosków, wystąpienia i głosowania na posiedzeniach Sejmu, Senatu lub Zgromadzenia Narodowego oraz ich organów, na posiedzeniach klubów, kół i zespołów poselskich, senackich lub parlamentarnych, lecz także „inną działalność związaną nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu”. Zasadniczo jednolita i konsekwentna wykładnia tego sformułowania ustawowego w praktyce orzecniczej sądów wskazuje, że należy przez nią rozumieć działania podejmowane poza izbą przez posła lub senatora występującego w roli społecznej członka parlamentu, bezpośrednio i niewątpliwie związane z wykonywaniem przez niego zadań lub obowiązków parlamentarnych (np. spotkania z wyborcami). „Inną działalnością związaną nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu” nie są natomiast działania podejmowane przez osobę sprawującą mandat posła lub senatora, jeśli występuje ona poza parlamentem w innych rolach społecznych niż rola parlamentarzysty, np. jako działacz partyjny, osoba wykonująca inną funkcję publiczną niż funkcja parlamentarzysty lub osoba prywatna. Tak rozumiane sformułowanie ustawowe „inna działalność związana nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu” nie wykracza poza wywiedziony z Konstytucji zakres materialnego immunitetu parlamentarnego, dlatego zawierający je przepis ustawy jest zgodny z Konstytucją (w. z 21 kwietnia 2016 r., K 2/14).

3. Kształtowanie sytuacji człowieka i obywatela w zgodzie ze standardami konstytucyjnymi

Do standardów konstytucyjnych kształtujących sytuację człowieka i obywatela (jednostki) zaliczają się nie tylko konstytucyjne wolności i prawa, lecz także normy systemowe, gwarancyjne i programowe.

Normy systemowe to takie normy konstytucyjne, które wyznaczają podstawowe zasady tworzenia i stosowania prawa dotyczącego konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela. Prawodawca musi te normy uwzględniać niezależnie od tego, jaką dziedzinę stosunków społecznych lub gospodarczych reguluje, i niezależnie od tego, jaką metodę regulacji prawnej wybiera (administracyjnoprawna, cywilnoprawna, karnoprawna itd.). Z tej grupy standardów konstytucyjnych w 2016 r. w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w szczególności zaznaczyły się: zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, zasada stabilizacji sytuacji prawnej jednostki, zasada proporcjonalności i zasada równości.

Normy gwarancyjne to takie normy konstytucyjne, które bezpośrednio wyznaczają prawodawcy konstytucyjnie wymaganą treść prawa. Prawodawca może je wyłącznie zrealizować albo nie; w tym drugim wypadku narusza Konstytucję. Do tej grupy standardów konstytucyjnych należą m.in. zakaz tortur oraz okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania i karania, nakaz humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności oraz nakaz domniemania niewinności.

Normy programowe z kolei to takie normy konstytucyjne, które wyznaczają władzy publicznej, w tym prawodawcy, obowiązek dążenia do maksymalnego stopnia osiągnięcia pewnych celów społecznych i gospodarczych, uznanych przez ustrojodawcę za szczególnie doniosłe. Z tej grupy standardów konstytucyjnych w 2016 r. w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zaznaczył się przede wszystkim nakaz ochrony podmiotów słabszych.

3.1. Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa

Zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wymaga, aby jednostka mogła przewidzieć skutki prawne swoich działań w momencie podejmowania decyzji o ich podjęciu. Tego wymagania nie spełniły wadliwe legislacyjnie przepisy dotyczące należności przysługujących kierowcom podczas podróży służbowej w zakresie, w jakim odnoszono je do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym. Konstrukcja tych przepisów spowodowała niejasność i nieprecyzyjność wywodzonych z nich treści normatywnych, co doprowadziło do nieprzewidywalności skutków prawnych działań podjętych na podstawie tych przepisów przez pracodawców branży transportowej. Tym samym ustawodawca pozostawił organom stosującym prawo nadmierną swobodę w ustalaniu zakresu uprawnień kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym i zakresu odpowiadających tym uprawnieniom obowiązków pracodawców. Przepisy te stały się nie tylko niezrozumiałe dla ich adresatów, lecz także wywoływały rażąco odmienne interpretacje najwyższych organów sądowych (w. z 24 listopada 2016 r., K 11/15).

Konstytucyjna zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa obejmuje nakaz zachowania odpowiedniej *vacatio legis* (spoczynku ustawy),

czyli okresu od dnia ogłoszenia ustawy do dnia jej wejścia w życie. Istotą tego nakazu jest zapewnienie adresatom prawa odpowiednio długiego czasu na zapoznanie się z nowym prawem i dostosowanie się do niego, w tym bezpieczne podjęcie decyzji co do dalszego postępowania. Nakaz zachowania odpowiedniej *vacatio legis* zasadniczo ma chronić tych, którzy działają w dobrej wierze i przestrzegają obowiązującego prawa. Z kolei ci, którzy naruszają obowiązujące prawo, nie mogą zasadnie oczekiwać zapewnienia im czasu na dostosowanie się do nowych rozwiązań. Dlatego 30-dniowa *vacatio legis* poprzedzająca wprowadzenie nowego mechanizmu obliczania wysokości wynagrodzenia z tytułu bezumownego użytkowania nieruchomości rolnych Skarbu Państwa (tzw. dzikie dzierżawy) jest wystarczająca i odpowiada standardowi konstytucyjnemu. Odnosi się ona bowiem do podmiotów, które bez tytułu prawnego wykorzystują gospodarczo własność publiczną i są w złej wierze, tj. mimo żądania wydania nieruchomości nie zwracają jej Agencji Nieruchomości Rolnych. Są to podmioty naruszające prawo, toteż ich konstytucyjna ochrona jest słabsza niż podmiotów działających zgodnie z prawem. Nie mogą one oczekiwać, że ustawodawca umożliwi im dalsze bezprawne zajmowanie własności publicznej i czerpanie z tego tytułu korzyści gospodarczych na dotychczasowych zasadach (w. z 18 października 2016 r., P 123/15).

3.2. Zasada stabilizacji sytuacji prawnej jednostki

Jedną z zasad wynikających z konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego jest zasada bezpieczeństwa prawnego, na którą składa się m.in. zasada stabilizacji sytuacji prawnej jednostki. Z zasady tej wynika m.in. ciążyący na prawodawcy obowiązek tworzenia regulacji prawnych sprzyjających wygaszaniu – z upływem czasu – stanu niepewności w stosunkach prawnych. Dlatego też konstytucyjnie niedopuszczalne jest tworzenie przepisów umożliwiających dochodzenie praw lub ich wykonywanie z jednoczesnym nałożeniem na inne podmioty odpowiadających tym prawom obowiązków na czas nieokreślony. Niedopuszczalne konstytucyjnie jest również tworzenie przepisów powodujących permanentny stan niepewności co do rzeczywistego stanu prawnego. Ustawodawca, określając zasady zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego, nie spełnił wymagań wynikających z zasady stabilizacji sytuacji prawnej jednostki – nie ustanowił żadnego terminu ograniczającego dopuszczalność wydania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) decyzji nakazującej zwrot nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego. Ponieważ ZUS może ją wydać niezależnie od tego, jaki czas upłynął od nienależnego pobrania świadczenia przez ubezpieczonego, to powstaje ryzyko sytuacji, w której nawet po kilkunastu latach ubezpieczony zostanie zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. To zaś przyczynia się do powstania stanu niepewności ubezpieczonego co do ostatecznego kształtu jego praw i obowiązków. Mimo że działania ZUS-u mają na celu przywrócenie prawidłowości rozliczeń z ubezpieczonym, to od państwowej, wyspecjalizowanej jednostki organizacyjnej, którą jest ZUS, należy oczekiwać działania rzetelnego i – w miarę możliwości – niezwłocznego. Taką możliwość zapewniają ZUS-owi przyznane mu prawem kompetencje i środki techniczne pozostające w jego dyspozycji. Dopuszczalność wydania przez ZUS decyzji nakazującej zwrot nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego bez jakiegokolwiek

ograniczenia czasowego usprawiedliwia jego ewentualną opieszałość lub – co gorsza – nawet jej sprzyja (w. z 5 lipca 2016 r., P 131/15).

3.3. Zasada proporcjonalności

Do najważniejszych konstytucyjnych norm systemowych zalicza się zasada proporcjonalności, która wymaga, aby ograniczenia korzystania z konstytucyjnych wolności i praw człowieka lub obywatela były przydatne i niezbędne w państwie demokratycznym do ochrony konkretnej wartości konstytucyjnej (bezpieczeństwo publiczne, porządek publiczny, środowisko, zdrowie, moralność publiczna) bądź wolności lub praw innych osób, a jednocześnie nie były nadmierne. Zasada proporcjonalności – razem z zakazem naruszania istoty konstytucyjnych wolności i praw oraz nakazem wprowadzania ich ograniczeń wyłącznie w ustawie – należy do podstawowych mechanizmów ochrony konstytucyjnego statusu człowieka i obywatela (jednostki).

Wymagania wynikające z konstytucyjnej zasady proporcjonalności zostały spełnione przez ustawowy obowiązek oskarżonego poddania się pobraniu przez policjanta wymazu ze śluzówki policzków, jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu oskarżonego lub innych osób. Ten obowiązek stanowi ograniczenie nietykalności osobistej, prywatności i autonomii informacyjnej oskarżonego, a więc jego wolności konstytucyjnych. To ograniczenie jest jednak przydatne do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wolności i praw osób pokrzywdzonych przestępstwem, ponieważ służy zapewnieniu prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i harmonijnego współżycia członków społeczeństwa na skutek zwalczania przestępczości. Pobranie materiału biologicznego – w tym wypadku wymazu ze śluzówki – do badań genetycznych (analiza DNA) jest bowiem uznaną na świecie metodą dowodową w postępowaniu karnym, pozwalającą z bardzo dużym prawdopodobieństwem ustalić, czy określona próbka materiału biologicznego nie pochodzi od konkretnej osoby lub czy dwie próbki mają to samo źródło. O niezbędności tego ograniczenia konstytucyjnych wolności oskarżonego do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wolności i praw osób pokrzywdzonych przestępstwem świadczy z kolei to, że w określonych stanach faktycznych badanie genetyczne może się okazać jedynym sposobem osiągnięcia celów postępowania karnego, tj. wykrycia lub identyfikacji sprawcy przestępstwa i pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej lub uniknięcia pociągnięcia do tej odpowiedzialności osoby niewinnej. Obowiązek oskarżonego poddania się pobraniu przez policjanta wymazu ze śluzówki policzków ma zastosowanie właśnie do tego typu sytuacji. Wreszcie obowiązek ten nie ogranicza nadmiernie poszczególnych konstytucyjnych wolności oskarżonego – stopień ingerencji w nietykalność osobistą oskarżonego jest minimalny, pobrania dokonuje osoba odpowiednio przeszkolona, w razie obawy co do zagrożenia zdrowia oskarżonego lub innych osób przez pobranie wymazu nie pobiera się go, a z badania genetycznego można pozyskiwać, gromadzić, sprawdzać i przetwarzać tylko te części chromosomu, które nie zawierają informacji genetycznej o cechach dziedzicznych. Co więcej, badanie genetyczne może dostarczyć również dowodu na niewinność oskarżonego (w. z 11 października 2016 r., SK 28/15).

Konstytucyjna zasada proporcjonalności odnosi się także do ograniczeń praw majątkowych wierzycieli. Takim ograniczeniem jest uregulowanie, zgodnie z którym

hipoteka przymusowa ustanowiona w postępowaniu zabezpieczającym na nieruchomości dłużnika wygasa z mocy prawa po upływie miesiąca od dnia uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego roszczenie wierzyciela, przy czym do wygaśnięcia hipoteki dochodzi niezależnie od tego, czy na podstawie prawomocnego orzeczenia wierzyciel podjął czynności zmierzające do wyegzekwowania przysługującej mu wierzytelności. Samo ustanowienie terminu, po którego upływie zabezpieczenie upada, jest przydatne i niezbędne do ochrony własności dłużnika przed jej bezterminowym ograniczeniem (wyeliminowanie negatywnego zjawiska szykanowania dłużników przez wierzycieli) i do zapewnienia pewności obrotu prawnego, ponieważ mobilizuje wierzyciela do jak najszybszego podjęcia czynności egzekucyjnych. Miesięczny termin zasadniczo jednak nie wystarcza na przeprowadzenie egzekucji z nieruchomości, dlatego wskazane uregulowanie skłania wierzyciela przede wszystkim do złożenia do sądu wniosku o wydłużenie tego terminu. To zaś może utrudniać realizację założonego przez ustawodawcę celu ochrony własności dłużnika, gdyż prowadzi do wydłużenia okresu, w którym dublują się tytuł zabezpieczający i tytuł wykonawczy wobec nieruchomości dłużnika. Ponadto uniezależnienie biegu terminu, po którego upływie upada hipoteka przymusowa ustanowiona w postępowaniu zabezpieczającym, od tego, czy wierzyciel podjął czynności egzekucyjne, nie jest niezbędne do ochrony własności dłużnika. Ustawodawca może osiągnąć ten cel w sposób mniej dolegliwy dla wierzyciela, np. przyjmując, że zabezpieczenie upada, jeżeli w ciągu miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego roszczenie wierzyciel nie podjął dalszych czynności egzekucyjnych. Obecne rozwiązanie skutkuje też nadmiernym ograniczeniem praw majątkowych wierzyciela m.in. dlatego, że z powodu wygaśnięcia hipoteki przymusowej ustanowionej w postępowaniu zabezpieczającym hipoteki osób trzecich będą miały pierwszeństwo przed hipoteką wierzyciela wpisaną po nich na podstawie prawomocnego orzeczenia. Powyższe względy przesądzają o tym, że wskazane uregulowanie nie spełnia żadnego z wymagań wynikających z konstytucyjnej zasady proporcjonalności, a tym samym jest niekonstytucyjne (*w. z 25 października 2016 r., SK 71/13*).

Przeprowadzenie badania regulacji prawnej z punktu widzenia konstytucyjnej zasady proporcjonalności w pewnych sytuacjach nie jest możliwe. Jest tak m.in. wtedy, gdy dana regulacja ogranicza wolności lub prawa jednostki zagwarantowane na poziomie ustawowym, a nie konstytucyjnym, wtedy, gdy ogranicza ona prawa podmiotów publicznych (np. jednostek samorządu terytorialnego) albo też wtedy, gdy ograniczenie praw majątkowych wynika z nałożenia bądź zwiększenia obowiązku daninowego. W takich sytuacjach można odwołać się do zakazu nadmiernej ingerencji, wyprowadzanego bezpośrednio z zasady demokratycznego państwa prawnego. Do naruszenia tego zakazu dochodzi wtedy, gdy z punktu widzenia racjonalności i aktualnej wiedzy działanie prawodawcy (zastosowane środki prawne) jest nadmierne w stosunku do założonych przez niego celów. Oceniając zarzut naruszenia przez prawodawcę zakazu nadmiernej ingerencji, Trybunał Konstytucyjny musi zachować daleko idącą powściągliwość, ponieważ nie jest on powołany do kontroli celów i trafności rozwiązań prawodawcy. Stąd też Trybunał może stwierdzić naruszenie zakazu nadmiernej ingerencji wyłącznie wtedy, gdy ustawodawca drastycznie, a tym samym ewidentnie wykroczył poza zakres przysługującej mu swobody regulacyjnej. Takim drastycznym i ewidentnym naruszeniem konstytucyjnego zakazu nadmiernej ingerencji były zasady

kształtowania opłat za dokonane czynności egzekucyjne z wierzytelności pieniężnych lub praw majątkowych innych niż świadczenia z ubezpieczenia społecznego i wynagrodzenie za pracę oraz opłaty manipulacyjnej w postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Ustawodawca nie określił górnej granicy tych opłat, przez co w pewnych sytuacjach następowało całkowite zerwanie związku między świadczeniem organu egzekucyjnego, tj. dokonanymi przez niego czynnościami egzekucyjnymi, a wysokością opłat nakładanych za dokonanie tych czynności (w. z 28 czerwca 2016 r., SK 31/14).

3.4. Zasada równości

Konstytucyjna zasada równości nakazuje równo traktować podmioty podobne, czyli te podmioty prawa, które w równym stopniu charakteryzują się wspólną cechą prawnie istotną. Należy je traktować jednakowo, bez zróżnicowań. Z kolei podmioty, które nie mają wspólnej cechy prawnie istotnej, są podmiotami różnymi i – z punktu widzenia zasady równości – mogą, choć nie muszą, być traktowane różnie. Ustawodawca nie naruszył konstytucyjnej zasady równości, różnicując możliwość przywrócenia do służby funkcjonariuszy Służby Celnej zwolnionych w związku z wszczęciem wobec nich postępowania karnego, które następnie – już po zwolnieniu – prawomocnie umorzono. Do Służby Celnej można przywrócić tych funkcjonariuszy, wobec których postępowanie karne prawomocnie umorzono, ponieważ nie popełnili oni czynu zabronionego, brakuje danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przez nich czynu zabronionego, dokonany przez nich czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego, ustawa wyłącza przestępność popełnionego przez nich czynu (np. działanie w obronie koniecznej) albo karalność czynu się przedawniła, tzn. że nawet gdyby sąd po przeprowadzeniu postępowania stwierdził, że funkcjonariusz popełnił przestępstwo, to nie mógłby już orzec za nie kary. Do Służby Celnej nie można natomiast przywrócić m.in. tych funkcjonariuszy, wobec których postępowanie karne prawomocnie umorzono, gdyż popełnili czyn zabroniony, którego jednak nie można zakwalifikować jako przestępstwa, ponieważ jest społecznie szkodliwy w stopniu znikomym. To znaczy, że podczas gdy w wypadku pierwszej grupy funkcjonariuszy Służby Celnej brak jest podstaw oskarżenia o popełnienie czynu zabronionego, popełnienie czynu zabronionego jest ustawowo usprawiedliwione lub z powodu upływu czasu niedopuszczalne stało się badanie, czy czyn zabroniony popełniono, to w wypadku drugiej grupy funkcjonariuszy nie ma wątpliwości, że czyn zabroniony został popełniony i że jest on naganny, choć – ze względu na jego znikomą społeczną szkodliwość – nie stanowi przestępstwa. Z powodu tej różnicy wskazane dwie grupy funkcjonariuszy Służby Celnej zwolnionych w związku z wszczęciem wobec nich postępowania karnego, które następnie prawomocnie umorzono, nie są podmiotami podobnymi w zakresie możliwości przywrócenia do służby. To znaczy, że Konstytucja nie wymaga, aby w tym zakresie ustawodawca potraktował je jednakowo (w. z 6 kwietnia 2016 r., P 2/14).

Do naruszenia konstytucyjnej zasady równości nie dochodzi również wtedy, gdy prawodawca potraktował podmioty podobne jednakowo. Tak jest w wypadku normy ustawowej, która zobowiązuje członków personelu obsługi służby zagranicznej do wykonywania pracy także poza normalnymi godzinami pracy oraz w wyjątkowych przypadkach także w niedziele i święta, jeżeli wymagają tego szczególne potrzeby służby zagranicznej. Jednocześnie norma ta nie przewiduje dodatkowego

wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych. Pracownicy personelu obsługi służby zagranicznej, wykonujący zadania usługowo-techniczne dla pozostałych dwóch grup pracowników służby zagranicznej – personelu dyplomatyczno-konsularnego i personelu pomocniczego – należą, łącznie z tymi dwiema grupami pracowników, do szerszej grupy pracowników służby zagranicznej. Pracownicy służby zagranicznej są wyodrębnieni z ogółu pracowników na podstawie wspólnego dla nich kryterium miejsca pracy – placówki zagranicznej. Z tego względu są podmiotami podobnymi. Regulacja dotycząca pracy w godzinach nadliczbowych i braku dodatkowego wynagrodzenia za tę pracę dotyczy wszystkich pracowników służby zagranicznej, nie tylko tych zatrudnionych w personelu obsługi. Również wszystkim pracownikom służby zagranicznej – w zamian za m.in. obowiązek dyspozycyjności – ustawa przyznaje liczne uprawnienia (dodatek do wynagrodzenia i inne świadczenia). Skoro w zakresie obowiązku wykonywania pracy także poza normalnymi godzinami pracy bez dodatkowego wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych sytuacja wszystkich pracowników służby zagranicznej jest taka sama, to nie sposób przyjąć, że w stosunku do pracowników personelu obsługi tej służby ustawodawca naruszył zasadę równości, a konkretnie zasadę równej ochrony praw majątkowych (w. z 29 listopada 2016 r., SK 18/15).

Konstytucja dopuszcza różnicowanie sytuacji podmiotów podobnych, o ile kryterium różnicowania pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji, waga interesu chronionego przez różnicowanie jest proporcjonalna do wagi interesu naruszanego z powodu różnicowania, a kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi normami lub wartościami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych. Konstytucyjnej zasady równości nie narusza różnicowanie sytuacji prawej osób ubezpieczonych na wypadek choroby i niezdolnych do pracy z powody choroby, a więc osób uprawnionych do zasiłku chorobowego. Są to podmioty podobne. Różnicowanie ich sytuacji polega na tym, że jeżeli między kolejnymi okresami pobierania zasiłków tego samego rodzaju (np. kolejne miesiące pobierania zasiłku chorobowego) lub różnego rodzaju (np. kolejne miesiące pobierania zasiłku chorobowego i następnie świadczenia rehabilitacyjnego) wystąpiła przerwa wynosząca co najmniej trzy miesiące kalendarzowe, to podstawę wymiaru zasiłku chorobowego ustala się na nowo, a jeżeli takiej przerwy nie było, to podstawa wymiaru zasiłku chorobowego pozostaje bez zmian. To różnicowanie nie narusza konstytucyjnej zasady równości, ponieważ jest racjonalne i nie jest nadmierne. Z uwagi na solidarność społeczną związek między wysokością opłacanej składki a wysokością świadczenia przysługującego w razie zajścia ryzyka ubezpieczeniowego nie jest absolutny, a odpowiednio długa przerwa w pobieraniu zasiłków, wymagana do ustalenia nowej podstawy wymiaru zasiłku chorobowego, równoważy to, że niekiedy wynagrodzenie lub przychód ubezpieczonego, stanowiące podstawę wymiaru zasiłku chorobowego, po zakończeniu wcześniejszego okresu zasiłkowego zmieniają się na korzyść ubezpieczonego, a innym razem – na niekorzyść. Z kolei obranie miary w miesiącach kalendarzowych jest spójne z innymi rozwiązaniami systemu ubezpieczeń społecznych, w którym okresami rozliczania składek są właśnie miesiące kalendarzowe (w. z 12 lipca 2016 r., SK 40/14).

Konstytucyjnie uzasadnionym różnicowaniem sytuacji podmiotów podobnych jest uzależnienie przyznania jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się żywego

dziecka (tzw. becikowego) od tego, czy matka pozostawała pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu. Jednocześnie nakaz wykładni prawa w zgodzie z Konstytucją – w tym wypadku z konstytucyjnym prawem rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietnych i niepełnych, do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych – i z celem regulacji przesądza o tym, że wskazany warunek przyznania „becikowego” nie znajduje zastosowania, jeżeli matka pozostawała pod opieką medyczną później niż od 10 tygodnia ciąży, a opóźnienie to wynikało z przyczyn od niej niezależnych (np. uwarunkowania osobnicze, fizjologiczne lub zdrowotne kobiety, długie terminy oczekiwania na wizytę lekarską w ramach bezpłatnej publicznej służby zdrowia). Tak rozumiane kryterium czasowe jest racjonalne, odpowiada celowi zakładanemu przez ustawodawcę – objęciu jak największej liczby kobiet opieką medyczną w czasie ciąży, co ma przyczynić się m.in. do spadku poziomu śmiertelności niemowląt oraz poprawy ich stanu zdrowia – i nie prowadzi do takiego wyodrębnienia grupy osób uprawnionych do „becikowego”, które naruszałoby konstytucyjną zasadę równości (w. z 22 listopada 2016 r., SK 2/16).

Z konstytucyjnej zasady równości wynikają prawo do równego traktowania przez władze publiczne i prawo do równej ochrony własności, innych praw majątkowych i prawa dziedziczenia. Prawa te chronią również podmioty władające cudzymi nieruchomościami rolnymi bez tytułu prawnego (tzw. bezumowni użytkownicy nieruchomości rolnych) i będące w złej wierze, tj. mające świadomość naruszania cudzej własności i niewydające cudzej nieruchomości mimo żądania właściciela. Konstytucja dopuszcza różnicowanie sytuacji tych podmiotów zależnie od tego, czy właścicielem nieruchomości rolnej, z której dany podmiot korzysta bez tytułu prawnego i w złej wierze, jest Skarb Państwa, czy inny podmiot. Podczas gdy bezumowny użytkownik nieruchomości rolnej Skarbu Państwa jest obowiązany zapłacić pięciokrotność wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu, bezumowny użytkownik nieruchomości rolnej należącej do innego podmiotu jest obowiązany do zapłaty wynagrodzenia na zasadach ogólnych określonych w Kodeksie cywilnym, a więc zasadniczo odpowiadającego stawkom rynkowym, z możliwością jego miarkowania. Takie różnicowanie ochrony własności, skutkujące różnicowaniem sytuacji bezumownych użytkowników nieruchomości rolnych, jest konstytucyjnie dopuszczalne ze względu na odmienny charakter własności prywatnej, przysługującej konstytucyjnym podmiotom wolności majątkowej, i własności publicznej, którą dysponuje Skarb Państwa, niebędący podmiotem tej wolności. Własność publiczna jest bowiem elementem dobra wspólnego i służy realizacji celów publicznych, a więc zaspokajaniu zbiorowych potrzeb wspólnoty. Konstytucyjne granice dopuszczalnej odmienności ochrony własności publicznej są wyznaczone przez odmienną naturę tej własności od własności prywatnej – środki ochrony własności publicznej muszą być dostosowane do jej specyfiki i do specyfiki podmiotu nią zarządzającego, tj. Skarbu Państwa. Skarb Państwa nie jest bowiem spersonalizowanym właścicielem w sensie ekonomicznym, osobiście zainteresowanym ochroną swojej własności, a faktyczne możliwości efektywnej ochrony własności są w jego wypadku odmienne niż w wypadku właściciela będącego osobą fizyczną (w. z 18 października 2016 r., P 123/15).

Konstytucyjna zasada równości zasadniczo ma zastosowanie do stosunków cywilnoprawnych między organem władzy publicznej a człowiekiem lub obywatelem, ale

nie ma zastosowania do stosunków władczych między tymi podmiotami, właściwych prawu publicznemu. Organ władzy publicznej działający w sferze władczej i człowiek lub obywatel, do którego działanie władcze jest skierowane, nie są bowiem podmiotami podobnymi – w stosunkach władczych podmioty z założenia nie są równe. Dlatego też nie można oceniać braku terminu ograniczającego dopuszczalność wydania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) decyzji – a więc władczego aktu stosowania prawa – nakazującej zwrot nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego z punktu widzenia konstytucyjnej zasady równości (w. z 5 lipca 2016 r., P 131/15).

3.5. Ochrona podmiotów słabszych

Jedną z istotniejszych konstytucyjnych norm programowych jest obowiązek ochrony podmiotów słabszych, a więc takich, które ze względu na swój status faktyczny lub prawny są szczególnie podatne na wykorzystanie lub pokrzywdzenie. Do konstytucyjnej kategorii podmiotów słabszych zaliczają się m.in. dzieci. Dobro dziecka należy do fundamentalnych wartości konstytucyjnych. Realizacja tej wartości może uzasadniać ograniczenia wolności lub praw innych osób, w tym konstytucyjnego prawa do sądu. Tak jest w wypadku uprawnień pokrzywdzonego określonych w postępowaniu w sprawach nieletnich, a więc w postępowaniu dotyczącym m.in. dwóch kategorii dzieci – po pierwsze tych mających więcej niż 13, ale mniej niż 17 lat, które dopuściły się przestępstwa, przestępstwa skarbowego lub jednego z wymienionych w ustawie wykroczeń, a po drugie tych mających mniej niż 18 lat, u których wystąpiły przejawy demoralizacji. Nadrzędnym celem postępowania w sprawach takich dzieci jest ich wychowanie oraz ochrona przed niepożądanymi zachowaniami i demoralizacją. Realizacja tego celu wymaga m.in. jak najszybszego zakończenia postępowania orzeczeniem środka wychowawczego, poprawczego lub leczniczego i jak najszybszego wdrożenia orzeczonego środka. Nadrzędny cel wychowawczy postępowania w sprawach nieletnich nie wyklucza realizacji innych celów, o ile nie kolidują one z dobrem dziecka. Z tych względów konstytucyjnie uzasadnione jest przyznanie pokrzywdzonemu w postępowaniu w sprawach nieletnich mniejszego zakresu uprawnień niż w postępowaniu karnym. Dzięki temu uprawnienia pokrzywdzonego nie wydłużają nadmiernie postępowania w sprawach nieletnich i nie utrudniają osiągnięcia jego nadrzędnego celu wychowawczego. Należy przy tym podkreślić, że w tym postępowaniu sąd nie rozstrzyga o zasadności zarzutów karnych – dzieciom, z uwagi na wiek, co do zasady nie da się bowiem przypisać winy, od której zależy możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej – ale o zastosowaniu środków mających dziecko wychować. Co więcej, w postępowaniu w sprawach nieletnich – mimo ograniczeń – pokrzywdzonemu przysługują liczne uprawnienia, jego interesy – w tym możliwość wniesienia apelacji – reprezentuje prokurator, a prawo cywilne umożliwia pokrzywdzonemu domaganie się na zasadach ogólnych odszkodowania za szkodę wyrządzoną przez dziecko. Przyznanie w postępowaniu w sprawach nieletnich pierwszeństwa dobru dziecka nie prowadzi zatem do nadmiernego ograniczenia uprawnień pokrzywdzonego (w. z 29 czerwca 2016 r., SK 24/15).

Konstytucyjnie chronionymi podmiotami słabszymi są też osoby niepełnosprawne. Konstytucja nakłada na władze publiczne m.in. obowiązek udzielania tym osobom pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji

społecznej. Z tego obowiązku nie można wywodzić określonego poziomu świadczeń, ich postaci, konkretnego zakresu lub trybu ich uzyskiwania, ale można wywodzić nakaz udzielenia osobom niepełnosprawnym we wskazanych dziedzinach pomocy efektywnej. Wsparcia władze publiczne mają obowiązek udzielać m.in. w zakresie poruszania się i przemieszczania osób niepełnosprawnych, ponieważ samodzielność poruszania się i przemieszczania osoby niepełnosprawnej jest warunkiem jej udziału w życiu zawodowym (przysposobienie do pracy) i komunikacji społecznej (wymiana informacji z otoczeniem). Ustawodawca nie wywiązał się z obowiązku udzielenia efektywnej pomocy w tym zakresie osobom niepełnosprawnym przystępującym do praktycznej części egzaminu państwowego na prawo jazdy kategorii B, których schorzenie wymaga specjalnego przystosowania pojazdu. Wsparcie, którego mogą one oczekiwać od władz publicznych w sytuacji faktycznej, w której same muszą dostarczyć lub wskazać pojazd potrzebny do przeprowadzenia egzaminu, jest tak daleko symboliczne i niewystarczające, że w rzeczywistości pozorne. Pomoc organizacyjno-techniczna władz publicznych jest bowiem bierna – ogranicza się do umożliwienia osobie niepełnosprawnej zdawania egzaminu pojazdem, który sama dostarczy lub wskaże. Z kolei pomoc finansowa sprowadza się do ulgi w opłacie egzaminacyjnej, wynoszącej kilkadziesiąt złotych (w. z 8 czerwca 2016 r., K 37/13).

Podmiotami słabszymi są również użytkownicy i najemcy. Cechują się oni słabszą pozycją rynkową, wynikającą m.in. z mniejszych – od drugiej strony stosunku prawnego – możliwości organizacyjnych, finansowych i negocjacyjnych; mają także trudniejszy dostęp do informacji. Konstytucja ustanawia normę programową nakładającą na władze publiczne obowiązek prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli. Z tych względów ustawodawca, określając podstawy odmowy ustanowienia użytkowania wieczystego gruntu warszawskiego na rzecz jego byłego właściciela (lub jego następców prawnych), wywłaszczonego z tego gruntu na mocy dekretu o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze miasta stołecznego Warszawy (tzw. dekretu warszawskiego), musi wziąć pod uwagę obowiązek ochrony lokatorów i użytkowników lokali w budynkach znajdujących się na tym gruncie. Z ustanowieniem użytkowania wieczystego gruntu na rzecz byłego właściciela (lub jego następców prawnych) wiąże się przejście własności budynków znajdujących się na tym gruncie z podmiotu publicznego na byłego właściciela. Oddanie budynków prywatnym właścicielom zazwyczaj prowadzi do znacznego pogorszenia sytuacji faktycznej i prawnej użytkowników i najemców lokali, w tym nierzadko nawet do tzw. czyszczenia kamienic, tj. szykanowania przez właściciela najemców mieszkań po to, by zmusić ich do jak najszybszej rezygnacji z najmu i opuszczenia lokali. Wobec tego konstytucyjny obowiązek ochrony najemców i użytkowników lokali może uzasadniać ograniczenie wolności majątkowej byłych właścicieli (lub ich następców prawnych) gruntów warszawskich, polegające na odmowie przyznania im użytkowania wieczystego tych gruntów (w. z 19 lipca 2016 r., Kp 3/15).

4. Wolności i prawa konstytucyjne

4.1. Wolności niewymagające instytucjonalizacji

4.1.1. Wolność osobista

Z konstytucyjnie chronionej godności człowieka, będącej źródłem wolności i praw człowieka i obywatela, wynika m.in. nakaz ochrony podmiotowości człowieka, jego autonomii i wolności, w tym wolności i nietykalności osobistej. To znaczy m.in., że człowiek ma swobodę działania zarówno w sferze publicznej, jak i w życiu prywatnym oraz że nikogo nie wolno traktować wyłącznie jako przedmiotu czyichś działań. Tych elementarnych standardów konstytucyjnych nie spełniają regulacje ustawowe określające zasady tzw. dobrowolnego umieszczania i pobytu osób całkowicie ubezwłasnowolnionych w domach pomocy społecznej. Nie przewidują one bowiem czynnego udziału osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej w sprawach o uzyskanie przez jej opiekuna zezwolenia sądu opiekuńczego na złożenie wniosku o umieszczenie tej osoby w domu pomocy społecznej ani nie przyznają one osobie całkowicie ubezwłasnowolnionej, umieszczonej w domu pomocy społecznej za zgodą jej opiekuna, uprawnienia do domagania się weryfikacji podstaw jej pobytu w tym miejscu. Wskazane regulacje dopuszczają zatem zupełne pominięcie woli osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej, wręcz ostentacyjnie pozwalają zignorować jej autonomię i sprowadzają tę osobę do roli przedmiotu działań podejmowanych przez inne podmioty. Wskutek tego umieszczenie osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie w domu pomocy społecznej we wskazanym powyżej trybie – zamiast służyć ochronie osoby chorej, niebędącej w stanie kierować swoim postępowaniem – może przerodzić się w konstytucyjnie niedopuszczalne, trwałe odebranie człowiekowi podmiotowości i uniemożliwienie mu zainicjowania kontroli podstaw i celowości izolacji w domu pomocy społecznej (*w. z 28 czerwca 2016 r., K 31/15*).

Wolność osobista należy do najważniejszych wolności chronionych przez Konstytucję. Niemniej może ona zostać ograniczona, w tym w imię ochrony życia, zdrowia i wolności seksualnej innych osób. Dlatego też konstytucyjnie dopuszczalne jest przymusowe umieszczenie w specjalnym ośrodku osób, które – ze względu na głębokie i trwałe zaburzenia psychiczne (upośledzenie umysłowe, zaburzenie osobowości, zaburzenie preferencji seksualnych) – po zakończeniu odbywania długoterminowej kary pozbawienia wolności dalej stwarzają realne zagrożenie popełnienia ciężkich przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej innych osób, a więc przestępstw przeciwko dobrom chronionym konstytucyjnie. Jest to środek efektywnie zapobiegający popełnieniu przez osoby mające głębokie i trwałe zaburzenia psychiczne wskazanych przestępstw, a przy tym jest to środek niezbędny i proporcjonalny. Izolacja osób stwarzających realne zagrożenie dla innych ludzi jest uznawana za jedyną skuteczną metodę osiągnięcia wskazanego celu, a stosuje się ją w ostateczności – wtedy, gdy nadzór prewencyjny nie jest wystarczający, a zatem wtedy, gdy prawdopodobieństwo popełnienia przez osobę zaburzoną psychicznie ciężkiego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej innych osób jest bardzo wysokie, a nie „tylko” wysokie (*w. z 23 listopada 2016 r., K 6/14*).

Konstytucyjna ranga wolności osobistej wymaga zapewnienia jej skutecznej ochrony, w tym za pomocą odpowiednich gwarancji proceduralnych. Z tego względu

Konstytucja nakazuje zapewnienie okresowej kontroli sądowej, czy stan i poziom zaburzenia psychicznego osoby umieszczonej w specjalnym ośrodku w celach izolacyjno-terapeutycznych uzasadnia przedłużenie jej przymusowego pobytu w tym miejscu. Tego standardu nie spełnia regulacja, zgodnie z którą sąd orzeka o niezbędności dalszego przymusowego pobytu w specjalnym ośrodku osób głęboko i trwale zaburzonych psychicznie i stwarzających realne zagrożenie popełnienia ciężkich przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej innych osób na podstawie opinii tylko jednego lekarza psychiatry zatrudnionego w ośrodku oraz wyników postępowania terapeutycznego. Sąd – tak jak w wypadku postanowienia o umieszczeniu osoby zaburzonej psychicznie w tym ośrodku – powinien orzekać na podstawie opinii dwóch psychiatrów niezwiązanych instytucjonalnie z ośrodkiem, a także – w sprawie osoby o zaburzonej osobowości – na podstawie opinii biegłego psychologa, a w sprawie osoby z zaburzeniami preferencji seksualnych – na podstawie opinii lekarza seksuologa lub certyfikowanego psychologa seksuologa (*w. z 23 listopada 2016 r., K 6/14*).

4.1.2. Prywatność i autonomia informacyjna

Prywatność i – będąca jej częścią – autonomia informacyjna człowieka należą do podstawowych wolności konstytucyjnych. Można je ograniczać tylko wtedy, gdy są spełnione warunki ściśle określone przez Konstytucję, w tym warunek niezbędności ograniczenia do realizacji celu uzasadnionego konstytucyjnie. Tego warunku nie spełniają przepisy przyznające Ministrowi Sprawiedliwości – w ramach nadzoru zewnętrznego nad działalnością administracyjną sądów wojskowych – kompetencję do żądania przesłania akt spraw sądowych oraz do gromadzenia i przetwarzania wynikających z tych akt danych osobowych, w tym danych wrażliwych. Aby zapewnić efektywność wskazanego nadzoru Ministra, nie jest konieczne udostępnianie mu całości akt spraw sądowych razem z zawartymi w nich danymi osobowymi, w tym wrażliwymi. Warunku niezbędności gromadzenia danych o obywatelach nie spełniają również przepisy przyznające Ministrowi kompetencję do przetwarzania zawartych w rejestrach danych stron, pełnomocników i innych uczestników postępowań sądowych. W tym wypadku trudno nawet wskazać konstytucyjnie uzasadniony cel przyznania Ministrowi ogólnej kompetencji do bycia administratorem tych danych (*w. z 25 maja 2016 r., Kp 5/15*).

Konstytucyjne standardy ochrony prywatności i autonomii informacyjnej człowieka obejmują również informację genetyczną – dane o kodzie genetycznym odnoszące się do cech indywidualnych określonej osoby. Co więcej, są to dane osobowe chronione szczególnie, ponieważ należą do danych wrażliwych, a więc ściśle osobistych. Konstytucja zabrania pozyskiwania przez organy władzy publicznej innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym. Nie pozwala zatem na pozyskiwanie takich informacji, które są dla władzy tylko użyteczne lub wygodne. Zgodny z tymi konstytucyjnymi standardami ochrony prywatności i autonomii informacyjnej człowieka jest nałożony na oskarżonego obowiązek poddania się pobraniu przez policjanta wymazu ze śluzówki policzków, jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu oskarżonego lub innych osób. To rozwiązanie pozwala na pobranie wymazu ze śluzówki policzków tylko wtedy, gdy stanowi ono warunek konieczny realizacji celu postępowania karnego, a zatem tylko

wtedy, gdy za pomocą innych dowodów nie da się wykryć sprawcy lub go zidentyfikować albo uniknąć pociągnięcia do odpowiedzialności osoby niewinnej. Co więcej, z badania genetycznego można pozyskiwać, gromadzić, sprawdzać i przetwarzać tylko te części chromosomu, które nie zawierają informacji genetycznej o cechach dziedzicznych. Wskazany środek dowodowy nie ogranicza zatem nadmiernie prywatności i autonomii informacyjnej człowieka, a jednocześnie stanowi przydatny i niezbędny środek ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wolności i praw osób pokrzywdzonych przestępstwem (w. z 11 października 2016 r., SK 28/15).

4.2. Wolności wymagające instytucjonalizacji

4.2.1. Wolność decydowania o życiu osobistym

Konstytucja gwarantuje każdemu wolność decydowania o swoim życiu osobistym. Mieści się w niej m.in. wolność decydowania o zawarciu małżeństwa, której jednak nie należy utożsamiać z prawem do zawarcia małżeństwa, ponieważ Konstytucja takiego prawa nie gwarantuje. Wolność decydowania o swoim życiu osobistym może podlegać ograniczeniom, jeżeli są one przydatne i niezbędne do ochrony celu uzasadnionego konstytucyjnie, a przy tym nie są nadmierne. Wszystkie wskazane warunki są spełnione przez tzw. względny zakaz małżeński, tzn. zakaz zawierania małżeństwa przez nieubezważnowolnioną całkowicie osobę mającą zaburzenia psychiczne lub upośledzoną umysłowo, jeżeli te zaburzenia lub stopień upośledzenia zagrażają małżeństwu lub zdrowiu przyszłego potomstwa. Wskazane ograniczenie wolności decydowania o życiu osobistym jest uzasadnione ochroną porządku publicznego przez zapewnienie małżeństwu i opartej na nim rodzinie możliwie optymalnej realizacji przypisanych im funkcji społecznych oraz – przede wszystkim – ochroną dobra dziecka. Są to dobra chronione konstytucyjnie. Względny zakaz małżeński jest do ich ochrony przydatny i konieczny, a przy tym ograniczenia nakładane na nieubezważnowolnione całkowicie osoby mające zaburzenia psychiczne lub upośledzone umysłowo nie są nadmierne – na podstawie opinii lekarzy psychiatrów sąd rodzinny może zezwolić takiej osobie na zawarcie małżeństwa, jeżeli nie zagraża to małżeństwu lub zdrowiu przyszłego potomstwa (w. z 22 listopada 2016 r., K 13/15).

4.2.2. Wolność majątkowa

Konstytucja chroni wolność majątkową, na którą składają się m.in. różne prawa majątkowe. Wolność majątkowa nie jest jednak absolutna, dlatego też wchodzące w jej skład prawa majątkowe mogą podlegać ograniczeniom, jeżeli jest to należyście uzasadnione konstytucyjnie. Taka sytuacja występuje w przypadku określonych w ustawie podstaw odmowy ustanowienia użytkowania wieczystego gruntu warszawskiego na rzecz jego byłego właściciela (lub jego następców prawnych), wywłaszczonego z tego gruntu na mocy dekretu o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze miasta stołecznego Warszawy (tzw. dekretu warszawskiego). W szczególności zgodna z Konstytucją jest możliwość odmowy ustanowienia użytkowania wieczystego gruntu warszawskiego, jeżeli jest on przeznaczony na cel publiczny, a przy tym jest do realizacji tego celu niezbędny. Realizacja celu publicznego służy bowiem zaspokajaniu potrzeb wspólnoty, a od prywatnego użytkownika wieczystego gruntu nie można wymagać akceptacji prowadzenia na tym gruncie działalności

służącej zaspokajaniu wskazanych potrzeb. Trudno też oczekiwać, by tę sytuację akceptował, skoro wykorzystanie gruntu warszawskiego na cel inny niż publiczny może przynieść istotne korzyści ekonomiczne. Poza tym skoro zgodne z Konstytucją jest wyłączenie nieruchomości niezbędnej do realizacji celu publicznego, to tym bardziej usprawiedliwiona konstytucyjnie jest mniejsza ingerencja w wolność majątkową, tj. odmówienie ustanowienia użytkowania wieczystego gruntu (w. z 19 lipca 2016 r., Kp 3/15).

Własność (wolność majątkowa) może podlegać również innym ograniczeniom niż powyżej wskazane, o ile spełniają one wymagania stawiane przez Konstytucję, w tym przez zasadę proporcjonalności. To znaczy, że wolność majątkową można ograniczyć wtedy, gdy ograniczenie jest przydatne i niezbędne do realizacji celu chronionego konstytucyjnie, a jednocześnie nie stanowi nadmiernego obciążenia dla właściciela. Konstytucyjnie dopuszczalnym ograniczeniem własności jest wpisanie zabytku ruchomego o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego na Listę Skarbów Dziedzictwa. Ta nowa forma prawna ochrony zabytków ruchomych nakłada na właściciela ograniczenia m.in. w zakresie posiadania zabytku ruchomego i dysponowania nim. Są one jednak konstytucyjnie usprawiedliwione, ponieważ – dzięki uzupełnieniu istniejących dotychczas regulacji prawnych – służą lepszemu ochronie zabytków ruchomych o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego, a tym samym lepszemu ochronie dóbr kultury, chronionych przez Konstytucję jako element dziedzictwa narodowego. Co więcej, wprowadzenie tej nowej formy ochrony określonej kategorii zabytków ruchomych jest niezbędne do ochrony porządku publicznego, na który składa się m.in. ochrona dóbr kultury, oraz do umożliwienia innym osobom realizacji przysługującej im konstytucyjnej wolności korzystania z tych dóbr. Wpisanie zabytku ruchomego o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego na Listę Skarbów Dziedzictwa nie jest przy tym nadmiernym ograniczeniem własności m.in. dlatego, że dotyczy wyłącznie najbardziej wartościowych zabytków ruchomych, nie zmniejsza ich wartości i podlega kontroli sądu administracyjnego, ograniczającej ryzyko arbitralności działania organu wpisującego zabytek na Listę (w. z 25 maja 2016 r., Kp 2/15).

Konstytucja nakłada na ustawodawcę obowiązek ochrony wolności majątkowej zarówno wierzycieli, jak i dłużników. Konstytucyjnie uzasadniona ochrona wolności majątkowej dłużników nie może jednak polegać na ustanawianiu takich regulacji prawnych, które pozbawiają wierzyciela efektywnych środków dochodzenia swoich roszczeń, a tym samym umożliwiają dłużnikowi uniknięcie odpowiedzialności cywilnej. Taką regulacją jest rozwiązanie, zgodnie z którym po upływie miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego roszczenie, które podlegało zabezpieczeniu hipoteką przymusową na nieruchomości dłużnika, zabezpieczenie upada, niezależnie od tego, czy wierzyciel podjął czynności egzekucyjne na podstawie prawomocnego orzeczenia. Ze względu na złożony charakter egzekucji z nieruchomości ten termin nie wystarcza do jej przeprowadzenia, a uniezależnienie biegu terminu wygaśnięcia hipoteki od podjęcia czynności egzekucyjnych przez wierzyciela niweczy sens zabezpieczenia. Ustawodawca powinien był przyjąć rozwiązanie mniej dolegliwe dla wierzyciela. Aby zapewnić ochronę wolności majątkowej dłużnika przed bezterminowym ograniczaniem jego praw majątkowych wynikającym z ustanowienia zabezpieczenia, niezbędne jest bowiem określenie terminu, po którego upływie zabezpieczenie upada, a nie przyjęcie rozwiązania pozbawiającego wierzyciela efektywnej

ochrony jego praw majątkowych i umożliwiającego dłużnikowi uniknięcie odpowiedzialności cywilnej (w. z 25 października 2016 r., SK 71/13).

Konstytucja dopuszcza tylko dwie formy pozbawienia własności – przepadek rzeczy i wywłaszczenie. Skorzystanie z każdej z nich jest dopuszczalne wyłącznie wtedy, gdy zostaną spełnione warunki ściśle określone przez Konstytucję. W wypadku wywłaszczenia Konstytucja wymaga spełnienia czterech warunków. Po pierwsze, musi być ono uzasadnione bezpośrednim związkiem z realizacją dobra ogółu – całego społeczeństwa lub danej społeczności regionalnej. Po drugie, realizacja wskazanego celu nie jest możliwa za pomocą środków mniej dolegliwych dla właściciela. Po trzecie, wywłaszczenie może następować tylko w procedurze ściśle określonej prawem i przy zapewnieniu sądowej kontroli decyzji o wywłaszczeniu. Po czwarte, właścicielowi należy przyznać słuszne odszkodowanie. Wszystkie powyższe konstytucyjnie określone warunki wywłaszczenia zostały spełnione przez przepisy przyznające ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego kompetencję do wywłaszczenia zabytku ruchomego wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, jeżeli nie jest możliwe usunięcie w inny sposób zagrożenia zniszczeniem, uszkodzeniem, kradzieżą, zaginięciem lub nielegalnym wywiezieniem tego zabytku. Kompetencja przyznana ministrowi służy ochronie dóbr kultury, które Konstytucja chroni jako element dziedzictwa narodowego i których ochrona jest elementem ochrony porządku publicznego. Minister może z tej kompetencji skorzystać dopiero wtedy, gdy wymienione powyżej zagrożenia są realne, bezpośrednie i trwałe oraz nie da się ich usunąć w sposób mniej dolegliwy dla właściciela. Poza tym procedura wywłaszczenia jest precyzyjnie uregulowana w ustawie, decyzja o wywłaszczeniu podlega kontroli sądu administracyjnego, a właścicielowi przysługuje słuszne odszkodowanie, odpowiadające wartości rynkowej wywłaszczonego zabytku ruchomego (w. z 25 maja 2016 r., Kp 2/15).

Konstytucja wprost nakłada na każdego obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków. Z istoty rzeczy łączy się to z ingerencją w wolność majątkową podatnika, przez co podatków ani innych danin publicznych nie można traktować jako ograniczenia tej wolności. Istnieją jednak od tego dwa wyjątki, pozwalające na ocenę regulacji daninowych z punktu widzenia ich zgodności z konstytucyjną wolnością majątkową. Po pierwsze wtedy, gdy ustawodawca pod pozorem ustanawiania takich regulacji ustanawia środek represyjny lub nacjonalizacyjny (np. konfiskata mienia), a po drugie wtedy, gdy ustawodawca kształtuje warunki zwolnienia z obowiązku podatkowego lub skorzystania z obniżonej stawki opodatkowania. Konstytucja przyznaje przy tym ustawodawcy dużą swobodę określania warunków korzystania z ulg lub zwolnień podatkowych oraz skutków niespełnienia tych warunków, niemniej zabrania ustanawiania takich warunków, które są niemożliwe do spełnienia przez podatnika. Ustawodawca nie przekroczył granic tej swobody w przepisach ustanawiających warunki stosowania niższej stawki podatku akcyzowego od sprzedaży oleju opałowego na cele opałowe. Wymagają one od sprzedawcy oleju opałowego m.in. uzyskania oświadczenia od nabywcy o przeznaczeniu oleju na cele opałowe, przy czym oświadczenie musi umożliwiać identyfikację nabywcy. Obowiązek uzyskania takiego oświadczenia od nabywcy jest koniecznym i podstawowym elementem mechanizmu efektywnej kontroli obrotu olejem opałowym, służącym ograniczeniu nadużyć podatkowych związanych z wykorzystywaniem oleju opałowego na cele napędowe.

Niespełnienie powyższego obowiązku skutkuje koniecznością uiszczenia podatku w wysokości właściwej sprzedaży oleju na cele napędowe, a więc w wysokości wyższej. Nie jest to jednak konfiskata mienia podatnika ani inna sankcja; jest to środek mający rekompensować starty budżetu państwa wynikające z naruszenia zasad obrotu olejami opałowymi. Poza tym to, czy uzyskanie przez sprzedawcę oświadczenia uniemożliwiającego identyfikację nabywcy oleju opałowego wynikało z okoliczności, na które sprzedawca nie miał wpływu, powinno być stwierdzane w okolicznościach konkretnego postępowania przez odpowiedni organ podatkowy lub sądowy. Konstytucyjnie niedopuszczalne byłoby obciążanie sprzedawcy oleju opałowego koniecznością poniesienia zwiększonych obciążeń podatkowych, mimo że oświadczenie od nabywcy zawierające nieprawdziwe dane przyjął on nieświadomie. Z powyższych względów regulacji, która skorzystanie przez sprzedawcę oleju opałowego z niższej stawki opodatkowania uzależnia od uzyskania oświadczenia od nabywcy o przeznaczeniu oleju na cele opałowe, przy czym oświadczenie musi umożliwiać identyfikację nabywcy, nie stanowi nadmiernej ingerencji w wolność majątkową podatnika (w. z 6 grudnia 2016 r., SK 7/15).

Ustawodawca, nakładając daniny publiczne, nie może naruszać konstytucyjnego zakazu nadmiernej ingerencji w wolność majątkową. Zakaz ten dotyczy także wprowadzania opłat za dokonane czynności egzekucyjne z wierzytelności pieniężnych lub praw majątkowych innych niż świadczenia z ubezpieczenia społecznego i wynagrodzenie za pracę oraz opłaty manipulacyjnej w postępowaniu egzekucyjnym w administracji, będących daninami publicznymi. Ustawodawca naruszył wskazany zakaz, określając wysokość tych opłat proporcjonalnie do kwoty egzekwowanych należności, bez wskazania górnej granicy wysokości opłat i bez względu na to, czy dłużnik uprzednio dobrowolnie uiścił swoje należności wobec wierzyciela. Wskutek takich zasad wymierzania powyższych opłat w pewnych sytuacjach następuje całkowite zerwanie związku między świadczeniem organu egzekucyjnego a wysokością nakładanych opłat, przez co stają się one nadmiernie dolegliwe. Poza tym mechanizm określania wysokości wskazanych opłat nie tylko nie motywuje dłużnika do dobrowolnego spełnienia świadczeń dochodzonych w postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ale jest wręcz karą finansową nakładaną na niego za zachowanie pożądane i zgodne z prawem. Tymczasem Konstytucja wymaga, by ustawodawca zachował racjonalny związek między wysokością opłat w postępowaniu egzekucyjnym a czynnościami organów egzekucyjnych (w. z 28 czerwca 2016 r., SK 31/14).

4.3. Konkretyzacja treści praw

4.3.1. Prawo dostępu do informacji publicznej

Konstytucyjne prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne w zakresie związanym z pełnionymi przez te osoby funkcjami (prawo dostępu do informacji publicznej) służy zapewnieniu przejrzystości działania władzy publicznej w demokratycznym państwie prawnym i stanowi warunek konieczny istnienia społeczeństwa obywatelskiego. Informacją publiczną jest każda wiadomość wytworzona przez szeroko rozumiane władze publiczne i osoby pełniące funkcje publiczne lub odnosząca się do władz publicznych, a także wytworzona lub odnosząca się do innych podmiotów wykonujących funkcje

publiczne w zakresie wykonywania przez nie zadań władzy publicznej i gospodarowania mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Informacją publiczną jest zatem treść dokumentów odnoszących się do organu władzy publicznej, związanych z nim bądź go dotyczących.

Z konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej wynika uprawnienie każdego obywatela do żądania powyższych informacji i odpowiadający temu uprawnieniu obowiązek organów władzy publicznej ich udzielenia. Obowiązek organów polega na dostarczeniu osobie zainteresowanej na jej żądanie pewnego zakresu informacji związanych z działalnością publiczną. Prawo dostępu do informacji publicznej nie ma jednak charakteru absolutnego. Ustawa może je ograniczyć, jeżeli jest to niezbędne w państwie demokratycznym do ochrony wolności lub praw innych osób lub podmiotów gospodarczych, porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa. Poza tym ograniczenia nie mogą być nadmierne ani naruszać istoty prawa dostępu do informacji publicznej. Tych wymagań nie spełnił ustawowy zakaz udostępniania, będących informacją publiczną, testów i pytań testowych z przeprowadzonych już Lekarskiego Egzaminu Końcowego (LEK) i Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego (LDEK) oraz zadań testowych z przeprowadzonego już Państwowego Egzaminu Specjalizacyjnego (PES). Wskazany zakaz nie znajduje uzasadnienia w żadnej z konstytucyjnie określonych podstaw ograniczenia prawa dostępu do informacji publicznej i narusza istotę tego prawa (w. z 7 czerwca 2016 r., K 8/15).

4.3.2. Prawo składania petycji, wniosków i skarg

Konstytucja przyznaje każdemu prawo składania petycji, wniosków i skarg w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów władzy publicznej oraz do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami zleconymi z zakresu administracji publicznej. Prawo to chroni wystąpienia legalne. Może ono podlegać ograniczeniom, o ile są one zgodne ze standardami konstytucyjnymi.

Do konstytucyjnie dopuszczalnych ograniczeń prawa składania petycji, wniosków i skarg należą ustawowy obowiązek uzasadnienia przez skazanych i osoby osadzone w zakładach karnych i aresztach śledczych petycji, wniosków i skarg w stopniu umożliwiającym rozpoznanie pisma oraz możliwość pozostawienia przez właściwy organ petycji, wniosków i skarg bez rozpoznania, jeżeli nie zawierają one takiego uzasadnienia lub jeżeli zawierają wyrazy lub zwroty powszechnie uznawane za wulgarne lub obelżywe albo gwarę przestępców. Obowiązek uzasadnienia petycji, wniosków i skarg w stopniu umożliwiającym ich rozpoznanie jest bowiem przydatny oraz niezbędny do ochrony porządku publicznego, na który składa się m.in. umożliwienie normalnego funkcjonowania państwa przez umożliwienie jego instytucjom sprawnego funkcjonowania, oraz do zwiększenia sprawności procedury rozpatrywania petycji, skarg i wniosków, co z kolei jest przydatne i niezbędne do realizacji prawa składania tych pism przez inne osoby. Zakaz używania w petycjach, wnioskach i skargach wyrazów lub zwrotów powszechnie uznawanych za wulgarne lub obelżywe albo gwary przestępców jest natomiast przydatny i niezbędny do zapewnienia ochrony innego elementu porządku publicznego – należytej powagi w kontaktach skazanych i osadzonych z właściwymi organami – oraz moralności publicznej. Oba wskazane

ograniczenia nie są przy tym nadmierne, m.in. dlatego, że zakres wymaganego uzasadnienia pisma jest niewielki, a właściwe organy mogą, ale nie muszą pozostawić pismo bez rozpoznania, przy czym rozstrzygnięcie o pozostawieniu pisma bez rozpoznania musi być poprzedzone wezwaniem do usunięcia jego braków, zawierającym wskazanie wad pisma i pouczenie o konsekwencjach prawnych ich nieusunięcia. Ponadto rozstrzygnięcie o pozostawieniu pisma bez rozpoznania można zaskarżyć do sądu. Poza tym korzystanie z prawa składania petycji, wniosków i skarg nie może usprawiedliwiać naruszeń prawa, a prawo zakazuje m.in. znieważania innych osób, w tym funkcjonariuszy publicznych. Skazanym prawo dodatkowo zakazuje posługiwania się wyrazami lub zwrotami powszechnie uznawanymi za wulgarne lub obelżywe oraz gwarą przestępców (w. z 12 lipca 2016 r., K 28/15).

4.3.3. Prawo do nauki

Konstytucja przyznaje każdemu prawo do nauki, tj. prawo do kształcenia się oraz zdobywania i poszerzania wiedzy. Prawo to daje możliwość osobistego rozwoju, uwarunkowanego własnymi zainteresowaniami i umiejętnościami, oraz pozwala na uzyskiwanie kompetencji w określonej dziedzinie. Prawo do nauki stwarza warunki do korzystania z innych wolności i praw konstytucyjnych, m.in. wolności wyboru zawodu. Poza charakterem ściśle indywidualnym ma ono także ważny wymiar społeczny, ponieważ uznaje się je za warunek konieczny rozwoju społeczeństwa.

Przejawem realizacji konstytucyjnego prawa do nauki jest udział w aplikacji adwokackiej, umożliwiający aplikantom dalsze zdobywanie wiedzy prawniczej, nabywanie umiejętności jej stosowania w praktyce oraz rozwijanie cech osobistych właściwych osobie wykonującej zawód adwokata zgodnie z zasadami etyki zawodowej. Korzystanie z prawa do nauki w ramach aplikacji adwokackiej trzeba jednak rozpatrywać w ścisłym związku z celem tej formy kształcenia, tj. z przygotowaniem do należytego wykonywania zawodu adwokata, będącego zawodem zaufania publicznego. Z tego względu prawo do nauki realizowane w ramach aplikacji adwokackiej może podlegać ograniczeniom. Konstytucyjnie dopuszczalnym ograniczeniem tego prawa jest przyznanie okręgowej radzie adwokackiej kompetencji do skreślenia aplikanta adwokackiego z listy aplikantów z uwagi na nieprzydatność do wykonywania zawodu. Jest to rozwiązanie przydatne do tego, by zawód adwokata wykonywały osoby mające odpowiednią wiedzę, praktyczne umiejętności jej wykorzystania oraz cechy osobiste właściwe osobie wykonującej zawód adwokata zgodnie z zasadami etyki zawodowej. Kompetencja przyznana okręgowym radom adwokackim jest przy tym dla rad niezbędna do reagowania na stwierdzenie w toku aplikacji trudności w opanowaniu przez aplikanta koniecznego zasobu wiedzy prawniczej lub niezbędnych umiejętności albo brak pożądanych cech osobistych. W ten sposób już na etapie kształcenia można wykluczyć osoby, które nie są w stanie sprostać wysokim wymaganiom stawianym adwokatom. Wskazane ograniczenie prawa do nauki nie jest przy tym nadmiernie dolegliwe, gdyż uniemożliwia jedynie kontynuację konkretnego cyklu aplikacji, ale w żaden sposób nie ogranicza możliwości ponownego ubiegania się o przyjęcie na aplikację adwokacką ani możliwości kształcenia się w ramach innej aplikacji prawniczej (w. z 27 września 2016 r., SK 11/14).

4.4. Środki ochrony wolności i praw konstytucyjnych

4.4.1. Efektywność środków ochrony wolności i praw konstytucyjnych

Konstytucja wymaga efektywności środków ochrony i dochodzenia wolności i praw konstytucyjnych. Przykładowo w wypadku wolności majątkowej Konstytucja nakazuje m.in. ustanowienie efektywnych procedur ochrony praw majątkowych. Dlatego konstytucyjnie niedopuszczalne jest wprowadzenie mechanizmu prowadzącego do powstania pozornej ochrony prawa majątkowego przez zabezpieczenie, które już w chwili powstania staje się nieskuteczne. Uniemożliwia to spełnienie przez nie funkcji, którą powinno pełnić w systemie prawa. Ustawodawca naruszył wskazane obowiązki wynikające z konstytucyjnego nakazu zapewnienia efektywności środków ochrony oraz dochodzenia konstytucyjnych wolności i praw, uniezależniając bieg terminu, po którego upływie hipoteka przymusowa ustanowiona w postępowaniu zabezpieczającym na nieruchomości dłużnika wygasa z mocy prawa, od dalszych czynności egzekucyjnych wierzyciela. Ze względu na to, że miesięczny termin nie wystarcza na przeprowadzenie złożonych czynności egzekucyjnych z nieruchomości, wskazane uniezależnienie biegu terminu przekreśla sens zabezpieczenia i skutkuje pozornością ochrony wierzyciela. Tymczasem Konstytucja wymaga, aby ustawodawca chronił prawa majątkowe dłużnika tak, by nie doprowadzić do sytuacji, w której ochrona praw majątkowych wierzyciela staje się pozorna (w. z 25 października 2016 r., SK 71/13).

4.4.2. Prawo do sądu jako środek ochrony wolności i praw konstytucyjnych

Prawo do sądu stanowi środek ochrony wolności i praw konstytucyjnych. Ustawa nie może zamykać drogi sądowej dochodzenia ochrony wolności lub praw konstytucyjnych. Dlatego konstytucyjnie niedopuszczalny jest brak sądowej kontroli orzeczeń Państwowej Komisji Wyborczej dotyczących podziału okręgów wyborczych w wyborach samorządowych. Uniemożliwia to bowiem ocenienie prawidłowości podziału na okręgi wyborcze w toku postępowania wyborczego przez niezależny sąd. Możliwość weryfikacji działalności organu władzy publicznej w zakresie tworzenia okręgów wyborczych dotyczy bezpośrednio konstytucyjnego prawa wyborczego (w. z 6 kwietnia 2016 r., P 5/14).

Prawo dostępu do sądu wymaga, aby ustawodawca powstrzymał się od wprowadzania rozwiązań prawnych, które nadmiernie utrudniają uruchomienie postępowania sądowego, w tym tworzą nadmiernie wysokie ryzyko ekonomiczne związane z zasadami rozłożenia kosztów postępowania między stronami. Takie ryzyko nie wynika z przepisu przewidującego zwrot kosztów wynagrodzenia pełnomocnika z wyboru bez powiększenia ich o stawkę podatku od towarów i usług. Dla osób, których nie stać na opłacenie pomocy prawnej włącznie z należnym z tego tytułu podatkiem od towarów i usług, przewidziane są mechanizmy zabezpieczające ich prawo dostępu do sądu, w szczególności w postaci pomocy prawnej udzielanej przez adwokata lub radcę prawnego ustanowionego z urzędu (w. z 6 kwietnia 2016 r., SK 67/13).

Dopuszczalne jest również ograniczenie zwrotu kosztów procesu stronie wygrywającej z powołaniem na względy słuszności. Jednocześnie Konstytucja nie wymaga nieodpłatności postępowania sądowego, realizowanej w drodze przejęcia przez Skarb Państwa całego ekonomicznego ciężaru dochodzenia przez strony swoich

praw przed sądem, a tym samym nie nakłada na Skarb Państwa obowiązku zwrotu kosztów procesu stronie wygrywającej niezasądzonych od strony przegrywającej. Korzystanie z prawa do sądu zawsze musi uwzględniać ryzyko związane z wdaniem się w spór przed sądem, w tym również w odniesieniu do rozkładu kosztów procesowych po jego zakończeniu. Nieobciążanie strony przegrywającej kosztami procesu ze względu na zasadę słuszności jest instytucją wyjątkową, a zatem ryzyko dla strony wygrywającej, uprawnionej do zwrotu kosztów, nie jest ani nadmierne, ani nieuzasadnione (w. z 17 maja 2016 r., SK 37/14).

Prawo do sądu może podlegać ograniczeniom, o ile pozostają one konstytucyjnie uzasadnione. Dopuszczalnym konstytucyjnie ograniczeniem prawa do sądu w zakresie prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej jest wprowadzenie przez ustawodawcę stosunkowo krótkiego – 24-godzinnego – terminu rozpoznania wniosku o sądową kontrolę prawdziwości treści rozpowszechnianych za pomocą materiałów referendalnych. Takie określenie terminu rozpoznania wniosku przez sąd w postępowaniu nieprocesowym jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego przebiegu kampanii referendalnej, jest efektywne, ponieważ umożliwia wydanie wyroku przed dniem głosowania, i jest proporcjonalne z uwagi na to, że cel prowadzonego postępowania pozostaje w odpowiedniej proporcji do ograniczeń wynikających z szybkości działań sądu (w. z 11 maja 2016 r., SK 16/14).

Ustawodawca nie może całkowicie pozbawiać jednostki jednego z praw, które składają się na prawo do sądu. Takim konstytucyjnie niedopuszczalnym pozbawieniem prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej jest rozwiązanie, które nie przewiduje czynnego udziału osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej w sprawach o uzyskanie przez jej opiekuna zezwolenia sądu opiekuńczego na złożenie wniosku o umieszczenie tej osoby w domu pomocy społecznej. W ten sposób osoba całkowicie ubezwłasnowolniona jest wyłączona z postępowania przed sądem opiekuńczym. Nie ma żadnych uprawnień, a w szczególności uprawnienia do bycia wysłuchaną. Sąd nie jest obowiązany poczynić jakichkolwiek ustaleń odnośnie do tego, czy ubezwłasnowolniony całkowicie chce przebywać w takim zakładzie. Tak ukształtowana procedura jest również sprzeczna ze społeczną funkcją sprawiedliwej procedury sądowej, ponieważ tworzy wrażenie uprzedmiotowienia i wystawia go na ryzyko arbitralnego działania władz publicznych (w. z 28 czerwca 2016 r., K 31/15).

Prawo do sądu nie obejmuje swym zakresem prawa do wniesienia kasacji. Jeżeli jednak ustawodawca wprowadzi procedurę nadzwyczajnego wzruszania prawomocnych rozstrzygnięć sądowych, to taka procedura musi odpowiadać gwarancjom prawa do sądu, w tym nakazowi ukształtowania sprawiedliwej procedury sądowej. Pociąga on za sobą zakaz wprowadzania nadmiernych rygorów formalnych. Przejawem nadmiernego formalizmu proceduralnego jest obowiązek ustanowienia innego profesjonalnego pełnomocnika do sporządzenia i podpisania kasacji wnoszonej we własnej sprawie przez adwokata bądź radcę prawnego. Obowiązek ten nie jest niezbędny do realizacji celu przymusu adwokackiego, czyli zapewnienia odpowiedniego – pod względem merytorycznym i formalnym – przygotowania kasacji wnoszonej do Sądu Najwyższego. Nie ma bowiem podstaw, aby przyjmować, że adwokat występujący z kasacją we własnej sprawie – co do zasady – nie jest w stanie prawidłowo jej przygotować, a przez to musi korzystać z pomocy innego profesjonalnego pełnomocnika (w. z 21 czerwca 2016 r., SK 2/15).

Obowiązek zapewnienia przez ustawodawcę dwuinstancyjności postępowania wiąże się z pojęciem sprawy w znaczeniu konstytucyjnym. Tym samym obowiązek ukształtowania dwuinstancyjnego postępowania sądowego odnosi się do sytuacji, w której łącznie: 1) zachodzi konieczność władczego rozstrzygnięcia w warunkach niezawisłości, 2) na podstawie norm prawnych wynikających z przepisów prawnych, 3) o prawach i wolnościach oznaczonego podmiotu, 4) gdy wykluczona jest arbitralność rozstrzygnięcia oraz możliwość rozstrzygnięcia przez drugą stronę. Z perspektywy tych przesłanek należy uznać, że orzekanie przez sąd w przedmiocie ogłoszenia upadłości jest rozpatrywaniem sprawy w rozumieniu Konstytucji. W konsekwencji niedopuszczalne konstytucyjnie jest nieprzyznanie prawa do zaskarżenia przez dłużnika, niebędącego wnioskodawcą, postanowienia o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości, zwłaszcza że to orzeczenie sądu ma istotne znaczenie dla jego sytuacji prawnej i ekonomicznej (*w. z 8 czerwca 2016 r., P 62/14*).

Nadzór instancyjny stanowi instrument gwarantujący prawo do sądu i prawo do zaskarżania orzeczeń. Dlatego Konstytucja, choć nie przesądza modelu postępowania odwoławczego, dopuszcza szeroki zakres kontroli instancyjnej. Mieści się w nim rozwiązanie polegające na tym, że sąd odwoławczy uchyla orzeczenie sądu pierwszej instancji i wyraża ocenę prawną lub wskazania stanowiące podstawę dalszego rozpoznawania sprawy. Dlatego dopuszczalne konstytucyjnie jest, aby ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiązały sąd, któremu sprawa została przekazana. W przeciwnym razie sprawa mogłaby wracać wielokrotnie do ponownego rozpoznawania przez sąd pierwszej instancji, co prowadziłoby do powstania „błędneho koła” w ramach postępowania i skutkowałoby nierozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie (*w. z 8 listopada 2016 r., P 126/15*).

Prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji nie ma charakteru bezwzględneho, a ustrojodawca dopuścił wprowadzenie od niego wyjątków, pod warunkiem że są one uzasadnione konstytucyjnie. Takie uzasadnienie ma wyłączenie możliwości zaskarżenia orzeczenia o kosztach postępowania wydane go po raz pierwszy przez Naczelny Sąd Administracyjny (NSA). Rozwiązanie to jest przydatne i niezbędne do realizacji prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki oraz stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych. Jest ono wyrazem kompromisu między potrzebą ograniczenia dostępu do najwyższej instancji sądownictwa administracyjnego a prawem jednostki do rozpoznania sprawy. Nie można oczekiwać, by NSA oprócz nadzoru orzeczniczego nad wojewódzkimi sądami administracyjnymi oraz działalności zmierzającej do ujednolicenia praktyki stosowania prawa angażował się w weryfikację już rozstrzygniętych spraw incydentalnych, w istocie rzeczy technicznych, i – co wymaga podkreślenia – nierozzerwalnie związanych z niepodlegającym zaskarżeniu orzeczeniem wydanym w sprawie głównej (*w. z 15 listopada 2016 r., SK 46/15*).

5. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej, dyscyplinarnej i administracyjnej

5.1. Zasady kształtowania odpowiedzialności karnej

Z Konstytucji wynika zakaz podwójnego (wielokrotnego) karania tej samej osoby fizycznej za popełnienie tego samego czynu zabronionego. Odnosi się on w szczególności do karania za ten sam czyn za pomocą dwóch sankcji karnych. Tego konstytucyjnego zakazu nie narusza przepis Kodeksu wykroczeń regulujący tzw. idealny zbieg wykroczenia i przestępstwa. Ta sytuacja polega na tym, że ten sam czyn wypełnia znamiona zarówno przestępstwa, jak i wykroczenia, a nie da się go uznać wyłącznie za przestępstwo lub wyłącznie za wykroczenie. Innymi słowy, chodzi o to, że jeden fragment czynu oznacza popełnienie przestępstwa, a inny fragment tego samego czynu – popełnienie wykroczenia, i za każdy z tych fragmentów jest wymierzana osobna kara. Skoro jednak każda z wymierzonych kar dotyczy innego fragmentu czynu, to sprawca nie zostaje ukarany dwa razy za to samo (*w. z 1 grudnia 2016 r., K 45/14*).

Konstytucyjne standardy odpowiedzialności karnej odnoszą się wyłącznie do tych środków prawnych, które mają charakter karny. Nie mają natomiast zastosowania do środków o charakterze terapeutycznym. Do tych drugich zaliczają się m.in. środki mające na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie w maksymalnie możliwym stopniu zagrożenia ze strony osoby zaburzonej psychicznie dla potencjalnych ofiar jej czynów. Chodzi również o to, aby uchronić osobę zaburzoną psychicznie przed skutkami przestępstw, do których jest zdolna. Środkiem terapeutycznym jest przymusowe umieszczenie w specjalnym ośrodku osób, które kończą odbywanie długoterminowej kary pozbawienia wolności, a które – ze względu na głębokie i trwałe zaburzenia psychiczne (upośledzenie umysłowe, zaburzenie osobowości, zaburzenie preferencji seksualnych) – stwarzają realne zagrożenie popełnienia ciężkich przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej innych osób, a więc przestępstw przeciwko dobrom chronionym konstytucyjnie. Podstawą umieszczenia w ośrodku jest nie czyn, za który dana osoba odbyła długoterminową karę pozbawienia wolności, lecz – wynikające z głębokiego i trwałego zaburzenia psychicznego – bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez tę osobę wskazanych powyżej przestępstw. Stąd też przymusowego umieszczenia w specjalnym ośrodku – mimo że jest ono dotkliwą formą pozbawienia wolności – nie można uznać za środek karny, a tym bardziej za środek karny będący ponownym skazaniem za przestępstwo popełnione w przeszłości. Z tych względów do umieszczenia w ośrodku nie sposób odnosić konstytucyjnych standardów odpowiedzialności karnej, w tym zakazu podwójnego (wielokrotnego) karania tej samej osoby za popełnienie tego samego czynu zabronionego ani zakazu wstecznego działania prawa karnego (*w. z 23 listopada 2016 r., K 6/14*).

5.2. Zasady kształtowania odpowiedzialności dyscyplinarnej

Konstytucja nie wymaga, aby w razie zbiegu niezależnych od siebie odpowiedzialności karnej i odpowiedzialności dyscyplinarnej za ten sam czyn wynik jednego postępowania rzutował bezpośrednio na drugie. Dlatego z punktu widzenia standardu konstytucyjnego nie jest konieczne, by wśród przesłanek wznowienia postępowania

dyscyplinarnego znajdowało się uniewinnienie w sprawie karnej za czyn, którego dotyczy orzeczenie dyscyplinarne. Mechanizm odpowiedzialności dyscyplinarnej policjantów nawet przy tożsamości czynu przewiduje jego inną kwalifikację i inaczej ujmuje kwestię winy, co znaczy, że uniewinnienie w sprawie karnej nie przesądza o braku podstaw do pociągnięcia policjanta do odpowiedzialności dyscyplinarnej. W konsekwencji jeżeli już po wydaniu orzeczenia dyscyplinarnego policjant zostaje uniewinniony w sprawie karnej dotyczącej czynu, który zakwalifikowano również jako przewinienie dyscyplinarne, Konstytucja nie wymaga przyznania prawa do wznowienia postępowania dyscyplinarnego (w. z 14 czerwca 2016 r., SK 18/14).

5.3. Zasady kształtowania odpowiedzialności administracyjnej

Ze względu na wynikający z Konstytucji nakaz zapewnienia sprawiedliwej i rzetelnej procedury administracyjnej ustawodawca ma obowiązek tak zorganizować tę procedurę, aby w jej ramach organ administracyjny mógł dokładnie wyjaśnić stan faktyczny i załatwić sprawę. Organ powinien móc uwzględnić i – w razie potrzeby – wyważyć kolidujące ze sobą dobra, wartości i interesy. Dlatego również w prawie i postępowaniu administracyjnym – tak jak w prawie i postępowaniu karnym oraz w prawie wykroczeń i postępowaniu w sprawach o wykroczenia – ustawodawca powinien uwzględnić przypadek kolizji dóbr, wartości i interesów usprawiedliwiający niezastosowanie się przez jednostkę do nakazów i zakazów ustanowionych przepisami prawa, których naruszenie jest sankcjonowane przez prawo. Tego standardu konstytucyjnego nie spełnia procedura czasowego zatrzymania prawa jazdy za przekroczenie przez kierującego pojazdem w obszarze zabudowanym dopuszczalnej prędkości jazdy o ponad 50 km/h, która nie pozwala organowi stosującemu tę sankcję na wzięcie pod uwagę stanu wyższej konieczności, uzasadniającego przekroczenie prędkości. Ze względu na zasadność stosowania powyższej sankcji w celu ochrony życia i zdrowia uczestników ruchu drogowego stan wyższej konieczności usprawiedliwiający przekroczenie przez kierującego pojazdem w obszarze zabudowanym dopuszczalnej prędkości jazdy o ponad 50 km/h powinien dotyczyć wyłącznie takich sytuacji, w których przekroczenie prędkości jest usprawiedliwione potrzebą ratowania życia i zdrowia człowieka (w. z 11 października 2016 r., K 24/15).

5.4. Zbieg odpowiedzialności prawnej za ten sam czyn

Konstytucja zakazuje podwójnego (wielokrotnego) karania tej samej osoby fizycznej za popełnienie tego samego czynu zabronionego. Zakaz ten odnosi się nie tylko do zbiegu sankcji karnych, lecz także innych sankcji represyjnych, np. sankcji karnej i sankcji administracyjnej cechującej się tak dużym stopniem represyjności, że w rzeczywistości będącej sankcją karną. Konstytucyjnego zakazu podwójnego (wielokrotnego) karania za ten sam czyn nie narusza to, że za przekroczenie przez kierującego pojazdem w obszarze zabudowanym dopuszczalnej prędkości jazdy o ponad 50 km/h nie tylko wymierza się karę grzywny (sankcja karna), lecz także zatrzymuje się kierowcy prawo jazdy na określony czas (sankcja administracyjna). Druga z tych sankcji nie może być bowiem uznana za sankcję administracyjną o tak dużym stopniu represyjności, że w rzeczywistości będącą sankcją karną. Zatrzymanie prawa jazdy

na określony czas jest „zwykłą” sankcją administracyjną m.in. dlatego, że jest ona mniej dolegliwa niż zakaz prowadzenia pojazdów (środek karny) – czasowe zatrzymanie prawa jazdy stosuje się na okres trzech lub sześciu miesięcy, a zakaz prowadzenia pojazdów – na okres od 6 miesięcy do trzech lat (w. z 11 października 2016 r., K 24/15).

Konstytucja dopuszcza, aby ten sam czyn był zarówno przestępstwem albo wykroczeniem, jak i przewinieniem dyscyplinarnym. Odpowiedzialność dyscyplinarna ma bowiem inny charakter niż odpowiedzialność karna i jest od odpowiedzialności karnej niezależna. Postępowanie dyscyplinarne dotyczy naruszenia dyscypliny służbowej lub zasad etycznych wykonywania zawodu, a nie popełnienia czynu zabronionego przez ustawę karną, a to znaczy, że również istota przewinienia dyscyplinarnego jest odmienna od istoty przestępstwa lub wykroczenia. Ukaranie za przestępstwo lub wykroczenie nie wyłącza możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej, a uniewinnienie w sprawie karnej nie uniemożliwia pociągnięcia funkcjonariusza do odpowiedzialności dyscyplinarnej, gdyż nie wyklucza ustalenia, że zachowanie danej osoby było przewinieniem dyscyplinarnym. Z tych względów skazanie policjanta prawomocnym wyrokiem sądu w sprawie karnej nie stoi na przeszkodzie wszczęciu wobec niego postępowania dyscyplinarnego i odwrotnie, a popełnienie przez policjanta przestępstwa lub wykroczenia może być jednocześnie naruszeniem obowiązków policjanta jako funkcjonariusza publicznego i może powodować odpowiedzialność dyscyplinarną. Egzekwowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej policjantów niezależnie od odpowiedzialności karnej może prowadzić w pewnych sytuacjach do ograniczenia korzystania z ich konstytucyjnych wolności i praw, jednak nie jest to ingerencja nadmierna. Wprowadzenie odpowiedzialności dyscyplinarnej służb mundurowych jest bowiem konieczne w demokratycznym państwie prawnym dla jego bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wolności i praw innych osób, a ograniczenie to nie narusza istoty konstytucyjnych wolności i praw. Objęcie służb mundurowych odpowiedzialnością dyscyplinarną niezależną od odpowiedzialności karnej jest uzasadnione przede wszystkim społeczną rolą tych formacji, charakterem powierzonych im zadań i kompetencji oraz związanym z ich działalnością publicznym zaufaniem (w. z 14 czerwca 2016 r., SK 18/14).

Rozdział III. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków

Przedmiotem niniejszego rozdziału jest przedstawienie najważniejszych informacji o działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego prowadzonej w ramach wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych i wniosków podmiotów o legitymacji ograniczonej rzeczowo, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji.

1. Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych

1.1. Zakres i przedmiot wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych

Czynności orzecznicze Trybunału Konstytucyjnego w ramach wstępnej kontroli (wstępnego rozpoznania) skarg konstytucyjnych i wniosków stanowią ważny element działalności Trybunału. Celem kontroli jest, po pierwsze, umożliwienie skarżącemu uzupełnienia stwierdzonych braków formalnych wniesionego pisma procesowego, po drugie, przeciwdziałanie nadawaniu dalszego biegu skargom wtedy, gdy nie odpowiadają one warunkom formalnym wynikającym z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz przepisów ustawy określającej organizację oraz tryb postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym.

W 2016 r. do Trybunału złożono 267 skarg. Na etapie wstępnego rozpoznania, w odniesieniu do spraw wniesionych w 2016 r. i latach poprzednich, Trybunał wydał 669 postanowień oraz zarządzeń, w tym 31 postanowień i zarządzeń o przekazaniu skarg do merytorycznego rozpoznania (11% wszystkich rozpoznawanych skarg) oraz 262 postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w całości lub części. W 167 sprawach Trybunał nie uwzględnił zażaleń na postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej, w jednej sprawie Trybunał uwzględnił zaś zażalenie (0,6% wszystkich zażaleń).

W 2016 r. szczególne znaczenie dla wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych miały zmiany regulacji prawnych organizacji Trybunału Konstytucyjnego oraz trybu postępowania przed Trybunałem.

Do 16 sierpnia 2016 r. organizację Trybunału oraz tryb postępowania przed Trybunałem określała ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym¹². Oznaczało to, że wstępną kontrolę kształtowały dwa porządki prawne: ustawa z 2015 r., która wprowadziła postępowanie jednoinstancyjne w sprawach wszczętych od dnia jej wejścia w życie oraz ustawa z 1997 r., zgodnie z którą postępowanie

¹² Tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 293; dalej: ustawa z 2015 r.

było dwuinstancyjne w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy z 2015 r. (o czym rozstrzygał art. 134 pkt 1 ustawy z 2015 r.)

Ustawa z 2015 r. utraciła moc z dniem 16 sierpnia 2016 r., tj. dniem wejścia w życie ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym¹³ (dalej: ustawa z 2016 r.). W odniesieniu do wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych art. 87 ust. 1 ustawy z 2016 r. stanowił: „Sprawy skierowanie do wstępnego rozpoznania na podstawie art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (...) rozpatruje się na podstawie przepisów niniejszej ustawy o wstępnym rozpoznaniu. W przypadku wniosków złożonych przez podmioty określone w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji oraz skarg konstytucyjnych, w stosunku do których wezwano wnioskodawców lub skarżących do uzupełnienia braków formalnych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, do dalszego procedowania stosuje się przepisy niniejszej ustawy o wstępnym rozpoznaniu (ust. 2)”. Ustawa ta wprowadziła zatem kolejny, trzeci porządek prawny obowiązujący podczas wstępnego rozpoznania.

Ustawa z 2016 r. – w odniesieniu do procedury rozpoznawania spraw przez Trybunał – utraciła moc obowiązującą z dniem 20 grudnia 2016 r. (art. 3 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego¹⁴). Do 3 stycznia 2017 r., tzn. do wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym¹⁵ nie istniała podstawa prawna do podejmowania przez Trybunał działalności orzeczniczej, w tym również wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych i wniosków.

Mimo trzykrotnych zmian zasad i trybu wstępnej kontroli Trybunał wydał łącznie 669 postanowień i zarządzeń. Różnice trybu orzekania najpełniej obrazują poniższe informacje. Do merytorycznej kontroli Trybunał przekazał 31 skarg, z czego 11 skarg w trybie zarządzenia, wydanego na podstawie przepisów z 1997 r.; 19 skargom nadano dalszy bieg postanowieniem, przy czym w 13 sprawach podstawę stanowiły przepisy ustawy z 2015 r., w 6 sprawach przepisy ustawy z 2016 r.; a w jednej sprawie Trybunał przekazał skargę do merytorycznej kontroli po uwzględnieniu zażalenia.

Trybunał wydał 262 postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu skardze w całości lub części, z czego w 56 sprawach rozstrzygnięcie zapadło na podstawie przepisów ustawy z 1997 r., w 146 – ustawy z 2015 r., w 60 sprawach podstawę stanowiły przepisy ustawy z 2016 r.

Postanowienia o odmowie nadania skardze dalszego biegu wydane na podstawie ustawy z 2015 r., w składzie trzyosobowym, były niezaskarżalne, w odniesieniu do postanowień wydanych na gruncie ustawy z 1997 r. oraz ustawy z 2016 r. skarżącym przysługiwało prawo wniesienia zażalenia.

W 2016 r. Trybunał wydał 167 postanowień o nieuwzględnieniu zażalenia, z czego 160 zapadło na podstawie przepisów ustawy z 1997 r., 7 zaś ustawy z 2016 r. W jednym przypadku Trybunał uwzględnił zażalenie.

¹³ Dz. U. poz. 1157.

¹⁴ Dz. U. poz. 2074.

¹⁵ Dz. U. poz. 2072.

1.2. Podstawy odmowy nadawania biegu skargom konstytucyjnym

W 2016 r. podstawy odmowy nadawania biegu nie różniły się od tych, które były stosowane we wcześniejszych latach.

2. Wstępna kontrola wniosków pochodzących od podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji

2.1. Zakres i przedmiot wstępnej kontroli wniosków

Zgodnie z art. 191 ust. 1 Konstytucji z wnioskiem o zbadanie hierarchicznej zgodności norm mogą wystąpić: organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, tzn. rady gmin, rady powiatów, sejmiki województw (pkt 3); ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych (pkt 4); kościoły i inne związki wyznaniowe (pkt 5). Legitymacja tych podmiotów została jednak ograniczona rzeczowo, bowiem mogą one wystąpić z wnioskiem, jeżeli akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania (art. 191 ust. 2 Konstytucji). Wniosek podmiotu o legitymacji ograniczonej rzeczowo podlega wstępnemu rozpoznaniu, którego celem jest zbadanie, czy: wniosek pochodzi od podmiotu wskazanego w art. 191 ust. 3-5 Konstytucji; zawiera powołanie przepisu prawa lub statutu, wskazującego, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych zakresem działania tego podmiotu; odpowiada warunkom formalnym; nie jest oczywiście bezzasadny, a także, czy nie zachodzą inne przesłanki odmowy nadania wnioskowi dalszego biegu.

W 2016 r. wszystkie problemy związane z trzykrotną zmianą zasad i trybu wstępnego rozpoznania wniosków zostały przedstawione wyżej (w pkt 1.1. niniejszego rozdziału o skargach).

2.2. Podstawy odmowy w 2016 r.

W 2016 r. wpłynęło do Trybunału Konstytucyjnego 26 wniosków. W sprawie wszystkich wniosków, uwzględniając złożone w latach ubiegłych, wydano łącznie 55 postanowień i zarządzeń. W 14 sprawach wnioskowi nadano dalszy bieg. Wydano 36 postanowień, w tym 26 o odmowie nadania wnioskowi dalszego biegu (także w części), 8 postanowień o nieuwzględnieniu zażaleń i 2 o uwzględnieniu zażaleń.

Analiza podstaw odmowy nadania dalszego biegu wnioskowi w 2016 r. wskazuje na to, że o kontrolę norm występowały podmioty, którym art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji nie przyznaje legitymacji, np. Krajowa Rada Komendantów Straży Miejskich i Gminnych RP (*p. z 24 lutego 2016 r., Tw 34/15*) czy Polski Związek Firm Deweloper-skich (*p. z 27 lipca 2016 r., Tw 5/16*).

Najczęstszą przyczyną odmowy nadania dalszego biegu wnioskowi było ustalenie, że kwestionowane przepisy nie dotyczyły spraw objętych zakresem działania wnioskodawcy (*p. z 19 stycznia 2016 r., Tw 21/15* i *p. 24 lutego 2016 r., Tw 23/15*) albo nie był on adresatem wskazanych wzorców kontroli, a zarzuty cechowała oczywista bezzasadność (*p. z 27 stycznia 2016 r., Tw 10/15*, *p. z 16 marca 2016 r., Tw 26/15*, *27 stycznia 2016 r., Tw 29/15*, *p. z 2 czerwca 2016 r., Tw 2/16*, *p. z 11 sierpnia 2016 r., Tw 11/16*).

Rozstrzygnięcia o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi uzasadniało również stwierdzenie, że wnioskodawca: uczynił przedmiotem kontroli przepisy, które utraciły moc obowiązującą (*p. z 24 lutego 2016 r., Tw 23/15, p. z 1 lipca 2016 r., Tw 10/16*); kwestionował stosowanie prawa (*p. z 20 lipca 2016 r., Tw 1/16, p. z 22 czerwca 2016 r., Tw 6/16*), zaniechanie prawodawcze (*p. z 28 lipca 2016 r., Tw 15/16*) lub celowość regulacji (*p. z 26 października 2016 r., Tw 14/16*); wydanie orzeczenia było zbędne lub niedopuszczalne (*p. z 20 lipca 2016 r., Tw 4/16, p. z 7 lipca 2016 r., Tw 9/16, p. z 1 lipca 2016 r., Tw 10/16*). O odmowie decydowało również nieuzupełnienie w ustawowym terminie braków formalnych wniosku (*p. z 24 marca 2016 r., Tw 19/15*).

2.3. Nadanie dalszego biegu w 2016 r.

Podkreślenia wymaga, że we wnioskach przekazanych do merytorycznego rozpoznania kwestionowana niezgodność z Konstytucją lub ustawą dotyczyła przepisów immanentnie związanych z istotą i kompetencjami:

- a) samorządu terytorialnego: wnioski rad gmin, rad miejskich i rad powiatów w sprawie zmian granic jednostek samorządu terytorialnego (*p. z 9 listopada 2016 r., Tw 16/16 – Tw 20/16*), a także wniosek Sejmiku Województwa Mazowieckiego w sprawie ustawy o ochronie przyrody (*p. z 1 lipca 2016 r., Tw 7/16*) czy Rady Miasta Krakowa w sprawie ustawy o działalności leczniczej (*p. z 24 marca 2016 r., Tw 19/15*);
- b) związku zawodowego: wniosek Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Lekarzy dotyczący ogólnych warunków umów o świadczenia usług opieki medycznej (*p. z 20 lipca 2016 r., Tw 1/16*);
- c) organizacji pracodawców: wniosek Lewiatana w sprawie (m.in.) emerytur pomocowych (*p. z 29 marca 2016 r., Tw 31/15*) czy Pracodawców RP w sprawie systemu ubezpieczeń społecznych (*p. z 20 lipca 2016 r., Tw 12/16*);
- d) Krajowej Rady Sądownictwa: wniosek w sprawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (*p. z 30 listopada 2016 r., Tw 22/16*).

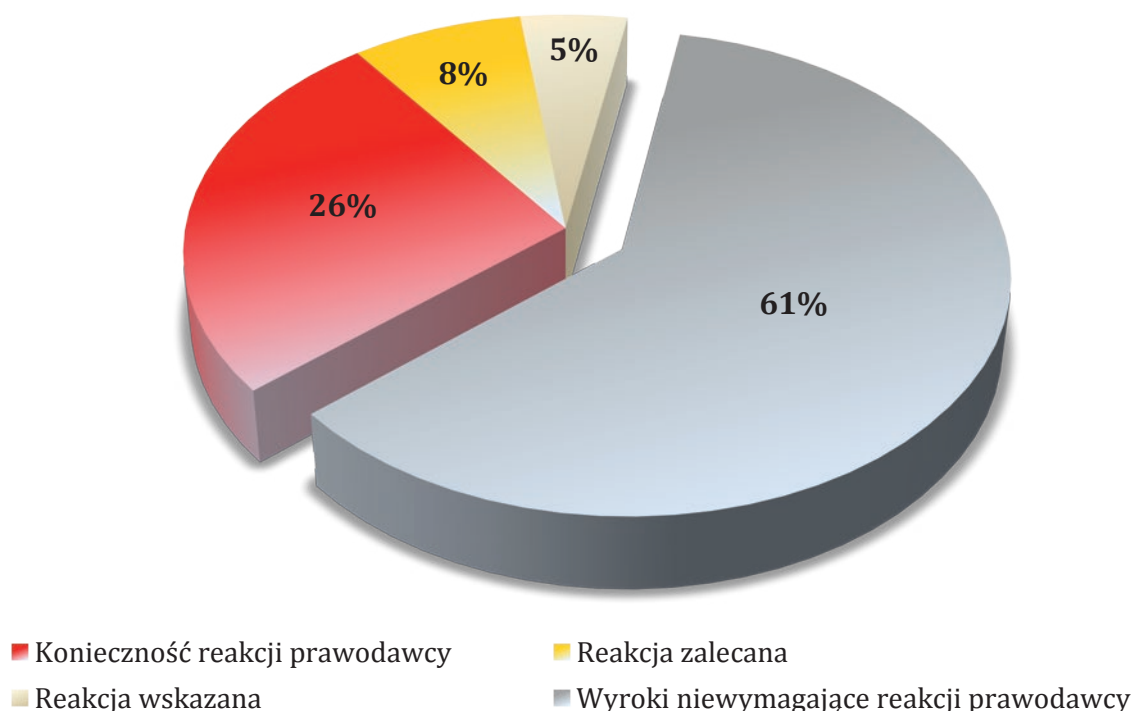
Rozdział IV. Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dla prawodawcy oraz współdziałanie z sądami

1. Wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę

Wyroki Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające niekonstytucyjność określonych przepisów zazwyczaj prowadzą do usunięcia stanu niekonstytucyjności z systemu prawa. Wielokrotnie jednak w związku z wyrokiem wymagana jest reakcja prawodawcy. W ramach przyjętej w Biurze Trybunału Konstytucyjnego klasyfikacji skutków wyroków Trybunału dla prawodawcy z wyroku może wynikać, że:

- a) konieczne jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie,
- b) zalecane jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie,
- c) wskazane jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie.

CELOWOŚĆ PODJĘCIA DZIAŁAŃ PRAWODAWCZYCH W ZWIĄZKU Z WYROKAMI WYDANYMI W 2016 R.

Reakcja prawodawcy jest konieczna, gdy od wprowadzenia określonych zmian w prawie zależy usunięcie stanu niekonstytucyjności stwierdzonego wyrokiem Trybunału. Reakcja prawodawcy jest zalecana wtedy, gdy wprost z sentencji wyroku wynika, że powinien on zmienić przepisy w celu zapewnienia ich jasności. Działanie prawodawcy jest natomiast wskazane, kiedy Trybunał, przy okazji rozpatrywania problemu konstytucyjnego, w uzasadnieniu wyroku zwrócił uwagę na uchybienia, które prawodawca powinien usunąć.

1.1. Oczekiwana reakcja prawodawcy na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

1.1.1. Zmiany konieczne

1.1.1.1. Wyroki mogące spowodować powstanie luki w prawie

W wypadku niektórych wyroków utrata mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy może prowadzić do powstania luki w systemie prawa, którą prawodawca musi uzupełnić. W takich sytuacjach Trybunał odracza termin utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy, aby zapobiec negatywnym skutkom ich natychmiastowego usunięcia i dać prawodawcy czas na rzetelne przygotowanie odpowiednich zmian. Dlatego Trybunał odroczył utratę mocy obowiązującej art. 754¹ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego. W okresie odroczenia prawodawca powinien wprowadzić odrębny od uregulowanego w tym przepisie termin upadku zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości dłużnika hipoteką przymusową albo inne rozwiązanie, które będzie uwzględniać specyfikę tego rodzaju zabezpieczenia i zarazem pozostanie niesprzeczne w szczególności z przepisami ustawy o księgach wieczystych (w. z 25 października 2016 r., SK 71/13).

1.1.1.2. Wyroki stwierdzające niepełny charakter regulacji

Konieczność działania prawodawcy może również wynikać ze stwierdzonego wyrokiem Trybunału niepełnego charakteru regulacji. Dotyczy przede wszystkim rozstrzygnięć, w których Trybunał wprost wskazał w sentencji brak pewnych rozwiązań prawnych. Z sentencji wyroków wydanych w 2016 r. wynika, że obowiązkiem ustawodawcy jest wprowadzenie przepisów:

- przewidujących udzielanie przez władze publiczne efektywnej pomocy osobie niepełnosprawnej wymagającej przystosowania pojazdu do rodzaju schorzenia w zapewnieniu pojazdu na potrzeby praktycznej części egzaminu państwowego na prawo jazdy kategorii B (w. z 8 czerwca 2016 r., K 37/13);
- przewidujących możliwość sporządzenia i podpisania kasacji we własnej sprawie przez adwokata bądź radcę prawnego (w. z 21 czerwca 2016 r., SK 2/15);
- określających maksymalną wysokość opłaty za dokonane czynności egzekucyjne i opłaty manipulacyjnej w postępowaniu egzekucyjnym w administracji (w. z 28 czerwca 2016 r., SK 31/14);
- przewidujących czynny udział osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej w sprawach o uzyskanie przez jej opiekuna zezwolenia sądu opiekuńczego na złożenie wniosku o umieszczenie tej osoby w domu pomocy społecznej, a także przepisów przyznających uprawnienie osobie całkowicie ubezwłasnowolnionej, umieszczonej w domu

pomocy społecznej za zgodą jej opiekuna, do domagania się weryfikacji podstaw jej przebywania w domu pomocy społecznej (w. z 28 czerwca 2016 r., K 31/15);

- określających czasowe ograniczenie możliwości żądania przez ZUS zwrotu nie należnie pobranych świadczeń rehabilitacyjnych. W uzasadnieniu wyroku zwrócono uwagę, że takie ograniczenie powinno zostać wprowadzone w odniesieniu do możliwości żądania zwrotu wszystkich świadczeń pobranych z ubezpieczenia społecznego (w. z 5 lipca 2016 r., P 131/15);
- przewidujących sytuacje usprawiedliwiające – ze względu na stan wyższej konieczności – kierowanie pojazdem z przekroczeniem dopuszczalnej prędkości o więcej niż 50 km/h na obszarze zabudowanym (w. z 11 października 2016 r., K 24/15);
- przewidujących obowiązek sporządzania opinii w sprawie niezbędności dalszego pobytu w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym przez więcej niż jednego lekarza psychiatrę (w. z 23 listopada 2016 r., K 6/14);
- przewidujących udział Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w procedurze powoływania i odwoływania członków zarządu spółek publicznej radiofonii i telewizji oraz w procedurze powoływania i odwoływania członków rad nadzorczych spółek publicznej radiofonii i telewizji (w. z 13 grudnia 2016 r., K 13/16).

1.1.1.3. Inne wyroki wymagające zmian w prawie

Jeśli w trybie kontroli prewencyjnej nastąpiło rozstrzygnięcie o niekonstytucyjności ustawy jedynie w części, która nie jest nierozdzielnie związana z całą ustawą, a Prezydent po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu zwrócił ustawę Sejmowi w celu usunięcia niezgodności, to Sejm ma wówczas obowiązek wprowadzenia odpowiednich zmian. Dlatego konieczne jest uzgodnienie przepisów ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych z wyrokiem stwierdzającym niedopuszczalność przyznania Ministrowi Sprawiedliwości kompetencji do żądania od prezesa wojskowego sądu okręgowego przedstawienia, w określonym terminie, w uzasadnionych przypadkach, akt spraw sądowych (w. z 25 maja 2016 r., Kp 5/15).

1.1.2. Zmiany zalecane

Ze względu na potrzebę zapewnienia jasności i jednoznaczności systemu prawa oraz uniknięcia wątpliwości w procesie stosowania prawa zaleca się uzgodnienie treści przepisów z sentencją wyroku w sprawach, w których Trybunał Konstytucyjny stwierdza konstytucyjność lub niekonstytucyjność przepisu w określonym jego rozumieniu bądź niekonstytucyjność przepisu w określonym zakresie. Wówczas wprowadzenie przez prawodawcę zmian w prawie jest zalecane po to, by treść przepisów odzwierciedlała wyrok Trybunału. Wydane w 2016 r. wyroki, co do których reakcja prawodawcy jest zalecana, dotyczyły:

- art. 14a ust. 11 ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 9 ustawy z 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty, w zakresie, w jakim dotyczy testów i pytań testowych z Lekarskiego Egzaminu Końcowego i Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego, które już się odbyły oraz art. 16r ust. 12 zdanie drugie w zakresie, w jakim dotyczy zadań testowych z Państwowego Egzaminu Specjalizacyjnego, który już się odbył (w. z 7 czerwca 2016 r., K 8/15);

- art. 15b ust. 5 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych rozumianego w ten sposób, że jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się żywego dziecka przysługuje także wówczas, gdy kobieta pozostawała pod opieką medyczną później niż od 10 tygodnia ciąży, a opóźnienie to wynikało z przyczyn od niej niezależnych (w. z 22 listopada 2016 r., SK 2/16);
- art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym oraz art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym (w. z 24 listopada 2016 r., K 11/15).

1.1.3. Zmiany wskazane

Trybunał, rozstrzygając problemy konstytucyjne, niekiedy w uzasadnieniu wyroku zwraca uwagę na potrzebę podjęcia przez prawodawcę określonych działań, które mają służyć poprawie jakości systemu prawa. W wyrokach wydanych w 2016 r. Trybunał wskazał prawodawcy, że powinien rozważyć:

- bardziej szczegółowe uregulowanie relacji między postępowaniem dyscyplinarnym i karnym w sytuacji, gdy jedyną podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej policjanta miałyby być popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, ewentualnie tego rodzaju zbieg wykluczyć. Chodzi przy tym o jak najbardziej efektywne zabezpieczenie wolności i praw osoby, której zarzuca się popełnienie przewinienia dyscyplinarnego jedynie na podstawie przypuszczenia, iż popełniła przestępstwo lub wykroczenie (w. z 14 czerwca 2016 r., SK 18/14);
- zastąpienie użytych w art. 12 § 1 i 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego terminów „choroba psychiczna” i „niedorozwój umysłowy” adekwatnymi określeniami medycznymi, przede wszystkim neutralnymi z punktu widzenia znaczeniowego, np. takimi, jakimi posługuje się ustawa o ochronie zdrowia psychicznego (w. z 22 listopada 2016 r., K 13/15).

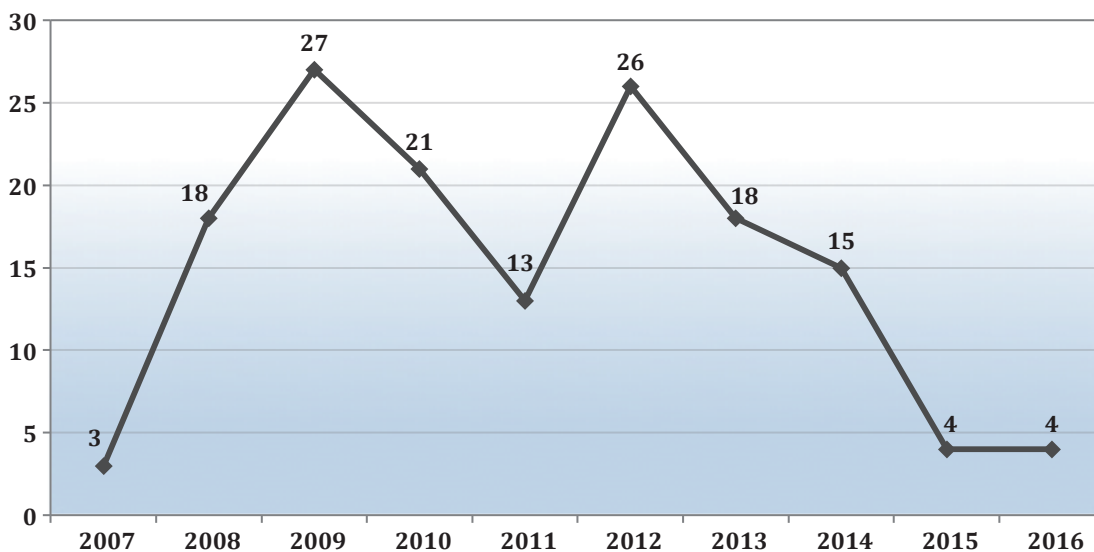
1.2. Reakcja parlamentu i innych organów na orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego

1.2.1. Inicjatywy ustawodawcze Senatu

W 2016 r. Senat podjął 4 uchwały w sprawie wniesienia do Sejmu projektów ustaw mających na celu dostosowanie systemu prawa do wyroków Trybunału, czyli tyle samo co w roku poprzednim. Wśród tych projektów na uwagę zasługuje senacki projekt ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych. Celem projektu jest usunięcie z ustawy

o finansach publicznych art. 284 ust. 1, który może powodować wątpliwości interpretacyjne co do zakresu dokumentów wytworzonych przez audytora wewnętrznego w trakcie prowadzenia audytu wewnętrznego, podlegających udostępnieniu w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej (zob. w. z 9 kwietnia 2015 r., K 14/13)¹⁶.

INICJATYWY USTAWODAWCZE SENATU MAJĄCE NA CELU DOSTOSOWANIE PRAWA DO ORZECZEŃ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

W 2016 r. w wyniku rozpatrzenia inicjatyw Senatu – zainspirowanych wyrokami Trybunału – ustawodawca:

- zmienił ustawę o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, wprowadzając w postępowaniu sądowoadministracyjnym jawność rozpoznania skargi na odmowę udostępnienia do wglądu dokumentów znajdujących się w zasobach Instytutu Pamięci Narodowej oraz przyznając stronie możliwość zapoznania się z uzasadnieniem orzeczenia sądu administracyjnego w tej sprawie (zob. w. z 20 października 2010 r., P 37/09)¹⁷;
- zmienił ustawę o świadczeniach rodzinnych oraz ustawę o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, przyznając prawo do świadczenia pielęgnacyjnego rodzicowi (opiekunowi faktycznemu), który rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem, także w sytuacji, gdy drugi z rodziców (opiekunów faktycznych) ma ustalone prawo do świadczenia pielęgnacyjnego na inne dziecko w rodzinie (zob. w. z 18 listopada 2014 r., SK 7/11)¹⁸.

¹⁶ Druk sejmowy nr 368/VIII kadencja.

¹⁷ Dz. U. z 2016 r. poz. 749.

¹⁸ Dz. U. z 2016 r. poz. 972.

1.2.2. Inicjatywy ustawodawcze Rady Ministrów

W 2016 r. Rada Ministrów wystąpiła z 6 projektami ustaw mających na celu wykonanie wyroków Trybunału Konstytucyjnego, czyli było ich tyle samo co w roku poprzednim¹⁹. Wśród tych projektów warto zwrócić uwagę na rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego. Projekt przewiduje wydłużenie okresu – z 5 lat do 10 lat od uprawomocnienia się wyroku – po upływie którego nie można żądać wznowienia postępowania, z wyjątkiem wypadku, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie reprezentowana. (zob. w. z 22 września 2015 r., SK 21/14)²⁰.

W 2016 r. w wyniku rozpatrzenia inicjatyw rządowych – mających na celu wykonanie wyroków Trybunału – ustawodawca m.in.:

- zmienił ustawę o pomocy społecznej, wprowadzając możliwość przyznawania zasiłku z pomocy społecznej wstecz, czyli za okres sprzed uzyskania orzeczenia stwierdzającego stopień niepełnosprawności lub orzeczenia o całkowitej niezdolności do pracy oraz wprowadzając zasiłek okresowy dla osób czekających na wspomniane orzeczenia (w. z 6 października 2015 r., SK 19/14)²¹;
- zmienił: ustawę o Policji, ustawę o Straży Granicznej, ustawę o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, ustawę o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego, dodając przepisy mające na celu ustawowe określenie zasad bezpiecznych i higienicznych warunków służby funkcjonariuszy (w. z 24 listopada 2015 r., K 18/14)²².

1.2.3. Aktywność innych podmiotów

Wykonanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego odbywa się nie tylko z inicjatywy ustawodawczej wskazanych powyżej podmiotów, lecz może być także zainicjowane np. przez grupy posłów. Warto zauważyć, że z inicjatywy grupy posłów ustawodawca zmienił ustawę o Służbie Celnej, dodając przepisy mające na celu ustawowe określenie zasad bezpiecznych i higienicznych warunków służby tej grupy funkcjonariuszy (w. z 24 listopada 2015 r., K 18/14)²³.

2. Współdziałanie z sądami

2.1. Instytucja pytania prawnego

Zgodnie z art. 193 Konstytucji każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Przepis ten miał

¹⁹ Należy również zwrócić uwagę na zmianę przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, która wykonywała wyrok z 28 października 2015 r., SK 9/14 (Dz. U. z 2016 r. poz. 1381).

²⁰ Druk sejmowy nr 932/VIII kadencja.

²¹ Dz. U. z 2016 r. poz. 2174.

²² Dz. U. z 2016 r. poz. 1955.

²³ Dz. U. z 2016 r. poz. 1948.

swoje rozwinięcie w art. 4 i art. 33 ust. 6 i 7 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym, a obecnie w art. 52 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Zgodnie z tym ostatnim przepisem pytanie prawne ma formę postanowienia i powinno zawierać:

- 1) wskazanie sądu, przed którym toczy się postępowanie w sprawie, oraz oznaczenie sprawy;
- 2) wskazanie organu, który wydał kwestionowany akt normatywny;
- 3) określenie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części;
- 4) sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą kwestionowanego aktu normatywnego oraz jego uzasadnienie, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
- 5) wyjaśnienie, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało przedstawione.

Trybunał w swoim utrwalonym orzecznictwie (zob. np. *p. z 19 kwietnia 2016 r., P 120/15*) wyodrębnił trzy przesłanki dopuszczalności przedstawienia pytania prawnego przez sąd: **podmiotową** (pytanie może skierować jedynie sąd, jako państwowy organ władzy sądowniczej, oddzielony i niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej), **przedmiotową** (przedmiotem pytania prawnego może być wyłącznie zarzut niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą) oraz **funkcjonalną** (możliwość wystąpienia z pytaniem prawnym przez sąd jest ograniczona tylko do sytuacji, gdy od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie konkretnej sprawy toczącej się przed sądem).

W kontekście oceny spełnienia przesłanki podmiotowej w 2016 r. Trybunał rozstrzygnął, że pytanie prawne sędziego-komisarza spełnia przesłankę podmiotową. Przemawia za tym fakt, że jest on organem sądowym, realizującym w postępowaniu sądowym wiele funkcji, w tym orzeczniczą. Wydaje on również rozstrzygnięcia merytoryczne (postanowienia) i ma status sędziego objęty gwarancją niezawisłości (*p. z 20 kwietnia 2016 r., P 82/15*).

W praktyce największe trudności sprawia sądom wykazanie istnienia przesłanki funkcjonalnej. Co prawda, w pierwszej kolejności kwestia istnienia przesłanki funkcjonalnej jest ustalana autonomicznie przez sąd, który rozstrzyga zawisłą przed nim sprawę. Z autonomią sądu koresponduje jednak autonomia Trybunału, który realizując powierzoną mu funkcję ustrojową – nie jest związany zapatrywaniem sądu przedstawiającego pytanie prawne co do możliwości wystąpienia z danym pytaniem prawnym. W innym wypadku mogłoby dojść do obejścia art. 193 Konstytucji i kierowania do Trybunału pytań prawnych, których rozstrzygnięcie nie miałoby bezpośredniego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy przed sądem (*p. z 19 października 2016 r., P 10/15*). Na ocenę spełnienia przesłanki funkcjonalnej mogą mieć również wpływ okoliczności zaistniałe już po wniesieniu pytania prawnego. Okolicznością taką jest cofnięcie w postępowaniu przed sądem II instancji (przedstawiającym pytanie prawne) apelacji i postanowienie o pozostawieniu jej bez rozpoznania. W takim wypadku sąd ten nie będzie już miał możliwości zastosowania przepisów, które uczynił przedmiotem pytania prawnego (*p. z 15 grudnia 2016 r., P 19/14*).

W 2016 r. zaobserwowano znaczny spadek liczby pytań prawnych wnoszonych do Trybunału. Skierowanych zostało 21 pytań prawnych (wobec 135 w 2015 r.).

W następstwie rozpoznanych w 2016 r. pytań prawnych Trybunał wydał 6 wyroków oraz 17 postanowień o umorzeniu postępowania.

Trybunał w 2016 r. w 3 wyrokach podzielił wątpliwości sądów przedstawiających pytania prawne. W wyroku w sprawie *P 131/15* Trybunał, w następstwie pytania prawnego Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie, orzekł o niekonstytucyjności jednego z przepisów ustawy o ubezpieczeniach społecznych w zakresie, w jakim dopuszczał wydanie decyzji nakazującej zwrot nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego bez względu na upływ czasu od daty wypłaty tego świadczenia (w. z 5 lipca 2016 r.). Trybunał podzielił również wątpliwości Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie co do konstytucyjności jednego z przepisów ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, w zakresie w jakim nie przyznaje prawa do zaskarżenia przez dłużnika, niebędącego wnioskodawcą, postanowienia o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości (w. z 8 czerwca 2016 r., *P 62/14*). W następstwie pytania prawnego Naczelnego Sądu Administracyjnego Trybunał orzekł również o niekonstytucyjności przepisu Kodeksu wyborczego, który uniemożliwiał kontrolę sądową uchwał Państwowej Komisji Wyborczej dotyczących podziału okręgów wyborczych (w. z 6 kwietnia 2016 r., *P 5/14*).

W pozostałych 3 wyrokach Trybunał orzekł o zgodności z Konstytucją zakwestionowanych przez sądy przepisów (w. z 6 kwietnia 2016 r., *P 2/14*; w. z 18 października 2016 r., *P 123/15*; w. z 8 listopada 2016 r., *P 126/15*).

Umorzenie postępowania przed Trybunałem w 2016 r. często następowało z uwagi na zbędność orzekania. Miało to miejsce w szczególności, jeżeli problem przedstawiony w pytaniu prawnym został już rozstrzygnięty we wcześniejszym wyroku Trybunału (zob. np. p. z 6 kwietnia 2016 r., *P 39/14*; p. z 20 kwietnia 2016 r., *P 15/15*; p. z 20 kwietnia 2016 r., *P 61/14*; p. z 20 kwietnia 2016 r., *P 44/14*; p. z 25 maja 2016 r., *P 8/15*; p. z 7 listopada 2016 r., *P 91/15*; p. z 16 grudnia 2016 r., *P 128/15*). Powodem umorzenia postępowania było także niespełnienie przesłanki funkcjonalnej (zob. np. p. z 19 kwietnia 2016 r., *P 120/15*; p. z 20 kwietnia 2016 r., *P 82/15*; p. z 14 czerwca 2016 r., *P 71/15*; p. z 22 czerwca 2016 r., *P 70/15*; p. z 19 lipca 2016 r., *P 112/15*; p. z 27 lipca 2016 r., *P 134/15*; p. z 19 października 2016 r., *P 10/15*) czy brak należytego uzasadnienia postawionych przez sąd zarzutów (p. z 25 maja 2016 r., *P 50/14*). Zdarzało się również, że sąd wycofał przedstawione pytanie prawne wobec wejścia w życie nowych przepisów, dezaktualizujących rozstrzygnięcie kwestii przedstawionych Trybunałowi (p. z 19 lipca 2016 r., *P 2/15*).

2.2. Wpływ praktyki stosowania prawa na kształtowanie orzecznictwa Trybunału

Zgodnie z art. 70 ust. 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego o przekazanie informacji w sprawie stosowania lub wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym. Podobne rozwiązanie było przewidziane w art. 23 ustawy o TK z 2016 r.

Trybunał w procesie orzekania uwzględnia orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego z urzędu. Ze względu na rolę, którą sądy te pełnią w systemie wymiaru sprawiedliwości, Trybunał przyjmuje, że przepisy prawa

mają taką treść, jaka została im nadana przez utrwaloną praktykę ich stosowania w tych sądach. Przykładowo Trybunał do orzecznictwa **Sądu Najwyższego** odwołał się w sprawie K 11/15 w zakresie przyznawania kierowcom znajdującym się w podróży służbowej zwrotu kosztów noclegu (w. z 24 listopada 2016 r.) oraz w sprawie SK 67/13 w kwestii zaliczenia podatku VAT do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez pełnomocnika z wyboru (w. z 6 kwietnia 2016 r.). Z kolei do orzecznictwa **Naczelnego Sądu Administracyjnego** Trybunał odwołał się między innymi w sprawie K 8/15 w zakresie ustalenia definicji informacji publicznej oraz zasad udostępniania pytań testowych z egzaminów medycznych (w. z 7 czerwca 2016 r.) oraz w sprawie Kp 3/15 w kwestii możliwości ubiegania się o ustanowienie użytkowania wieczystego na znationalizowanych nieruchomościach warszawskich (w. z 19 lipca 2016 r.).

Nie zawsze jednak orzecznictwo sądowe pozwala na jednoznaczne określenie sposobu wykładni zaskarżonych przed Trybunałem przepisów. W takim wypadku możliwe są różnego rodzaju rozstrzygnięcia. Po pierwsze, Trybunał może umorzyć postępowanie, uznając, że stawiane zarzuty dotyczą sfery stosowania prawa. Po drugie, Trybunał może wydać wyrok, stwierdzając, że źródłem rozbieżności w orzecznictwie jest brzmienie przepisu. Po trzecie, Trybunał może orzec o konstytucyjności lub niekonstytucyjności, opierając się na porównaniu treści kontrolowanego przepisu i wzorców konstytucyjnych. W tym ostatnim wypadku Trybunał może wydać wyrok interpretacyjny (w. z 22 listopada 2016 r., SK 2/16).

Trybunał uwzględnia również orzecznictwo sądów międzynarodowych. Przykładowo do orzecznictwa **Europejskiego Trybunału Praw Człowieka** dotyczącego problematyki pobierania próbek do badań DNA oraz przetwarzania danych genetycznych dla potrzeb postępowania karnego Trybunał odwołał się w sprawie SK 28/15 (w. z 11 października 2016 r.). Z kolei w sprawie P 126/15 Trybunał uwzględnił stanowisko ETPC dotyczące modelu postępowania cywilnego, w tym relacji między orzeczeniami sądów różnych instancji w tej samej sprawie (w. z 8 listopada 2016 r.).

Trybunał bierze pod uwagę również orzecznictwo **Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej**. Przykładem jest tutaj wyrok wydany w sprawie SK 67/13, w uzasadnieniu którego odwołano się do wypowiedzi TSUE na temat konstrukcji podatku VAT (w. z 6 kwietnia 2016 r.).

W 2016 r. Trybunał kontynuował również praktykę uwzględniania orzeczeń zagranicznych sądów konstytucyjnych. Przykładem jest w tym względzie wskazany wyżej wyrok w sprawie SK 28/15, gdzie w analizie problematyki pobierania materiału biologicznego do badań DNA Trybunał wziął pod uwagę nie tylko orzecznictwo ETPC, lecz także stanowisko **Niemieckiego Federalnego Sądu Konstytucyjnego**, **Sądu Najwyższego Kanady** oraz **Sądu Najwyższego USA**. Z kolei rozpoznając sprawę K 6/14, Trybunał dokonał analizy prawnoporównawczej instytucji pozwalających na bezterminową izolację osób, które odbyły karę pozbawienia wolności, jednak stwarzają zagrożenie dla bezpieczeństwa, zdrowia i życia innych osób, odwołując się do prawodawstwa oraz orzecznictwa konstytucyjnego takich państw jak Austria, Belgia, Estonia, Czechy, Francja, Niemcy, Norwega, Szwajcaria, Stany Zjednoczone czy Wielka Brytania (w. z 23 listopada 2016 r.).

2.3. Wykładnia w zgodzie z Konstytucją

Trybunał konsekwentnie zajmuje stanowisko, że organy stosowania prawa, w tym sądy, powinny przywiązywać szczególną wagę do wykładni w zgodzie z Konstytucją oraz umowami międzynarodowymi. Ten sposób wykładni nakazuje taką interpretację przepisu, aby uzyskane z nich normy prawne były zgodne z treścią aktów hierarchicznie wyższych (w. z 1 grudnia 2016 r., K 45/14).

Konieczność skorzystania z metody wykładni w zgodzie z Konstytucją dotyczy również sądu przedstawiającego Trybunałowi pytanie prawne. Trybunał pełni w postępowaniu zainicjowanym pytaniem prawnym rolę subsydiarną, co oznacza, że sąd przedstawiający pytanie prawne jest zobowiązany w pierwszej kolejności spróbować rozstrzygnąć nasuwające się wątpliwości samodzielnie, w tym przy wykorzystaniu wykładni w zgodzie z Konstytucją, uwzględniając przy tym orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego. Niewykorzystanie przez sąd przedstawiający pytanie prawne możliwości wykładni w zgodzie z Konstytucją prowadzi do niedopuszczalności wydania przez Trybunał wyroku i konieczności umorzenia postępowania (p. z 19 lipca 2016 r., P 112/15).

Wykładnia w zgodzie z Konstytucją ma również znaczenie po wydaniu przez Trybunał wyroku. Naczelny Sąd Administracyjny zwrócił uwagę, że ten sposób wykładni musi być wzięty pod uwagę w sytuacji, gdy Trybunał orzekł o niekonstytucyjności przepisu, którego treść jest identyczna z innym przepisem, który w dalszym ciągu formalnie obowiązuje. W takim wypadku wyrok Trybunału i treść jego uzasadnienia stanowi wskazówkę interpretacyjną dla sądów, w tym może być podstawą pominięcia takiego przepisu w procesie stosowania prawa i bezpośredniego zastosowania Konstytucji. Trudno bowiem od sądów oczekiwać, że będą kierować do Trybunału pytania w sytuacjach tak oczywistych. Byłoby to nieracjonalne i naruszałoby prawo strony do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie (w. NSA z 18 października 2016 r., II FSK 2316/14).

Wykładnia w zgodzie z Konstytucją jest przez sądy z powodzeniem stosowana również w sytuacji, gdy prawodawca nie wykonał wyroku Trybunału dotyczącego pominięcia prawodawczego. W takim wypadku sąd może posłużyć się analogią ustawową i dostrzegając lukę w danej regulacji – wypełnić ją poprzez zastosowanie innego, podobnego rozwiązania prawnego. Kilkuletni brak reakcji ze strony prawodawcy nie może bowiem prowadzić do oczywistego pokrzywdzenia osób uprawnionych, gdyż godziłoby to w elementarne poczucie sprawiedliwości (u. SN z 5 października 2016 r., III CZP 58/16).

2.4. Skutki wyroków Trybunału – wybrane problemy

2.4.1. Stosowanie przepisu w okresie odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej

Zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny – dwunastu miesięcy.

W orzecznictwie Trybunału przyjmuje się, że odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu ma na celu minimalizację negatywnych następstw stwierdzenia niekonstytucyjności. W okresie odroczenia prawodawca ma obowiązek dokonać zmiany prawa, aby zapewnić realizację wskazanych w wyroku Trybunału zasad konstytucyjnych. Niewykonanie wyroku w okresie odroczenia spowoduje utratę mocy obowiązującej wraz z terminem wskazanym w wyroku Trybunału oraz może doprowadzić do wystąpienia pośrednich skutków orzeczenia niekonstytucyjności takich jak wznowienie postępowań czy odpowiedzialność odškodowawcza Skarbu Państwa (*w. z 25 października 2016 r., SK 71/13*).

Również w orzecznictwie sądowym podkreśla się, że kompetencja określona w art. 190 ust. 3 Konstytucji ma szczególny charakter i znajduje zastosowanie wówczas, gdy przemawiają za tym inne istotne wartości konstytucyjne. Instytucja ta zapobiega tzw. wtórnej niekonstytucyjności, czyli sytuacji, w której natychmiastowe usunięcie z systemu prawa niekonstytucyjnego przepisu groziłoby poważniejszym naruszeniem wartości konstytucyjnych niż jego pozostawienie, przez jakiś czas, w systemie prawa (*w. SN z 5 października 2016 r., III KK 136/16*).

W praktyce odróżnia się zatem stan obiektywnej niekonstytucyjności, który powstaje w chwili uchwalenia (jak się potem okazuje – niekonstytucyjnego) aktu normatywnego i wprowadzenia go do systemu prawa, od momentu jego faktycznej eliminacji z tego systemu. Dopiero uchylenie takiego przepisu (lub jego zmiana) powoduje, że ustaje obowiązek jego stosowania. Nie można przy tym wykluczyć, że przepis ten będzie zastosowany do oceny stanów faktycznych zrealizowanych przed dniem uchylenia takiego przepisu (*w. SN z 5 października 2016 r., II 136/16*).

Kwestia stosowania lub odmowy stosowania niekonstytucyjnych przepisów, w okresie odroczenia utraty ich mocy obowiązującej, jest sprawą złożoną, którą rozstrzyga sąd rozpoznający konkretną sprawę. W praktyce orzeczniczej przyjmuje się, że sąd ten powinien brać pod uwagę: przedmiot regulacji objętej niekonstytucyjnym przepisem, przyczyny naruszenia i znaczenie wartości konstytucyjnych naruszonych tym przepisem, powody odroczenia utraty mocy obowiązującej wskazane przez Trybunał oraz okoliczności rozpoznawanej przez sąd sprawy i konsekwencje stosowania lub odmowy zastosowania takiego przepisu (zob. np. *w. NSA z 12 października 2016 r., II OSK 3334/14*).

2.4.2. Wznowienie postępowania w następstwie wyroku Trybunału

Zgodnie z art. 190 ust. 4 Konstytucji orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

W orzecznictwie przyjmuje się, że sposób usunięcia z obrotu prawnego wadliwej decyzji odbywa się w trybie, który powinien być przewidziany w szczegółowym akcie normatywnym. Sam art. 190 ust. 4 Konstytucji nie jest samodzielną podstawą do wznowienia postępowania (*w. SN z 25 listopada 2016 r., I UK 369/15*).

Wznowienie postępowania w następstwie wyroku Trybunału nie następuje w sposób automatyczny. Sąd rozstrzygający żądanie strony o wznowienie postępowania musi brać

pod uwagę przede wszystkim treść samego orzeczenia Trybunału, aksjologię Konstytucji oraz aksjologię tej gałęzi prawa, której dotyczy dane orzeczenie (w. *SN z 27 kwietnia 2016 r., IV KO 10/16*).

W orzecznictwie sądowym, ukształtowanym na podstawie dotychczasowego orzecznictwa Trybunału, zasadniczo przyjmuje się, że w sytuacji odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej przepisu, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe lub ostateczna decyzja administracyjna, dopuszczalność wznowienia postępowania wystąpi dopiero z upływem terminu odroczenia i to wyłącznie pod warunkiem, że ustawodawca nie zmieni lub nie uchyli wcześniej niekonstytucyjnego przepisu (p. *NSA z 30 marca 2016 r., II OSK 611/16*). W praktyce istnieje jednak problem z określeniem momentu, od którego należy liczyć termin, w którym można zwrócić się w takim wypadku z wnioskiem o wznowienie postępowania. Część sądów przyjmuje, że termin ten rozpoczyna swój bieg z momentem ogłoszenia wyroku Trybunału, nie zaś z chwilą utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu (p. *NSA z 7 września 2016 r., II FSK 1331/16*).

Innym istotnym problemem związanym z możliwością wznowienia postępowania jest ocena następstw wyroku Trybunału o pominięciu prawodawczym. W wypadku postępowania karnego przyjmuje się, że wznowienie takiego postępowania jest możliwe, jeżeli realia danej, konkretnej sprawy wskazują, że przepisy, które były przyjęte za podstawę orzeczenia, nie obejmowały, w świetle wyroku Trybunału, tych elementów, które powinny obejmować z uwagi na standardy konstytucyjne (w. *SN z 27 kwietnia 2016 r., IV KO 10/16*).

Rozdział V. Działalność pozaorzecznicza Trybunału Konstytucyjnego

Aktywność sędziów Trybunału Konstytucyjnego oraz pracowników Biura Trybunału, prowadzona równolegle z działalnością *stricte* powiązaną z wydawaniem orzeczeń, realizuje istotne cele, wpisujące się w misję publiczną tej instytucji. Należą do nich w szczególności utrzymywanie i ugruntowywanie wysokiej pozycji Trybunału w relacjach z zagranicznymi i międzynarodowymi instytucjami pełniącymi podobne funkcje, popularyzowanie wiedzy na temat szczególnej roli Konstytucji i Trybunału Konstytucyjnego w porządku ustrojowym Polski oraz znaczenia orzecznictwa konstytucyjnego.

1. Konferencje naukowe i inne wydarzenia w siedzibie Trybunału

Od początku istnienia Trybunał Konstytucyjny bierze czynny udział w debacie publicznej dotyczącej historycznych oraz aktualnych problemów prawa konstytucyjnego. Szczególną okazję ku temu stanowi zawsze doroczne Święto Narodowe Trzeciego Maja, upamiętniające uchwalenie w 1791 r. pierwszej polskiej konstytucji, we współczesnym rozumieniu tego pojęcia. Święto to traktowane jest w Trybunale jako nieformalna celebrowanie samej idei konstytucjonalizmu. Tradycją stało się, że z tej okazji zaprasza się wybitne osobistości, po to by dzielić się refleksjami na temat ustrojowych zasad funkcjonowania państwa. Gościem honorowym ubiegłorocznej uroczystości był historyk Adam Zamojski, który wygłosił wystąpienie na temat: „Reakcje na reformy ustrojowe Rzeczypospolitej Polskiej w II połowie XVIII w. we współczesnym piśmiennictwie Zjednoczonego Królestwa”. Uroczyste przemówienie wygłosił również prof. Dainius Žalimas, Prezes Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej, który przybył na tę uroczystość na specjalne zaproszenie Prezesa Trybunału prof. Andrzeja Rzeplińskiego, dla podkreślenia szczególnej więzi łączącej te dwie instytucje.

Aktualne problemy prawa konstytucyjnego podejmowane są w szczególności w ramach otwartych wykładów, na które zapraszani są specjaliści z różnych dziedzin nauk humanistycznych i społecznych. W cyklu wykładów zorganizowanym w roku 2016 wystąpienia wygłosili: prof. Jadwiga Staniszkis („Pęknięcie Zachód-Wschód w świetle krążenia idei: miejsce Polski”); prof. Leszek Balcerowicz („Typ ustroju a warunki życia w kraju”) oraz prof. Jerzy Zajadło („Prawo, estetyka, estetyka prawa”). Wykłady te gromadzą przedstawicieli środowisk prawniczych, ludzi nauki oraz reprezentantów instytucji publicznych, zainteresowanych wymianą myśli na temat aktualnych problemów ustrojowych państwa.

Okazję do podsumowania bieżących problemów stanowiło Doroczne Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego, które odbyło się 20 kwietnia 2016 r.

Udział w Zgromadzeniu wzięli członkowie najwyższych władz państwowych, senatorowie, prezesi i sędziowie sądów apelacyjnych, okręgowych oraz administracyjnych, przedstawiciele korporacji prawniczych i nauki prawa, jak również polscy sędziowie: Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

2. Współpraca międzynarodowa

Przykładem lat ubiegłych, Trybunał Konstytucyjny pielęgnuje przyjazne relacje z zagranicznymi sądami konstytucyjnymi, innymi organami wykonującymi podobne funkcje oraz międzynarodowymi instytucjami sądowniczymi. Wizyty oraz wyjazdy zagraniczne, jakie odbyły się w ubiegłym roku, stanowiły zasadniczo kontynuację kontaktów nawiązanych i utrzymywanych w latach wcześniejszych.

2.1. Wyjazdy zagraniczne

Kalendarz kontaktów zagranicznym w nowym roku rozpoczął się od udziału Prezesa Trybunału Konstytucyjnego w uroczystej inauguracji roku sądowego w Europejskim Trybunale Praw Człowieka w Strasburgu. Prezes Trybunału wygłosił wystąpienie poświęcone wykonywaniu zawodu sędziego.

Kontynuując trwającą nieprzerwanie od 1995 roku tradycję polsko-litewskich roboczych spotkań sędziów konstytucyjnych, w dniach 22-25 września, odbyła się w Wilnie XX Konferencja Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej. Prezentowane w czasie tego spotkania referaty oraz dyskusja dotyczyły zasady trójpodziału władz w świetle orzecznictwa sądów konstytucyjnych. Zaprezentowane zostały też najważniejsze orzeczenia obydwu sądów wydane w ciągu ostatniego roku.

W październiku Prezes Trybunału Konstytucyjnego ponownie udał się do Wilna dla uczczenia 24 rocznicy uchwalenia Konstytucji Republiki Litewskiej przyjętej w referendum przeprowadzonym 25 października 1992 r.

2.2. Wizyty w siedzibie Trybunału

W ubiegłym roku siedzibę Trybunału Konstytucyjnego odwiedziło kilka oficjalnych zagranicznych delegacji instytucji utrzymujących robocze kontakty z Trybunałem, bądź zainteresowanych jego funkcjonowaniem.

W lutym Prezes Trybunału Konstytucyjnego oraz sędziowie sprawozdawcy w wydanych w 2015 i 2016 roku sprawach, dotyczących Trybunału Konstytucyjnego, spotkali się z delegacją Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (tzw. Komisji Weneckiej). Komisja przybyła do Polski na zaproszenie Ministra Spraw Zagranicznych Rządu RP. Prowadzone dyskusje dotyczyły konstytucyjno-ustrojowych kontrowersji związanych z uchwaleniem ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 25 czerwca 2015 r. oraz jej późniejszymi nowelizacjami. Omawiane były również kwestie związane z najnowszą działalnością orzeczniczą Trybunału Konstytucyjnego, trybem jego pracy oraz zasadami wyboru sędziów TK.

W maju wizytę w Trybunale Konstytucyjnym złożyła delegacja Sądu Najwyższego Słowacji pod przewodnictwem Prezes tej instytucji Danieli Švecovej. Z gośćmi spotkali

się Prezes TK prof. Andrzej Rzepliński oraz sędziowie Stanisław Rymar i prof. Marek Zubik.

W czerwcu w Trybunale gościła delegacja Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pod przewodnictwem prezesa tej instytucji prof. Koena Lenaerts. W składzie delegacji znaleźli się ponadto polski sędzia TSUE, prof. Marek Safjan oraz Rzecznik Generalny TSUE, dr hab. Maciej Szpunar. W trakcie spotkania prowadzono rozmowy na temat problematyki tożsamości konstytucyjnej.

Również w czerwcu Trybunał odwiedziła grupa tureckich prawników uczestniczących w wyjeździe roboczym organizowanym przez Departament Strategii Rozwoju w tureckim Ministerstwie Sprawiedliwości. Podczas spotkania omówione zostały kompetencje i funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego, system sądownictwa w Polsce oraz instytucja skargi konstytucyjnej.

We wrześniu odbyła się wizyta delegacji Komisji Ustawodawczej przy Stałym Komitecie Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych, przebywającej w Polsce na zaproszenie Komisji Ustawodawczej Sejmu RP. Prowadzona dyskusja koncentrowała się na problematyce ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

W listopadzie Trybunał odwiedzili przedstawiciele Najwyższej Rady Sądownictwa Portugalii przebywający w Polsce na zaproszenie Krajowej Rady Sądownictwa. Prowadzone rozmowy dotyczyły kompetencji, składu oraz orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego.

3. Działalność na rzecz popularyzacji orzecznictwa konstytucyjnego

3.1. Wydarzenia w siedzibie Trybunału

W marcu i kwietniu odbyła się siódma edycja warsztatów ze sporządzania skargi konstytucyjnej, zorganizowanych we współpracy z Kołem Naukowym Prawa Konstytucyjnego „Legislator”, działającym na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Praktyczną wiedzę oraz doświadczeniem dzieliły się ze studentami prawa Pani Beata Szepietowska, Dyrektor Zespołu Wstępnej Kontroli Skarg i Wniośków, oraz Pani Dorota Hajduk, Sekretarz Trybunału.

W maju w siedzibie Trybunału Konstytucyjnego odbyło się seminarium poświęcone karze dożywotniego pozbawienia wolności, zorganizowane przez Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji.

Z okazji trzydziestolecia powstania i funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego otwarta została zewnętrzna galeria fotograficzna zatytułowana „Trybunał Konstytucyjny 1986-2016. XXX lat orzecznictwa w służbie konstytucjonalizmu, na straży praw i wolności obywatelskich”. Na ogrodzeniu otaczającym posesję Trybunału Konstytucyjnego zawieszono zostały reprodukcje archiwalnych zdjęć przedstawiających pracę Trybunału w ciągu ostatnich trzech dekad.

Doceniając prestiż oraz szczególny wkład czasopisma „Państwo i Prawo” w rozwój polskiej myśli prawnej, Trybunał Konstytucyjny zaangażował się w organizację konferencji naukowej upamiętniającej 70-lecie istnienia tego wydawnictwa. Zorganizowane w październiku spotkanie było poświęcone tematyce własności w ujęciu

publicznoprawnym, stanowiącym częsty problem pojawiający się w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

W grudniu odbył się na dużej sali rozpraw finał III edycji Konstytucyjnego Turnieju Sądowego. Honorowy patronat nad tym wydarzeniem objął Prezes Trybunału Konstytucyjnego. Patronami zostali także: Rzecznik Praw Obywatelskich, Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej, Prezes Krajowej Rady Radców Prawnych, Dziekan Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego oraz Dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. O tytuł najlepszych mówców Turnieju konkurowały w osobnych kategoriach dwie drużyny studenckie oraz aplikanckie, wyłonione podczas wcześniejszego etapu ustnego.

Swoją propagatorską działalność Trybunał kieruje nie tylko do praktyków prawa, lecz również do studentów, uczniów oraz innych osób zainteresowanych funkcjonowaniem państwa. W 2016 r. pracownicy Zespołu Prezydialnego BTK przyjęli w sumie 45 zorganizowanych grup. Oprócz grup z Polski gośćmi Trybunału Konstytucyjnego była również m.in. grupa francuskich studentów prawa z Université François Rabelais w Tours, z którymi spotkała się Sędzia Małgorzata Pyziak-Szafnicka.

3.2. Działalność Zespołu Prasy i Informacji

Zespół Prasy i Informacji dbał w ubiegłym roku o przygotowywanie komunikatów prasowych przed rozprawą, ich skuteczną dystrybucję do mediów oraz wśród dziennikarzy przybywających na rozprawy w Trybunale, obsługę prasową podczas rozpraw. Przygotowywane były także (z reguły we współpracy z sędziami-sprawozdawcami oraz ich współpracownikami) komunikaty prasowe po rozprawach – przybliżające istotę i znaczenie orzeczenia wydanego przez Trybunał. Komunikaty te były niezwłocznie udostępniane na stronie internetowej wraz z tekstem sentencji wyroku Trybunału. Na życzenie mediów organizowano ponadto konferencje prasowe bezpośrednio po ogłoszeniu każdego wyroku, z udziałem przewodniczącego składu orzekającego i sędziego sprawozdawcy.

Wszystkie komunikaty prasowe, sprostowania kierowane do prasy oraz ewentualne dodatkowe informacje również były umieszczane na stronie internetowej Trybunału. Nadto, w końcu każdego tygodnia, Zespół emitował Newsletter TK, informujący o rozpoznanych ostatnio sprawach, zapowiedziach rozpraw w nadchodzącym tygodniu oraz innych informacjach o działalności Trybunału. Materiał ten dociera do prawie 2080 odbiorców. W 2016 roku liczba otrzymujących newsletter zwiększyła się w stosunku do roku ubiegłego o ponad 400 nowych adresatów.

Zespół Prasy i Informacji zapewniał również obsługę prasową wszelkich innych wydarzeń w Trybunale, a także pośredniczył w kontaktach prasy z sędziami oraz Prezesem i Wiceprezesem. Reagował także – w miarę potrzeby i okoliczności – na publikacje medialne dotyczące Trybunału, wymagające sprostowań lub dodatkowych wyjaśnień. Zespół systematycznie przygotowywał też „Przeglądy prasy”, czyli wybór tekstów o Trybunale Konstytucyjnym zamieszczonych w Polskiej Agencji Prasowej, prasie ogólnokrajowej, regionalnej i serwisach internetowych.

3.3. Działalność Wydawnictw BTK

Wydawnictwa Biura Trybunału Konstytucyjnego wydają publikacje tematycznie związane z funkcjonowaniem Trybunału Konstytucyjnego. W ubiegłym roku ukazał się kolejny numer periodyku prawniczego „Zagadnienia Sądownictwa Konstytucyjnego”, poświęcony tym razem przesłankom skargi konstytucyjnej. W ramach cyklu „Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego” ukazało się ponadto wydawnictwo pokonferencyjne, zawierające referaty wygłoszone podczas XIX Konferencji sędziów Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej i Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej, która miała miejsce w Warszawie w dniach 27-30 maja 2015 r. (tom LVIII). Pod tytułem *Pamięć chwili, która nas samym sobie wróciła...* wydany został zbiór wykładów trzeciomajowych wygłoszonych przez zaproszonych gości z okazji obchodów rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja w latach 2000-2015. W związku z dużym zainteresowaniem wykonany został również dodruk tekstu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wydawany od 1986 roku cykl „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy” od początku ubiegłego roku publikowany jest wyłącznie w postaci elektronicznej. Wszystkie numery OTK ZU są dostępne nieodpłatnie na stronie internetowej Trybunału.

3.4. Działalność Zespołu Orzecznictwa i Studiów

Zespół Orzecznictwa i Studiów Biura TK sporządzał na zlecenie Prezesów Trybunału oraz Szefa Biura opinie i analizy potrzebne do pełnego rozpoznania badanych spraw oraz zapewnienia sprawnego funkcjonowania Biura Trybunału Konstytucyjnego. Na szczególną uwagę zasługują analizy porównawcze przygotowywane przez pracowników Zespołu. Pozwalają one na uwzględnianie w orzecznictwie Trybunału wniosków płynących z analizy rozwiązań legislacyjnych obowiązujących w innych porządkach prawnych oraz standardów konstytucyjnych wypracowanych przez inne sądy konstytucyjne i podobne instytucje na świecie. Zespół prowadził ponadto bieżącą analizę orzecznictwa Trybunału oraz jego następstw, opiniował na użytek wewnętrzny akty prawne dotyczące funkcjonowania Trybunału oraz udzielał odpowiedzi na kierowane do Trybunału szczególnie skomplikowane pytania o informację publiczną. Kontynuowana była ponadto praktyka tłumaczenia najistotniejszych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego na język angielski. Tłumaczone były również akty normatywne dotyczące funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego i Biura Trybunału, jak też komunikaty prasowe w najistotniejszych sprawach.

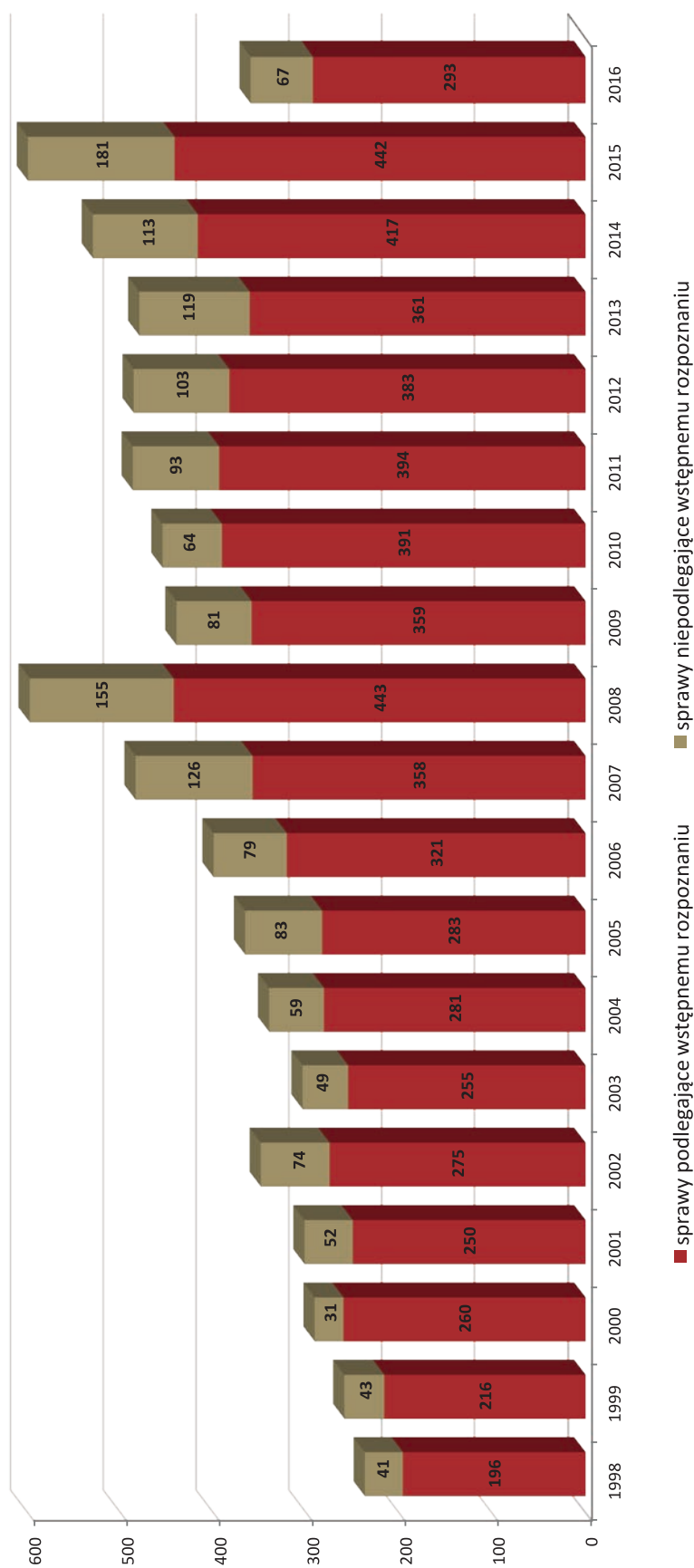
Istotne znaczenie przypisuje się współpracy prowadzonej przez Zespół Orzecznictwa i Studiów w ramach forum wymiany informacji o orzecznictwie konstytucyjnym, zorganizowanym przy Komisji Weneckiej Rady Europy. Komunikacja prowadzona za pomocą tego forum pozwoliła na uzyskanie szczegółowych, a przy tym potwierdzonych informacji dotyczących stanu prawnego oraz orzecznictwa konstytucyjnego w innych krajach. Za pośrednictwem forum Komisji Weneckiej zadane zostało 5 pytań skierowanych do analogicznych względem Trybunału instytucji w innych krajach. Udzielono natomiast odpowiedzi na 31 zapytań zaadresowanych do Trybunału Konstytucyjnego. W czerwcu 2016 r. pracownica Zespołu uczestniczyła w dorocznym roboczym spotkaniu oficerów łącznikowych w Wenecji, w ramach którego ustalane były bieżące kwestie związane z funkcjonowaniem forum. Odbyła się też konferencja poświęcona tematyce migracji.

Z A Ł Ą C Z N I K I²⁴

²⁴ Prezentowane zestawienie obejmuje również rozstrzygnięcia Trybunału, które zostały wydane z naruszeniem przepisów ustaw o Trybunale Konstytucyjnym (z 2015 i z 2016 r.), w szczególności wydane w składzie niezgodnym z obowiązującymi wówczas przepisami. Zamieszczenie tych rozstrzygnięć w poniższym zestawieniu wynika z tego, że ilustrują one działalność Trybunału w 2016 r. Wobec powyższego, w poniższych załącznikach, pod pojęciami „wyroki” i „postanowienia” będą ujęte także rozstrzygnięcia wydane z naruszeniem przepisów ustaw o Trybunale Konstytucyjnym (z 2015 r. i 2016 r.), zwłaszcza przyjęte w składzie niezgodnym z przepisami obowiązującymi w dniu ich wydania.

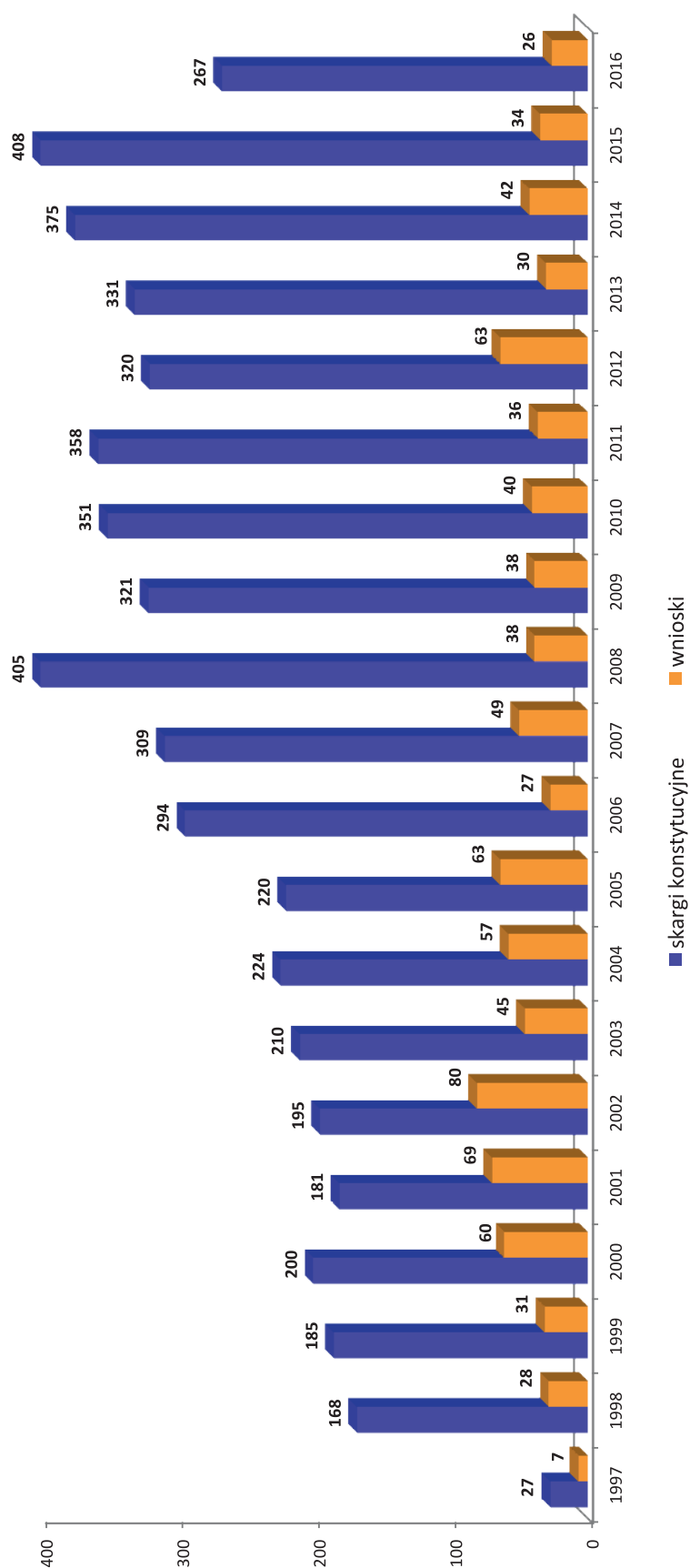
Załącznik nr 1. Analiza danych statystycznych dotyczących wpływu spraw

Sprawy wniesione do Trybunału Konstytucyjnego

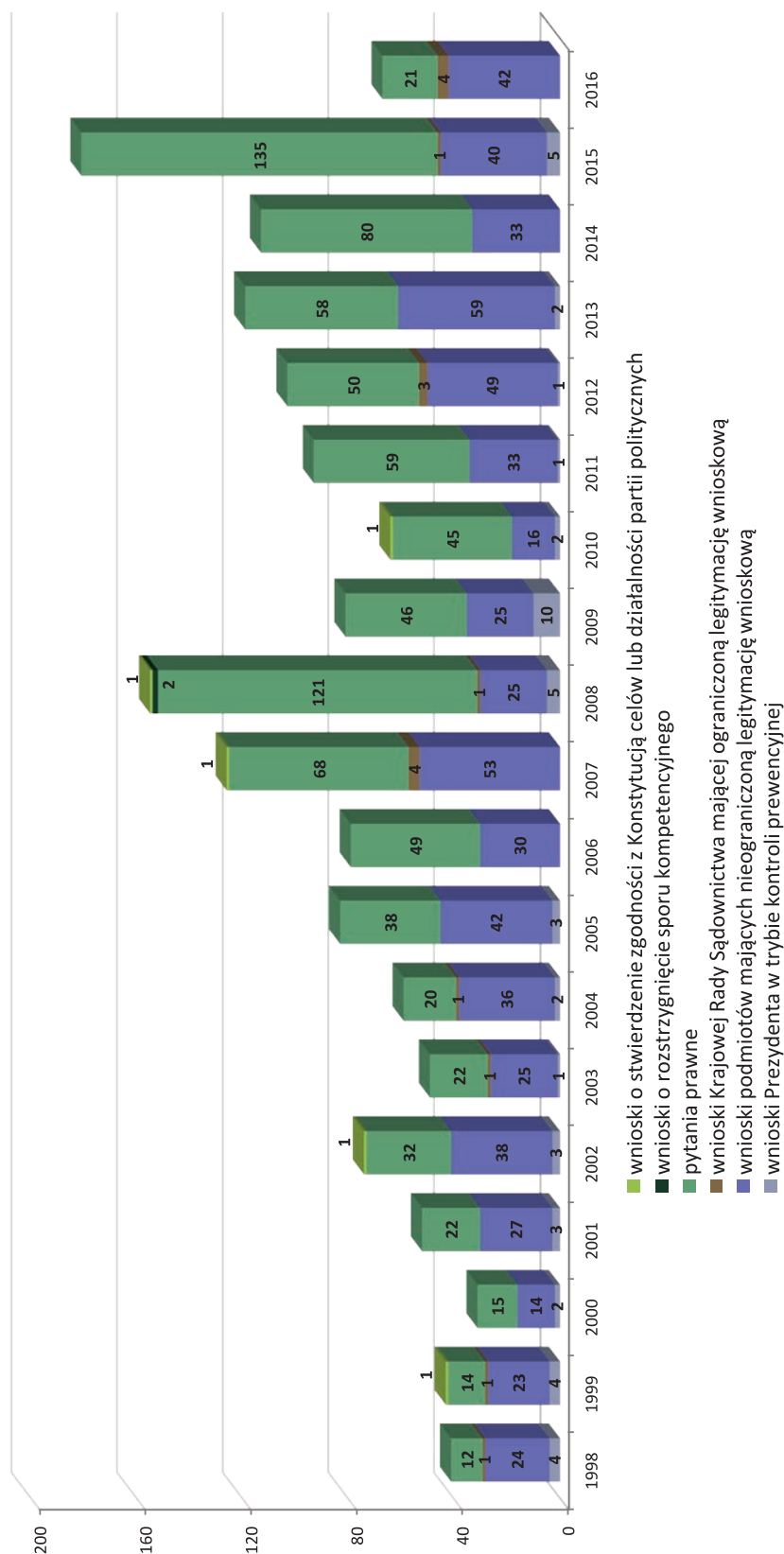
(1) W 2016 r. odnotowano znacznie mniejszy wpływ spraw do Trybunału Konstytucyjnego niż w roku 2015. Do Trybunału wpłynęło łącznie 360 wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych (o 42% mniej niż w 2015 r.). W porównaniu z rokiem poprzednim, liczba spraw podlegających wstępnemu rozpoznaniu spadła o 34%, zaś liczba spraw, które nie podlegają wstępnemu rozpoznaniu spadła aż o 63%. Sprawy wniesione w trybie skargi konstytucyjnej stanowiły 74% wszystkich wniesionych spraw.

Wpływ spraw podlegających wstępnej kontroli

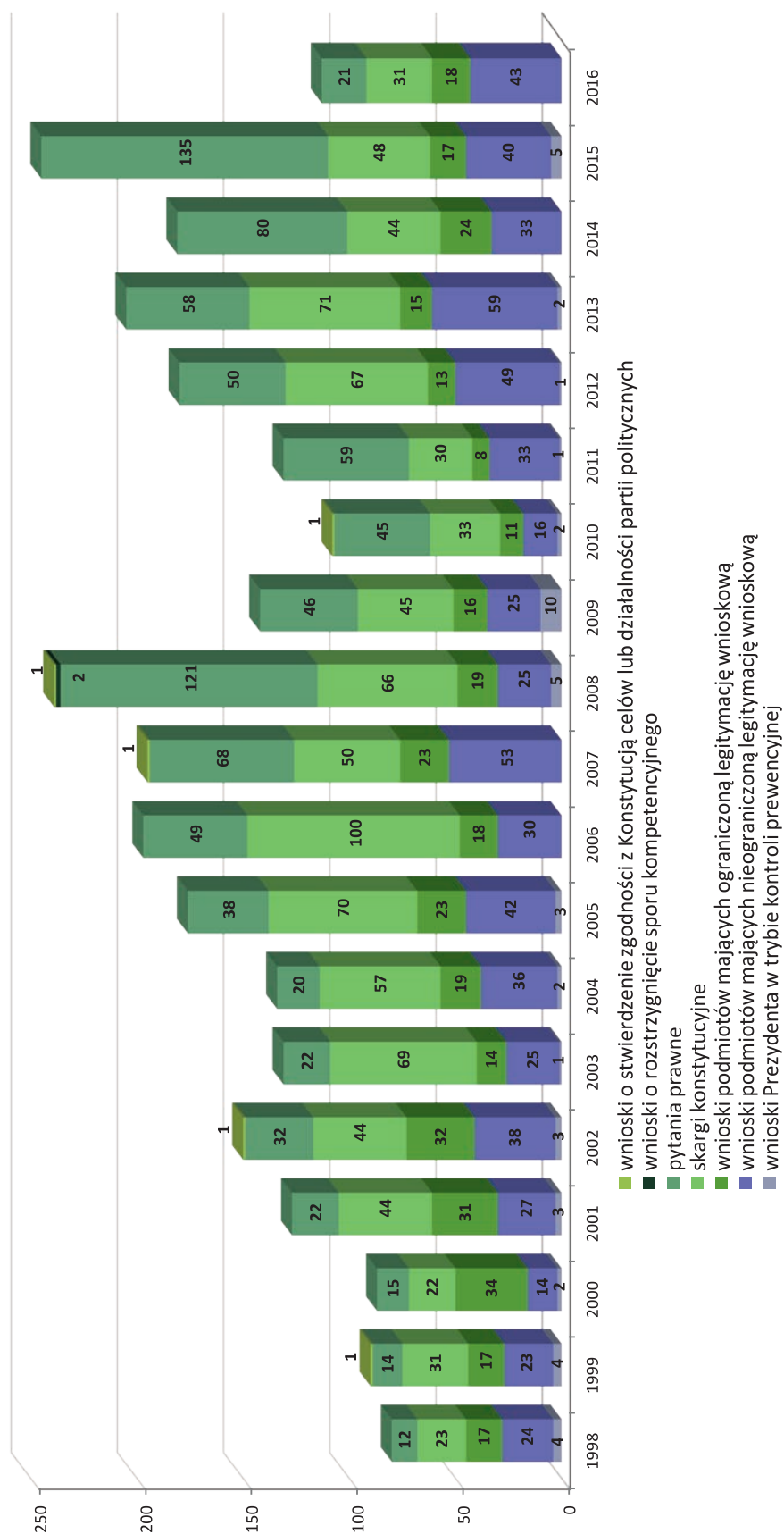
(2) Rozpoznaniu wstępnemu podlegało 267 skarg konstytucyjnych oraz 26 wniosków pochodzących od podmiotów o ograniczonej legitymacji wnioskowej (w tym 1 wniosek złożony przez Krajową Radę Sądownictwa w trybie ustawy o TK z 22 lipca 2016 r.). Wpływ skarg był o 35% mniejszy w stosunku do roku poprzedniego, natomiast wpływ wniosków był mniejszy o 24%.

Wpływ spraw niepodlegających rozpoznaniu wstępnemu

(3) Wstępnemu rozpoznaniu nie podlegają pytania prawne sądów, wnioski podmiotów o nieograniczonej legitymacji. Wstępnemu rozpoznaniu nie podlegały również wnioski Krajowej Rady Sądownictwa złożone w trybie ustawy o TK z 2015 r. W 2016 r. wpłynęło 21 pytań prawnych i 42 wnioski podmiotów o nieograniczonej legitymacji. Wśród podmiotów mających nieograniczoną legitymację wnioskową byli: Rzecznik Praw Obywatelskich (24), grupy posłów (12), grupy senatorów (4), Prokurator Generalny (1) oraz Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego (1). Krajowa Rada Sądownictwa, złożyła 5 wniosków, w tym 4 nie podlegały wstępnemu rozpoznaniu. Sądy skierowały do Trybunału 21 pytań prawnych, z czego 20 pytań skierowały sądy powszechne, a 1 pytanie sąd administracyjny.

Wpływ spraw do rozpoznania merytorycznego

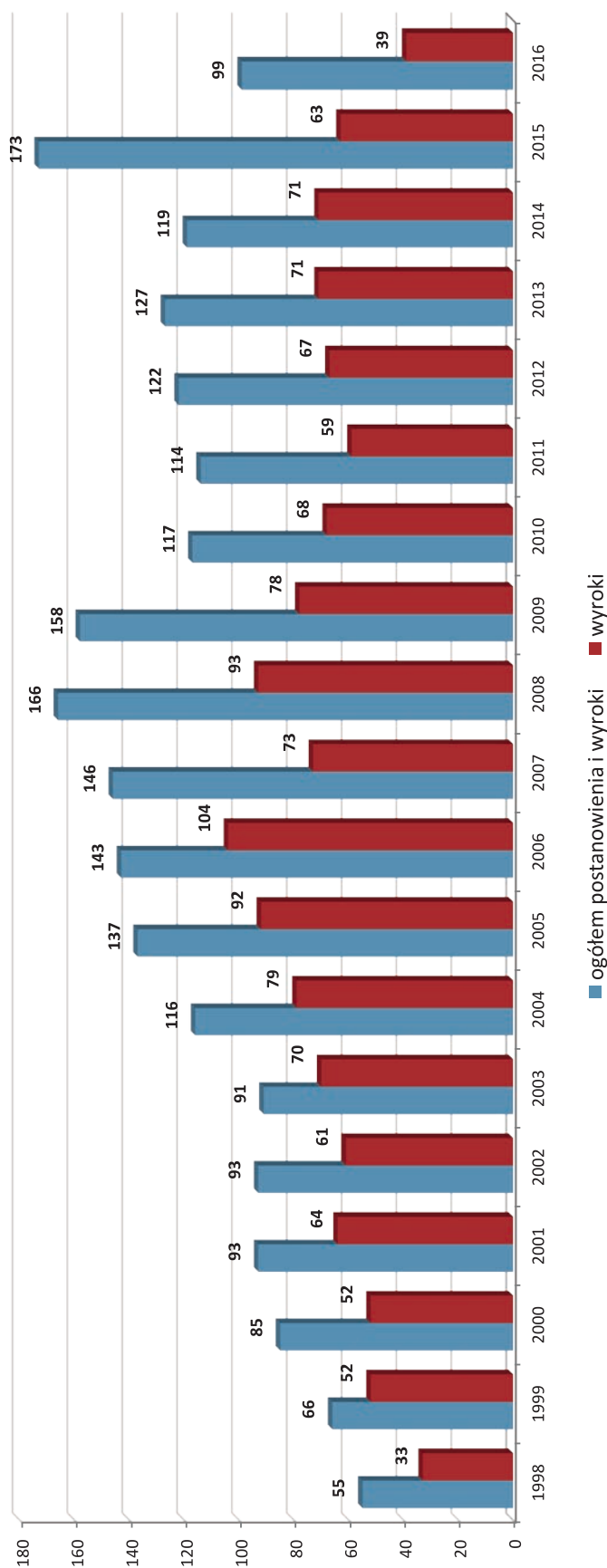

(4) W 2016 r. do rozpoznania merytorycznego łącznie wpłynęło 113 spraw, 68 spraw niepodlegających wstępnemu rozpoznaniu (w tym jeden wniosek z 2015 r., który w roku 2016 został wyłączony do odrębnego rozpoznania i ponownie zarejestrowany pod nową sygnaturą) oraz 45 spraw, po ich wstępnym rozpoznaniu. W odniesieniu do roku poprzedniego liczba spraw, które wpłynęły do rozpoznania merytorycznego spadła aż o 54%.

Załącznik nr 2. Analiza danych statystycznych dotyczących spraw zakończonych

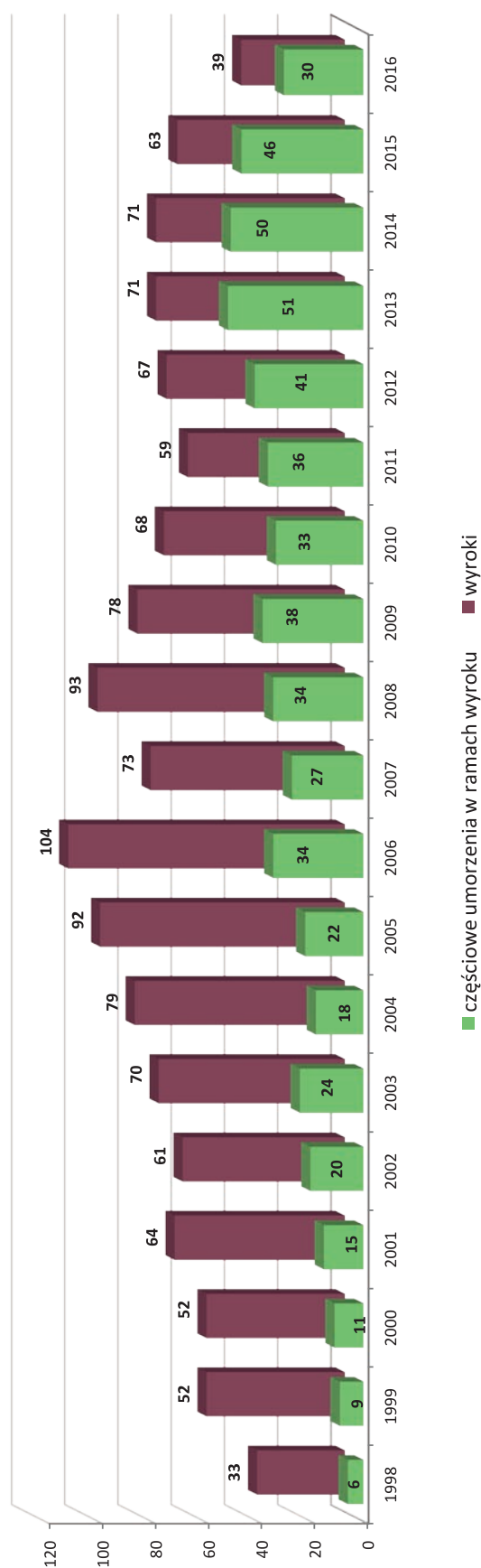
Wyroki i postanowienia wydane przez Trybunał Konstytucyjny na etapie rozpoznania merytorycznego

Wyroki na tle ogólnej liczby wydanych orzeczeń

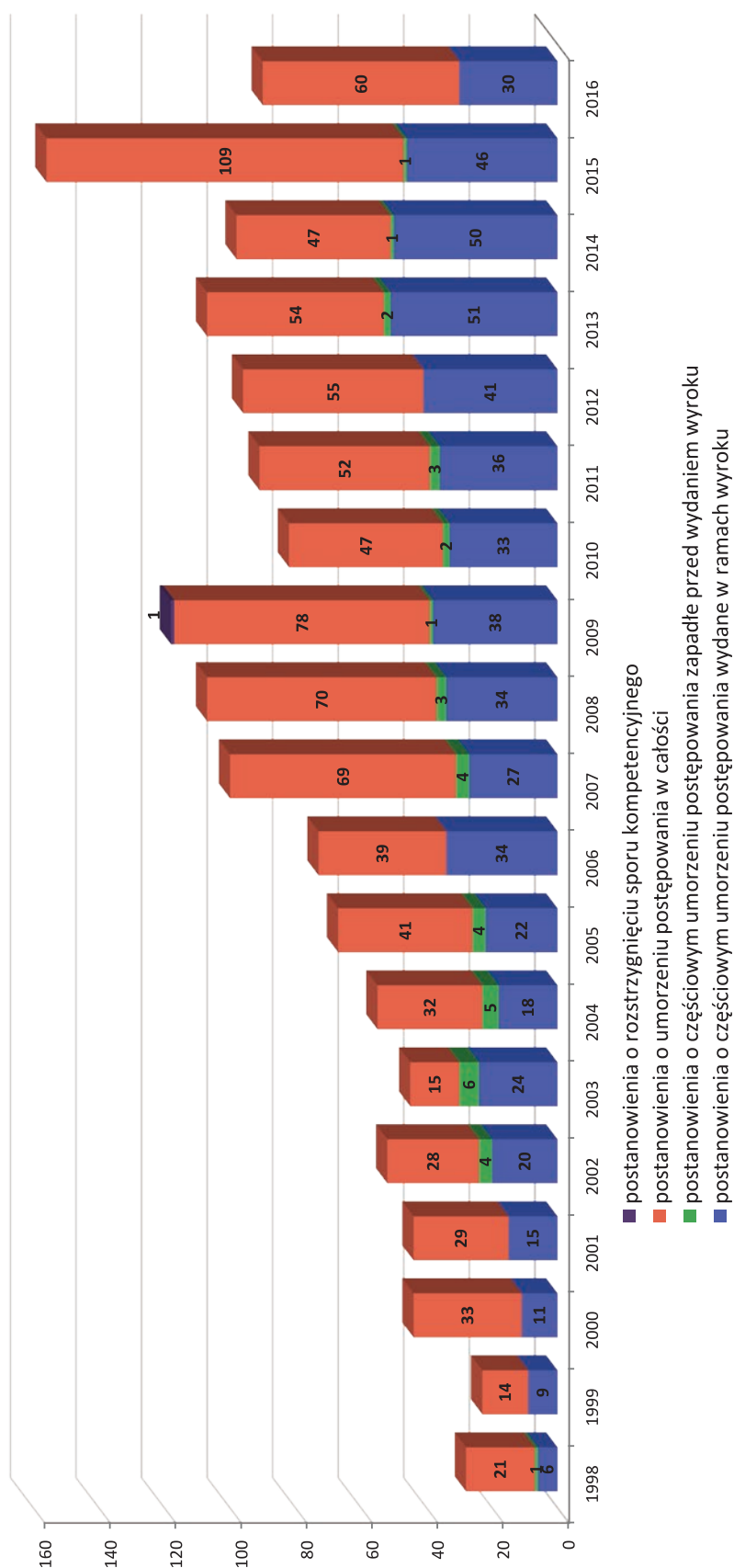
(1) W 2016 r. Trybunał Konstytucyjny wydał 39 wyroków oraz 60 postanowień o umorzeniu postępowania, co stanowi odpowiednio 39% i 61% wydanych orzeczeń. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił znaczny spadek ogólnej liczby wydanych orzeczeń (o 43%). Średnia ich liczba w skali miesiąca wyniosła 8. W roku poprzednim było to 14 orzeczeń. Wydając 99 orzeczeń Trybunał rozpoznał w sumie 146 sprawy (część spraw została rozpoznana łącznie). Stanowi to spadek rozpoznania spraw o 52% w stosunku do roku 2015 (303 sprawy). Spośród 39 wyroków 3 nie ogłoszono w organie urzędowym.

Wyroki wraz z częściowym umorzeniem postępowania

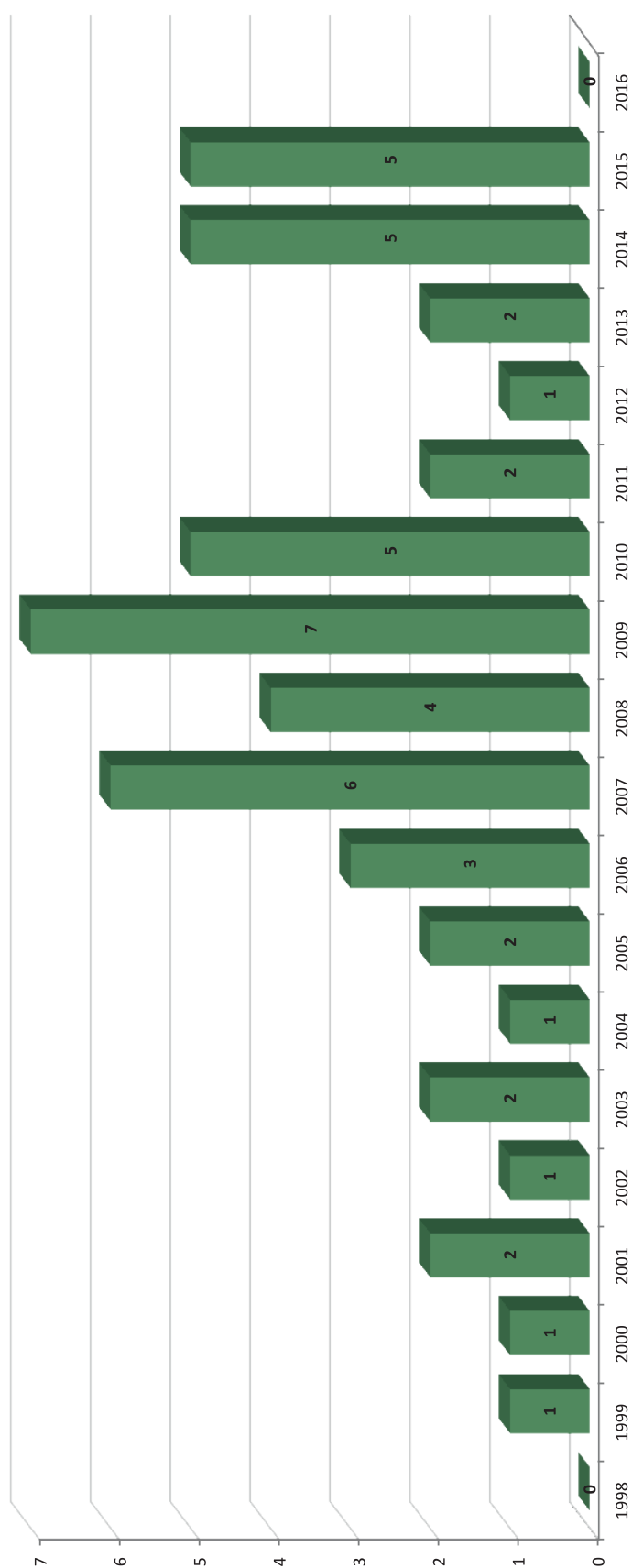
(2) W 2016 r. Trybunał wydał 30 wyroków, w których jednocześnie częściowo umorzył postępowanie. W poprzednich latach było to odpowiednio 46 (2015 r.) i 50 (2014 r.) wyroków.

Postanowienia

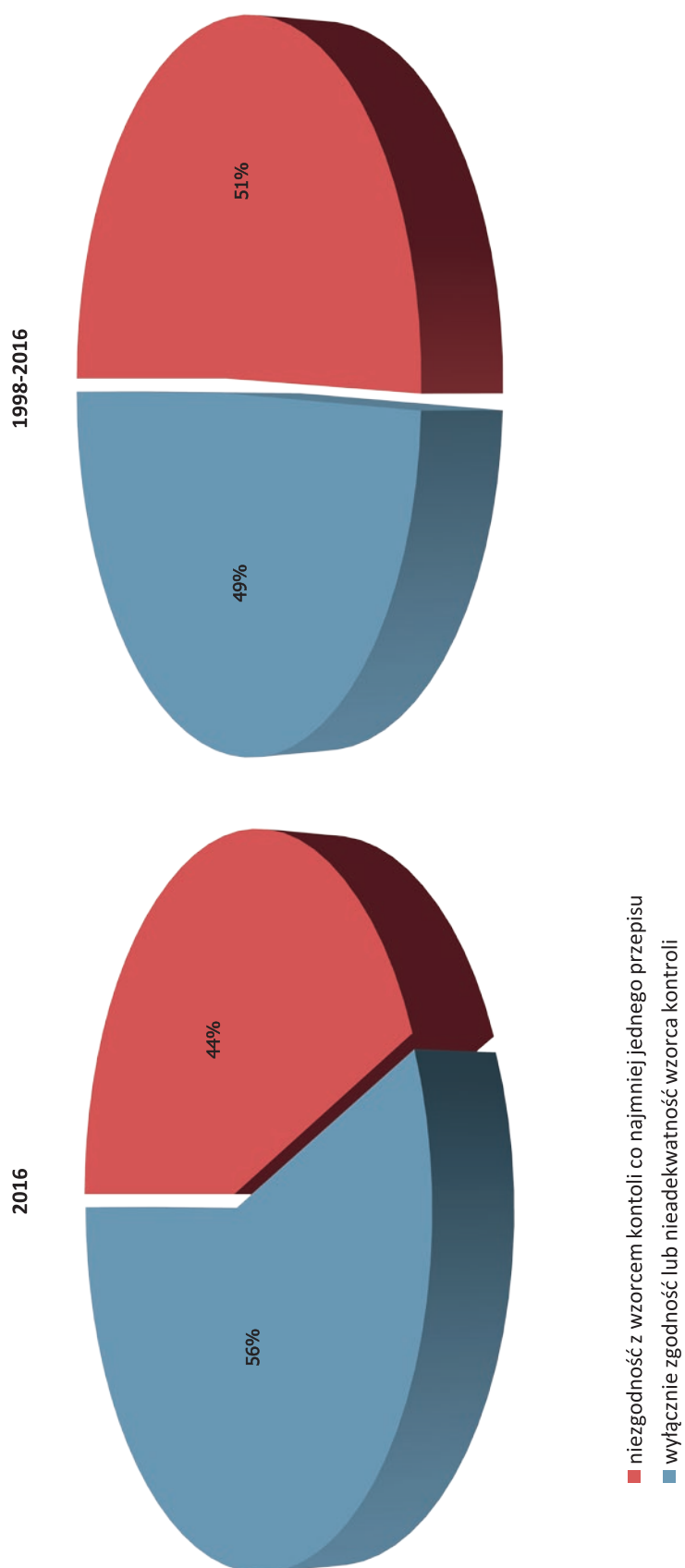
Postanowienia wydane przez Trybunał w 2016 r. na etapie kontroli merytorycznej dotyczyły umorzenia postępowania w całości oraz częściowego umorzenia postępowania (w ramach wyroku).

Postanowienia sygnalizacyjne

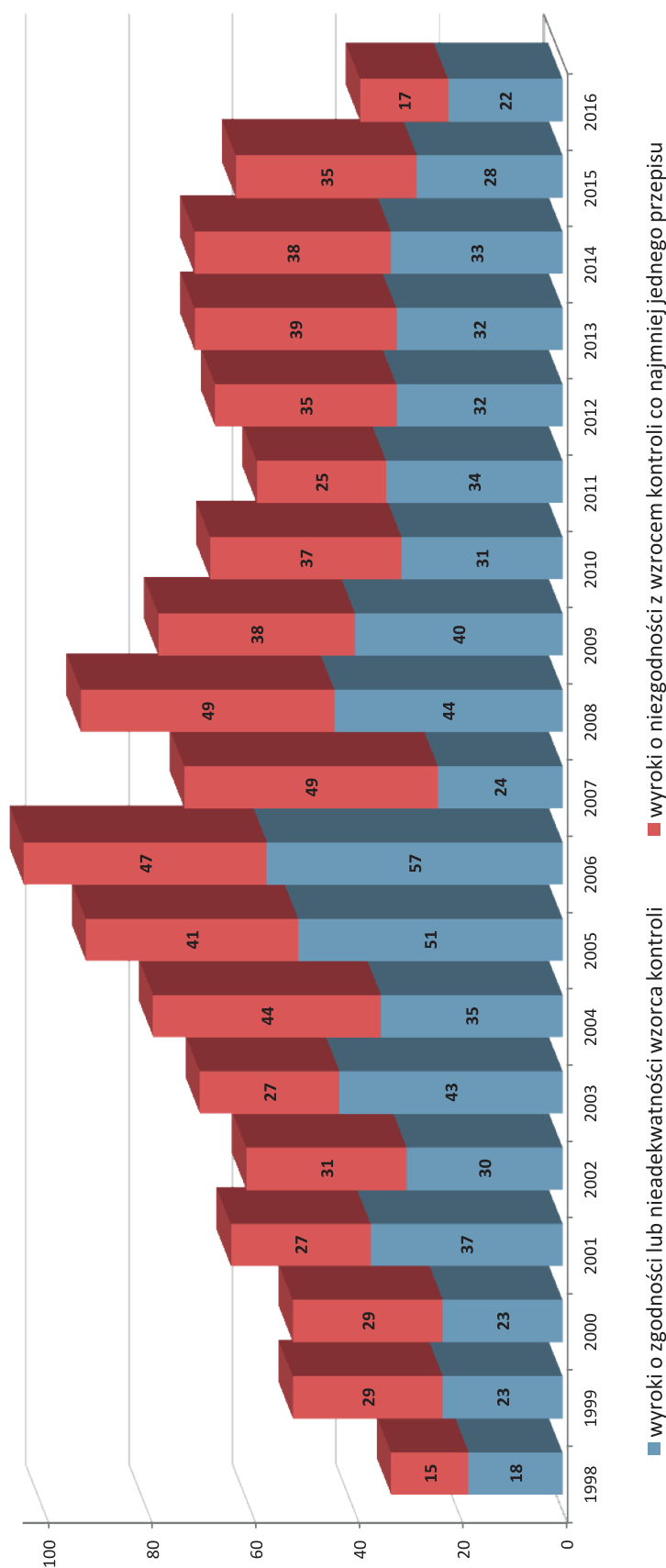

(3) W 2016 r. Trybunał nie wydał żadnego postanowienia sygnalizacyjnego.

Wyroki w zależności od rozstrzygnięcia

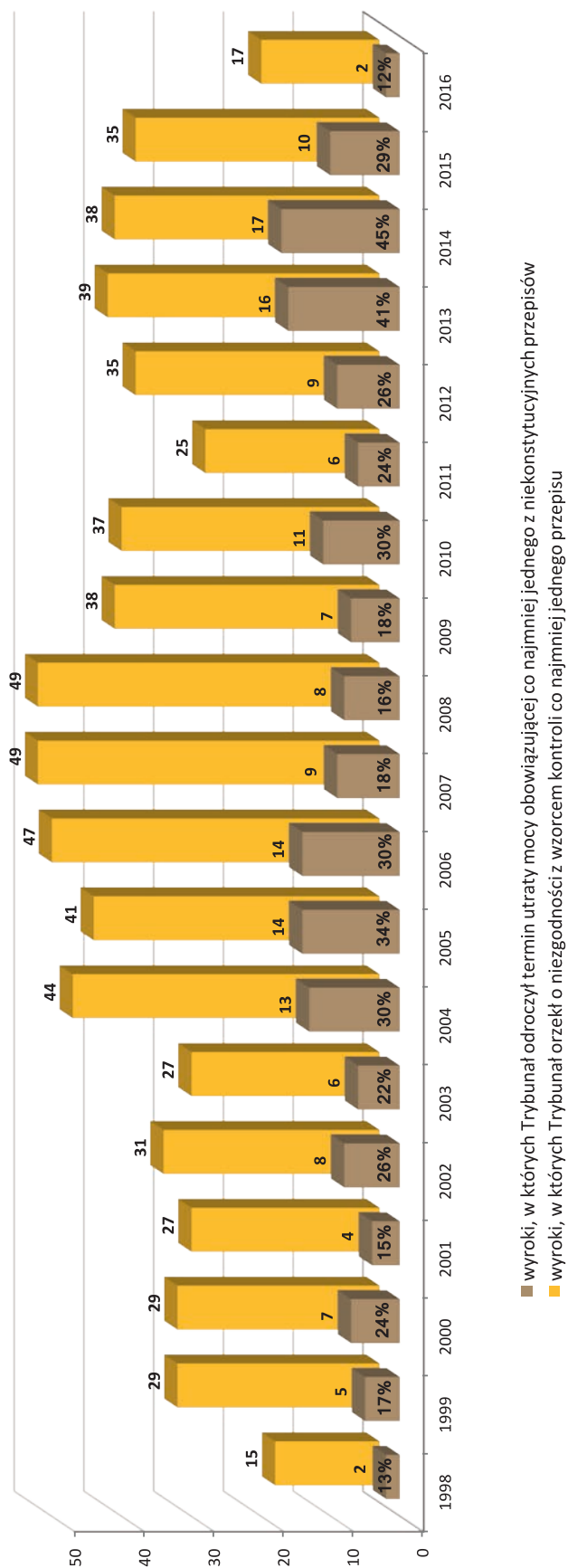

Wyroki w zależności od rozstrzygnięcia w poszczególnych latach

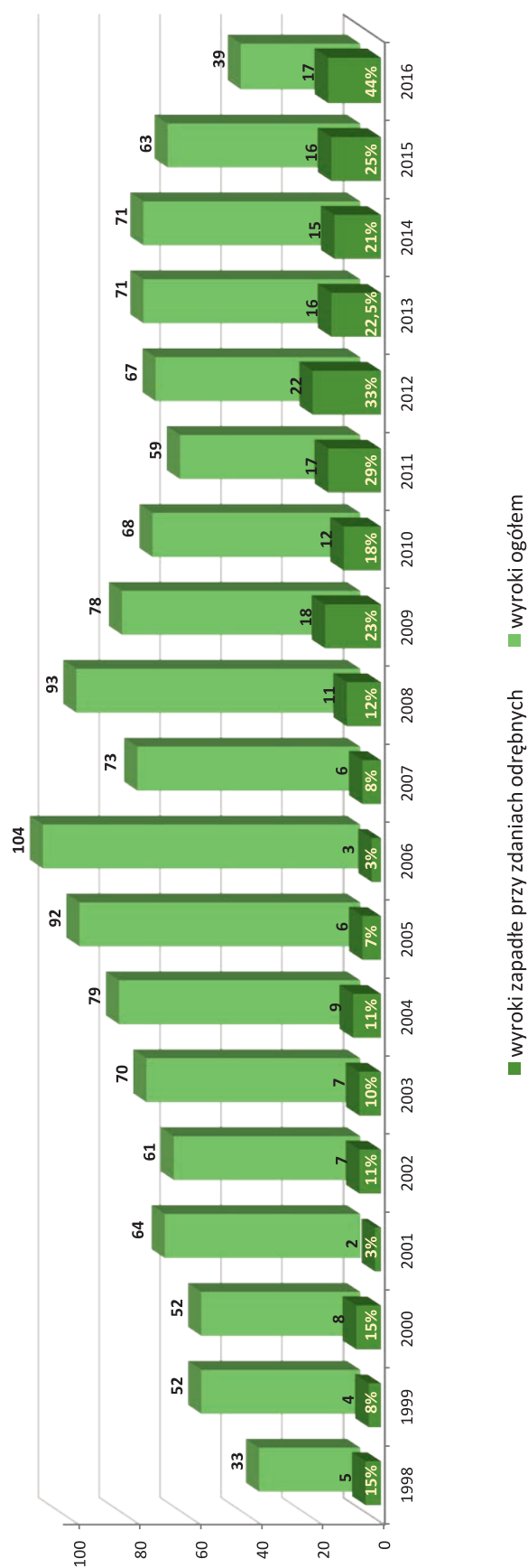
(4) W 2016 r. Trybunał wydał 17 wyroków o niezgodności z wzorcem kontroli co najmniej jednego z zakwestionowanych przepisów (44% wszystkich wyroków). W pozostałych 22 orzeczeniach o zgodności lub nieadekwatności z wzorcem kontroli (56% wszystkich wyroków). W 8 wyrokach (20%) orzeczył tzw. prostą zgodność lub niezgodność z wzorcem kontroli. W sentencji większości wyroków (80%) posługiwał się złożonymi formułami, przede wszystkim zakresowymi (zob. załącznik nr 4). W latach 1998-2016 Trybunał wydał 1289 wyroków, w tym w 652 orzeczeniach o niezgodności z wzorcem kontroli co najmniej jednego przepisu (co stanowi 51% wydanych wyroków), a w 637 o zgodności lub nieadekwatności z wzorcem kontroli.

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej

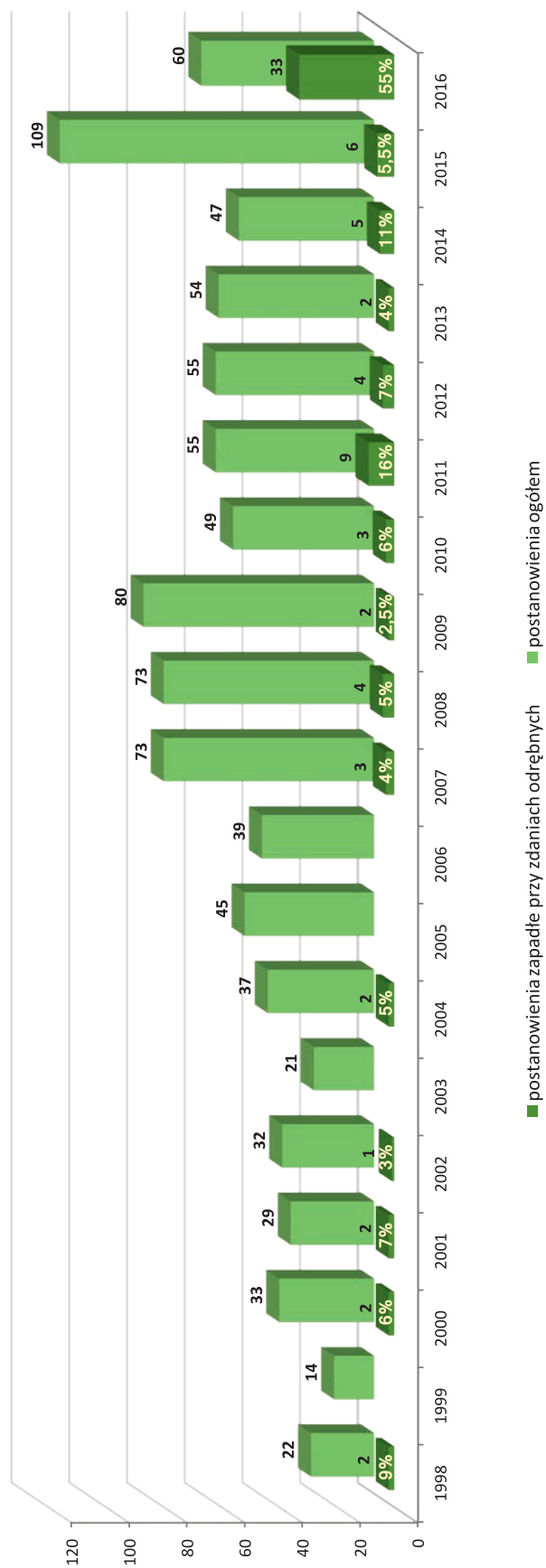
(5) W 2016 r. Trybunał wydał 2 wyroki, w których odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów. Trybunał zastosował terminy odroczenia: 18 miesięcy i 9 miesięcy.

Zdania odrębne zgłoszone do wyroków

(6) W 2016 r. sędziowie zgłosili zdania odrębne do 17 wyroków. Jednakże odmienny pogląd sędziego niekiedy dotyczył jedynie uzasadnienia wyroku (zob. załącznik nr 9).

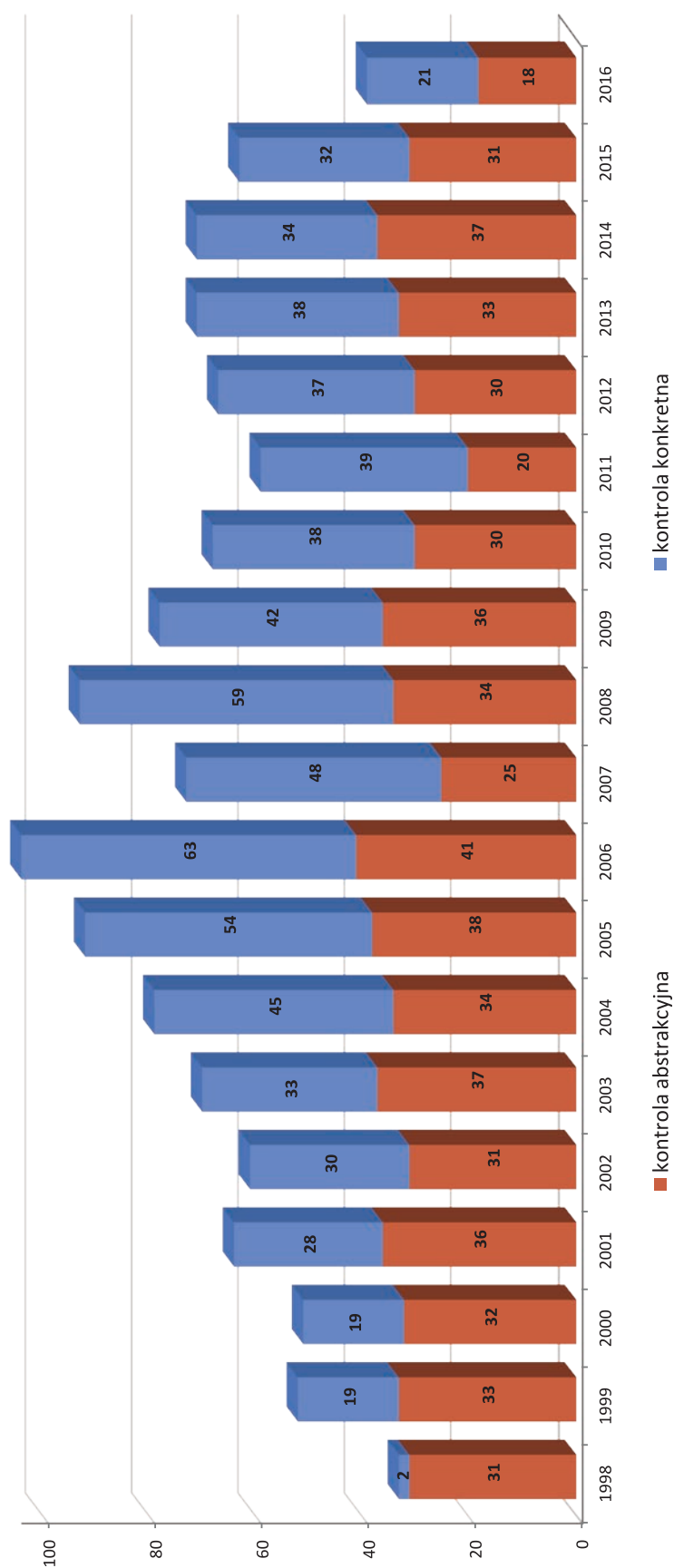
Zdania odrębne zgłoszone do postanowień

W 2016 r. sędziowie zgłosili zdania odrębne do 33 postanowień o umorzeniu postępowania, co stanowiło 55% ogólnej liczby wydanych postanowień.

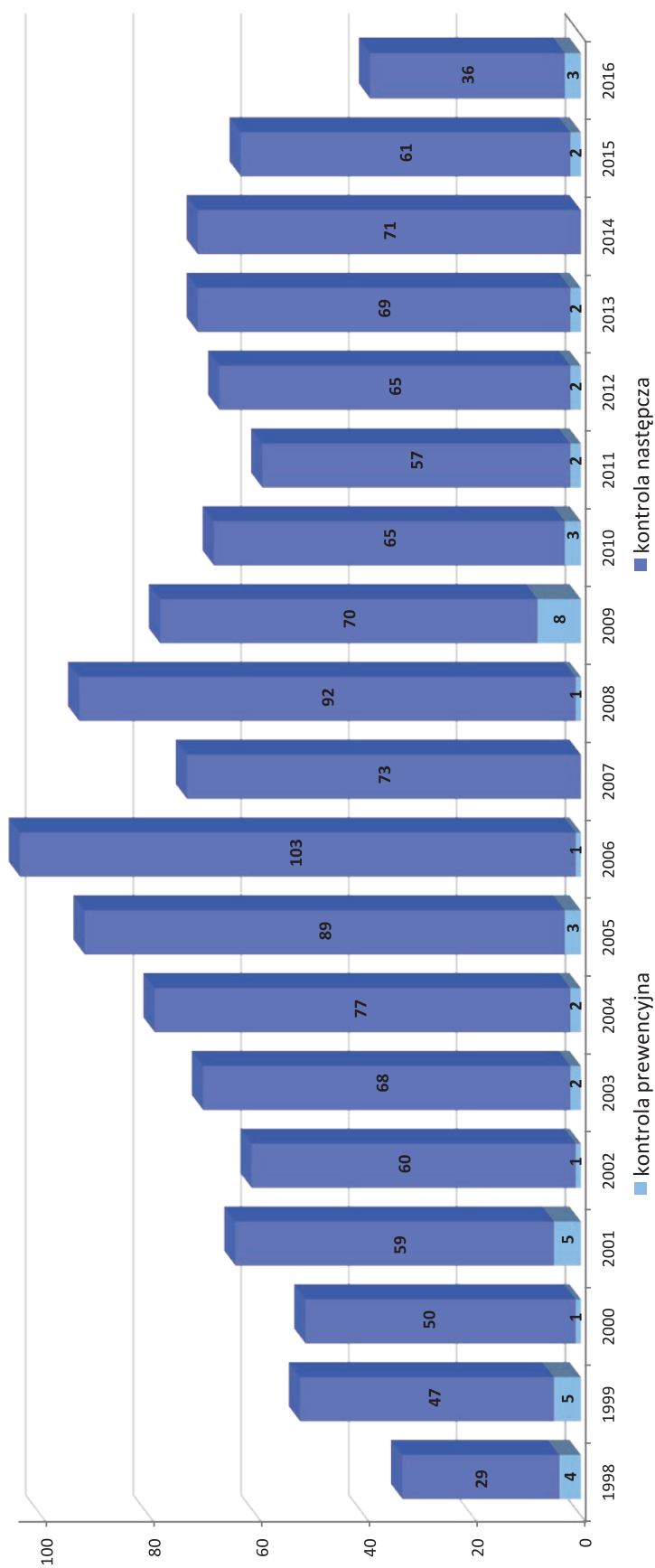
Rodzaje kontroli

Kontrola abstrakcyjna i konkretna

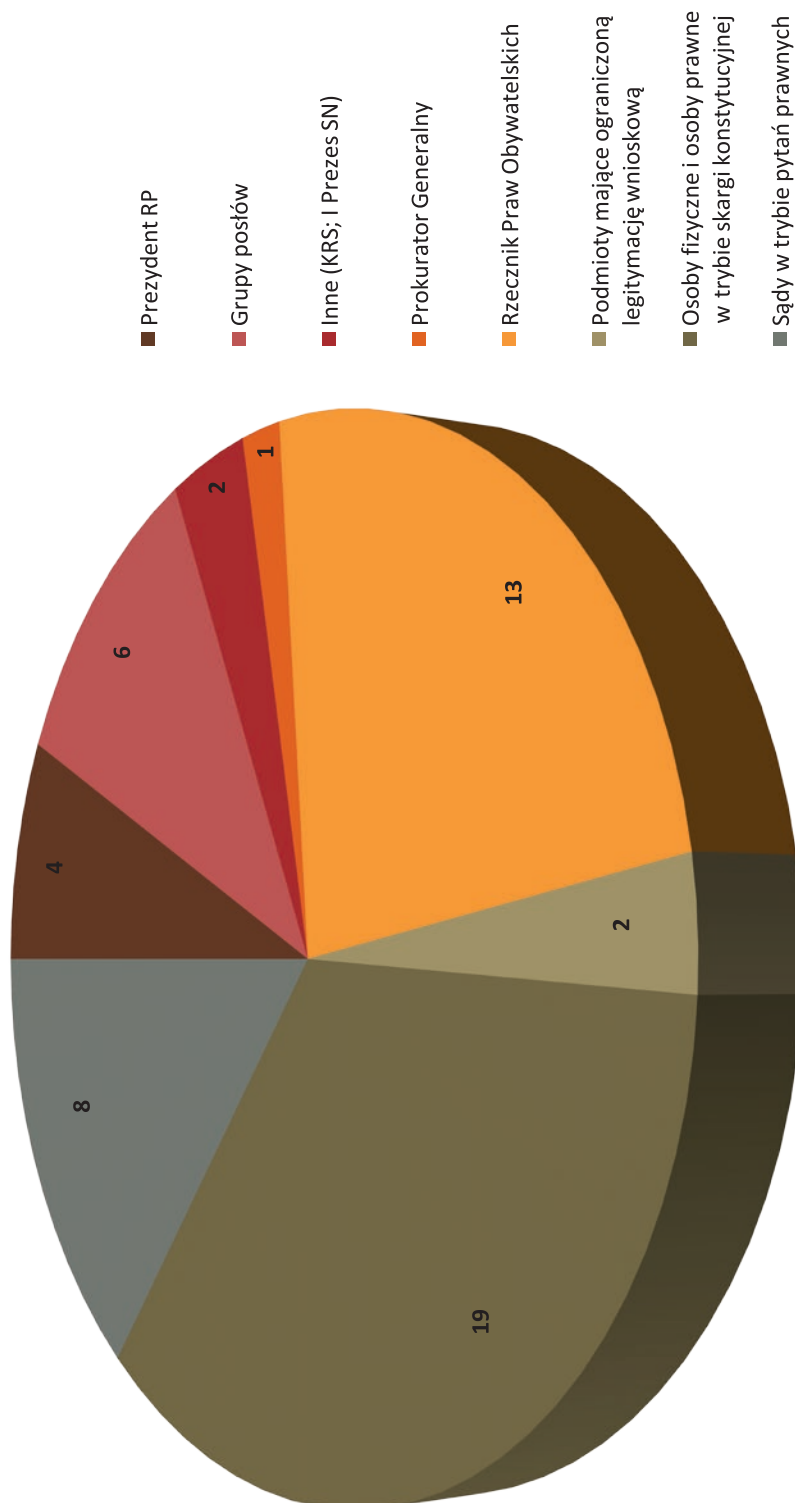
(7) W 2016 roku liczba wydanych wyroków w ramach kontroli konkretnej była wyższa niż w ramach kontroli abstrakcyjnej o 8%.

Kontrola prewencyjna i następcza

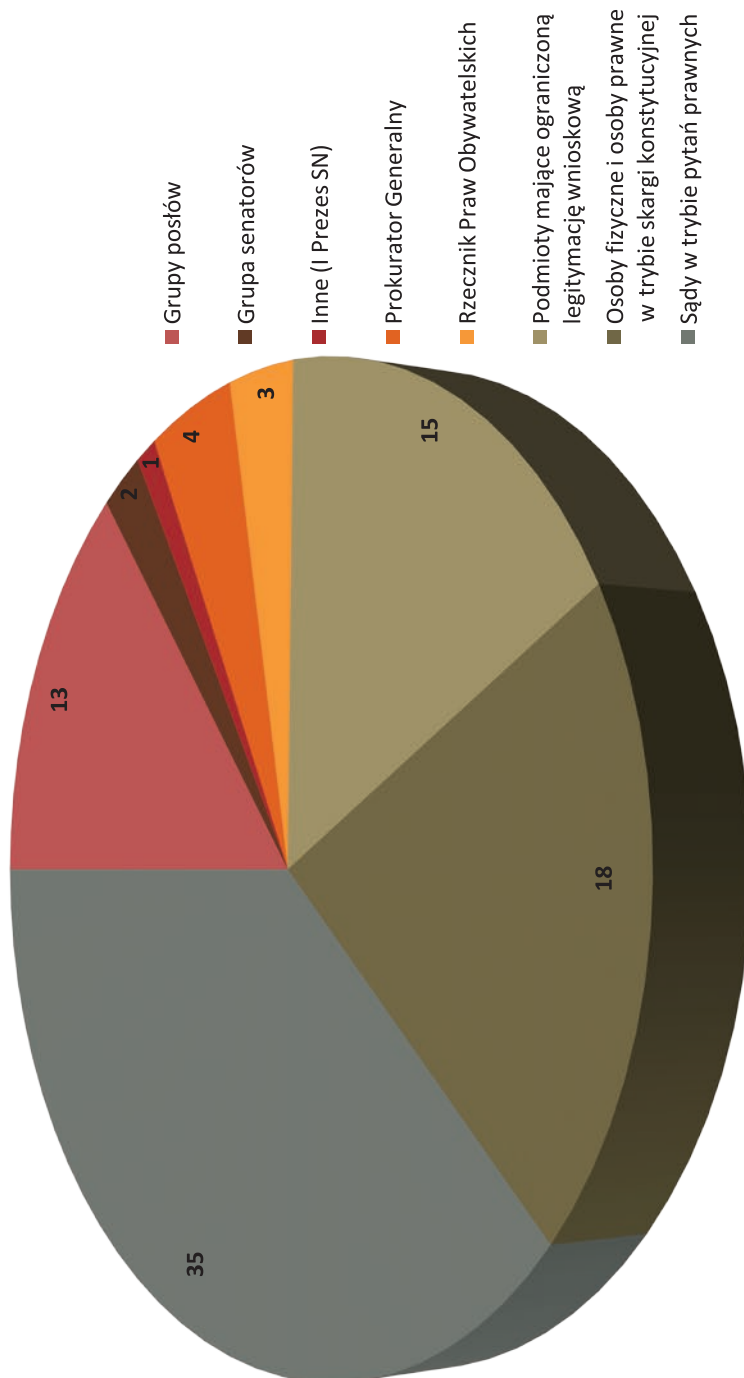
W 2016 r. podobnie jak w latach poprzednich większość wyroków Trybunału zostało wydanych w trybie kontroli następczej. Z wniosku Prezydenta, w ramach kontroli prewencyjnej, zapadły 3 wyroki.

Wyroki wydane w 2016 r. w zależności od podmiotów inicjujących postępowanie

(8) Najwięcej wyroków zapadło w wyniku rozpoznania spraw, które zostały zainicjowane skargami konstytucyjnymi (19) oraz z wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich (13). Trybunał rozpoznał też 8 pytań prawnych sądów, 6 wniosków grup posłów, 4 wnioski Prezydenta RP, 2 wnioski podmiotów posiadających ograniczoną legitymację do inicjowania postępowania przed Trybunałem oraz po jednym wniosku Prokuratora Generalnego, I Prezesa Sądu Najwyższego i Krajowej Rady Sądownictwa.

Postanowienia wydane w 2016 r. w zależności od podmiotów inicjujących postępowanie

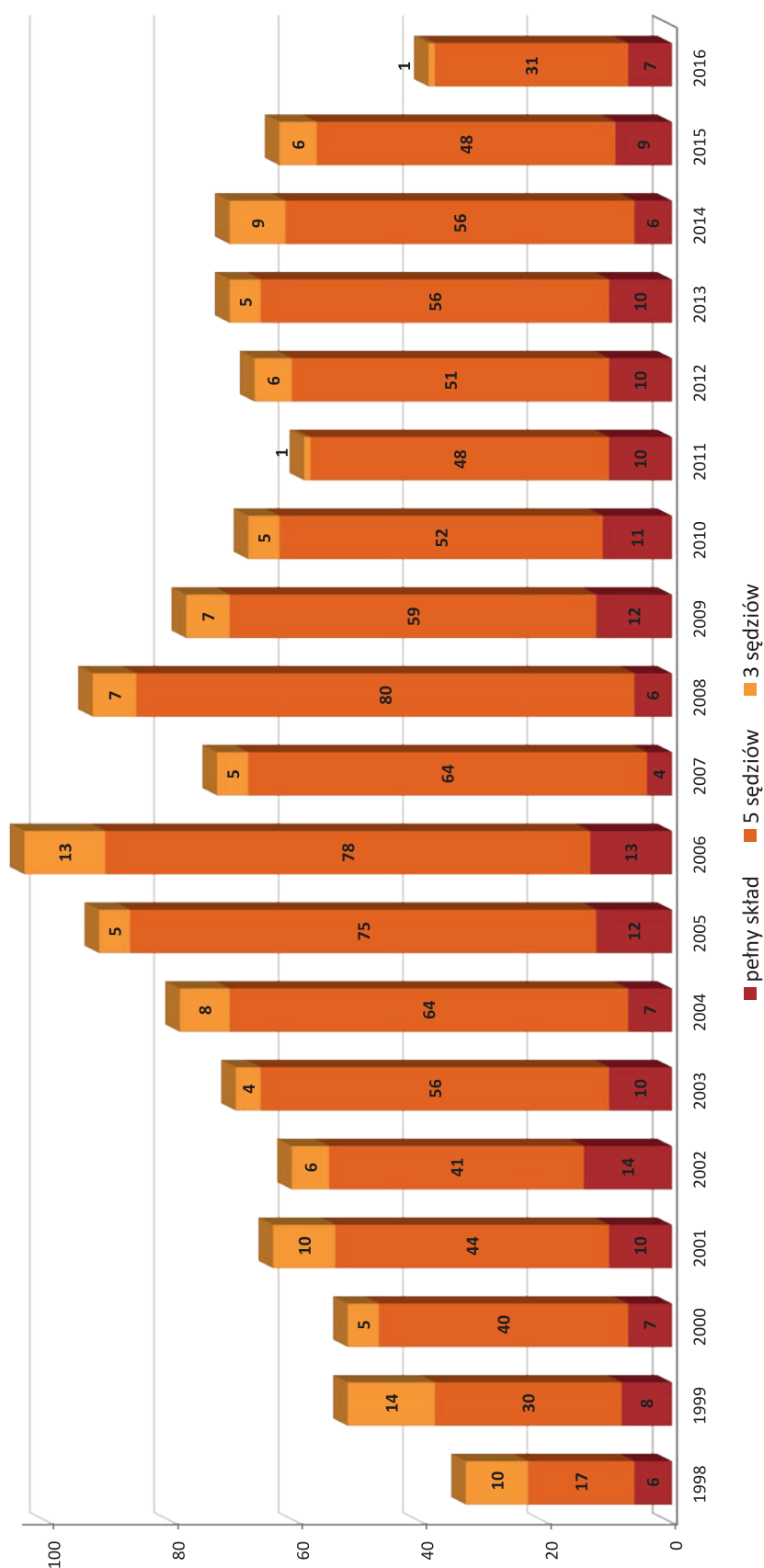
Najwięcej postanowień o umorzeniu postępowania wydano w wyniku rozpoznania spraw, które zostały zainicjowane pytaniami prawnymi (35), skargami konstytucyjnymi (18) oraz wnioskami podmiotów mających ograniczoną legitymację wnioskową (15).

Ogólna liczba spraw jest większa od liczby wydanych wyroków i postanowień, gdyż niektóre sprawy zostały połączone do wspólnego rozpoznania.

Wyroki wydane w 2016 r. zapadły w wyniku rozpoznania przez Trybunał spraw wniesionych w: 2013 r. – 3, 2014 r. – 12, 2015 r. – 20 oraz w 2016 r. – 4. W 2016 r. 19 wyroków zapadło na posiedzeniu niejawnym. Średni czas rozpoznawania sprawy zakończonej wyrokiem był krótszy niż w 2015 r. i wyniósł ok. 17 miesięcy.

Na koniec 2016 r. w toku rozpoznania merytorycznego pozostawało 165 spraw (ze sprawami dołączonymi 197).

Wyroki w zależności od składu orzekającego

(9) W większości spraw zakończonych wyrokiem Trybunał orzekał w składzie 5 sędziów (31 wyroków). W pełnym składzie zapadło 7 wyroków, natomiast w składzie 3 sędziów zapadł 1 wyrok.

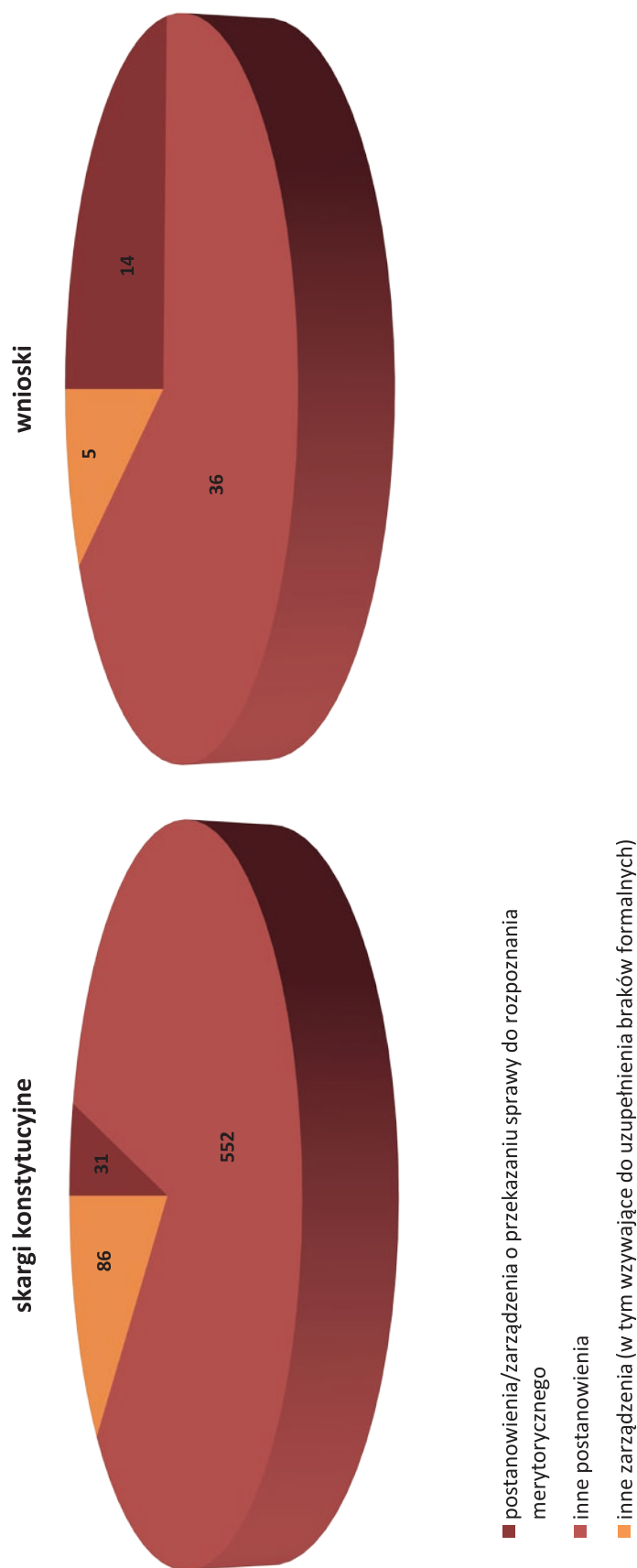
**Załącznik nr 3.
Wstępna kontrola skarg konstytucyjnych i wniosków**

Przekazanie do merytorycznego rozpoznania w wyniku wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych

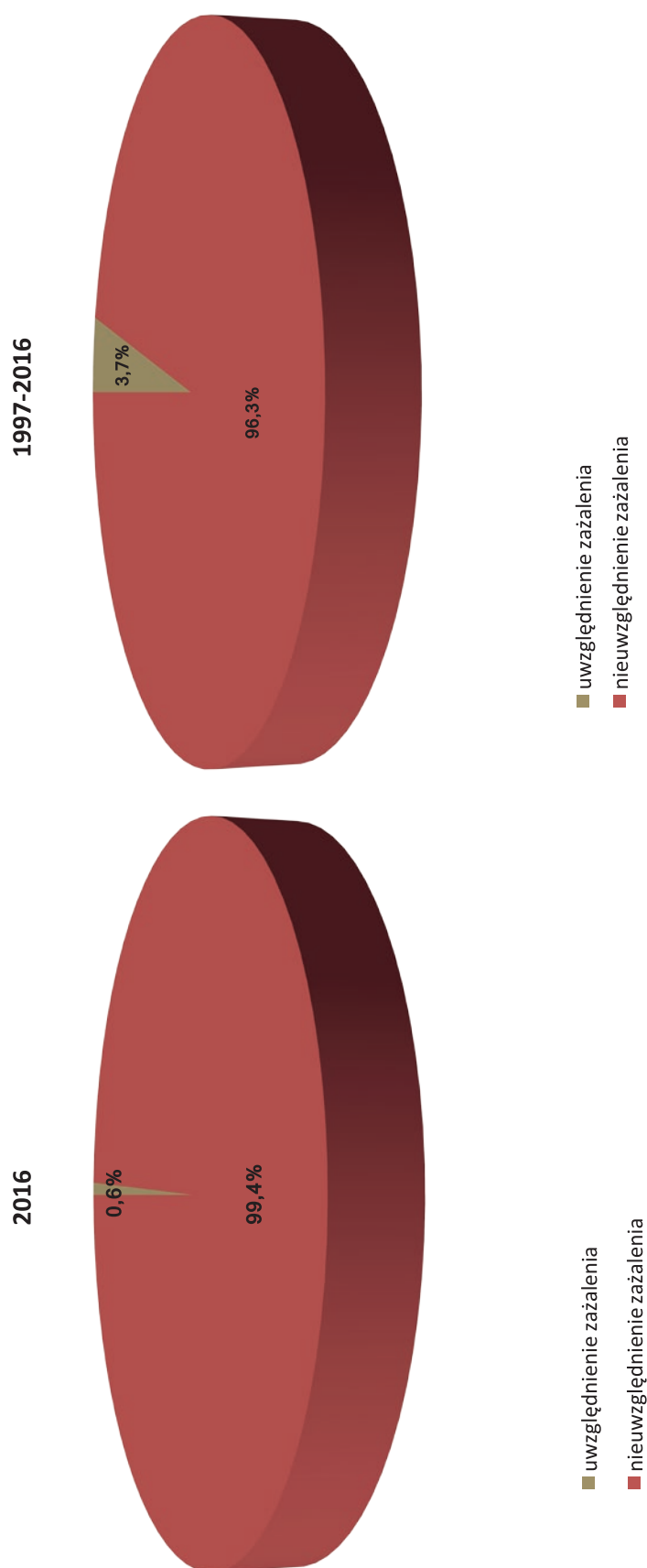
W 2016 r. przekazano do merytorycznej kontroli 11% rozpoznawanych wstępnie skarg konstytucyjnych. W latach 1997-2016 odsetek skarg przekazanych do merytorycznego rozpoznania wyniósł 18%.

Postanowienia i zarządzenia wydane na etapie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych i wniosków w 2016 r.

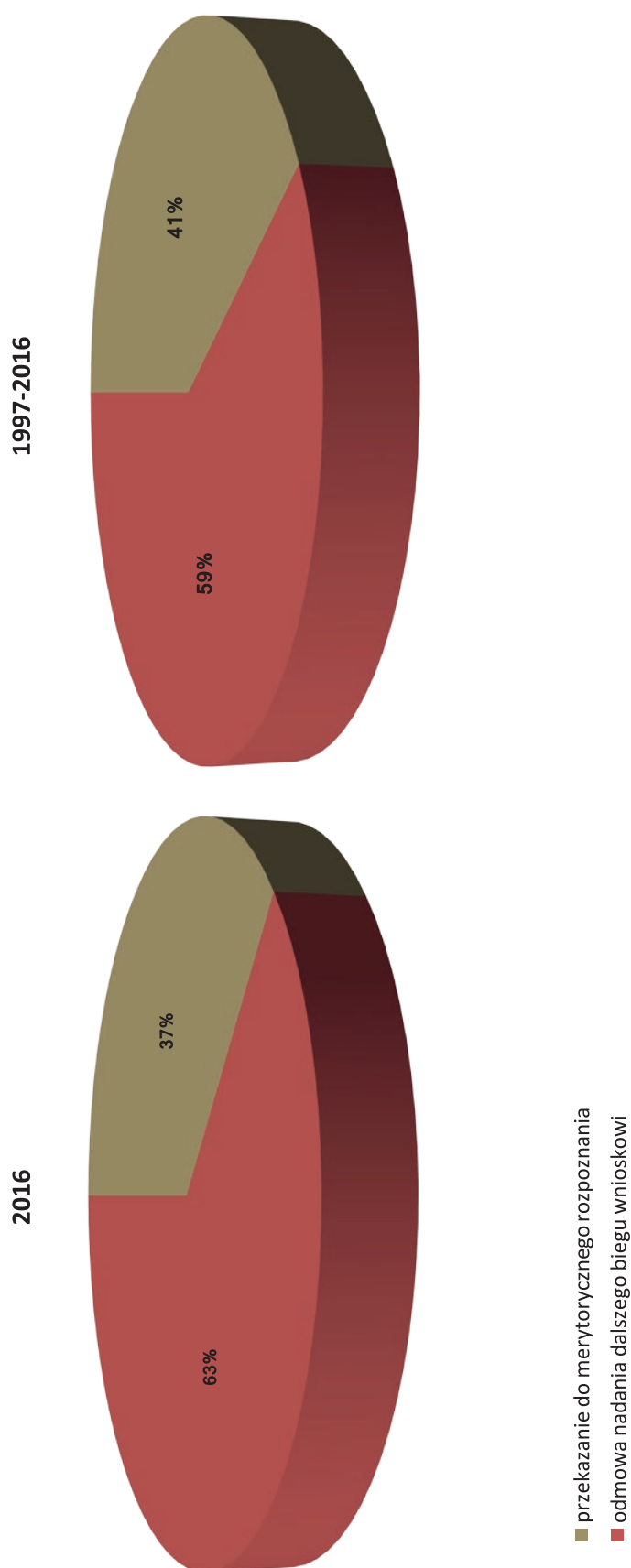
W 2016 r. w ramach wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych wydano łącznie 669 postanowień i zarządzeń, a w ramach wstępnej kontroli wniosków 55 postanowień i zarządzeń. Postanowienia i zarządzenia o przekazaniu do merytorycznego rozpoznania dotyczyły 31 skarg konstytucyjnych i 14 wniosków. Inne postanowienia wydane w sprawach skarg konstytucyjnych dotyczyły przede wszystkim odmowy nadania biegu skardze w całości lub w części (262 postanowienia) i nieuwzględnieniu zażalenia na odmowę (167 postanowień), natomiast wydane w sprawach wniosków dotyczyły przede wszystkim odmowy nadania biegu wnioskowi w całości lub w części (26 postanowień) i nieuwzględnieniu zażalenia na odmowę w całości lub w części (8 postanowień).

Skuteczność zażaleń na odmowę nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej

Odsetek uwzględnionych zażaleń na odmowę nadania dalszego biegu skargom konstytucyjnym utrzymywał się na niskim poziomie. W 2016 r. było to jedynie 0,6%, natomiast w okresie 1997-2016 – 3,7%.

Przekazanie do merytorycznego rozpoznania w wyniku wstępnej kontroli wniosków

W 2016 r. wydano postanowienia o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi w pełnym zakresie w odniesieniu do 24 spraw (63%). Do merytorycznego rozpoznania przekazano 14 wniosków (37%). Część wniosków na koniec 2016 r. znajdowała się we wstępnym rozpoznaniu. W latach 1997-2016 przekazano do merytorycznego rozpoznania 352 wnioski (co stanowi 41% rozpoznanych wniosków).

Załącznik nr 4. Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach

Orzeczenie, że badany przepis:	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
• jest zgodny z wzorcem kontroli	17	23	22	36	30	33	39	57	61	22	46	32	26	22	21	23	17	20	12
• jest niezgodny z wzorcem kontroli	-	3	6	12	18	13	27	18	25	17	21	16	9	8	14	16	10	11	5
• nie jest niezgodny z wzorcem (nieadekwatność wzorca kontroli powołanego przez inicjatora postępowania)	10	12	18	25	25	30	22	32	35	10	19	17	8	8	8	11	8	10	2
• nie narusza (...), a przez to jest zgodny z (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
• jako dotyczący (...) jest zgodny z (...)	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art. (...)/wynikającym z art. (...)	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	3	2	7	5	3	5	3	5
• jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art. (...)/wynikającym z art. (...)	-	2	3	-	1	1	-	-	-	-	-	2	3	1	5	2	1	1	2
• nie jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art. (...)/wynikającym z art. (...)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1
• jest niezgodny z art. (...) ustanawiającym (...)	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...), a tym samym/a przez to jest niezgodny z art. (...)	1	2	1	1	-	-	1	1	1	-	-	2	3	-	-	-	1	-	-
• nie jest niezgodny z (...), a tym samym/ jest zgodny z art. (...)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jako nie mający (...) zastosowania (...) nie jest niezgodny z (...)	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...) i nie jest zgodny z (...)	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
• jest niezgodny z (...) przez to, że/ponieważ/jako/gdyż ze względu/z powodu (...)	12	22	11	4	6	2	6	4	3	3	1	3	5	3	5	2	4	-	1
• jest zgodny z wzorcem kontroli	4	6	3	7	5	9	7	8	11	9	10	17	14	22	18	16	17	20	12
• jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1
• jest zgodny z wywodzonym z art. (...) zakazem (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
• jest niezgodny z wzorcem kontroli	6	10	14	10	12	10	15	21	23	32	30	22	21	15	18	25	24	27	14
• jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	3
• jest niezgodny z (...) przez to, że (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
• nie jest niezgodny z wzorcem kontroli	2	7	5	-	5	7	7	7	10	3	6	9	6	8	8	6	6	13	6
• nie jest niezgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Orzeczenie, że badany przepis:		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
• rozumiany jako/w ten sposób, że/w taki sposób, że/ w sposób inny, niż (...)	• jest zgodny z wzorcem kontroli	1	5	6	6	2	4	-	1	1	2	-	1	-	1	1	2	4	1	4
	• jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	• jest niezgodny z wzorcem kontroli	-	-	1	-	1	1	-	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-
	• nie jest niezgodny z wzorcem kontroli	2	1	2	2	2	-	-	1	1	2	-	1	1	-	-	1	-	-	-
	• jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	2	-	2	-	2	3	3	1	3	2	-	4	-	-	2	4	5
• w części (...)	• jest zgodny z zasadą/prawem (...) wyrażonym w art./wynikającym z art. (...)																			1
	• jest niezgodny z wzorcem kontroli	2	2	-	2	5	4	7	8	5	2	8	3	2	2	5	2	6	2	1
	• nie jest niezgodny z wzorcem kontroli	-	1	1		2	-	2	3	2	-	2	2	1	3	-	-	-	-	1
• w części (...) rozumiany w ten sposób, że (...) jest zgodny z wzorcem kontroli	• w części (...) jest niezgodny z (...), a przez to z (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	• w pewnym zakresie, jest niezgodny z (...), a przez to z (...)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	• w pewnym zakresie, określonego w części (...) jest zgodny	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	• niewydający obowiązku (...) jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	• jako przepis odsyłający (...) do przepisów (...) jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	• w odniesieniu do (...) jest zgodny	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Liczba wyroków²⁵ wydanych w danym roku, w tym:	33	52	52	64	61	70	79	92	104	73	93	78	68	59	67	71	71	63	39
	• wyroki, w których zastosowano odroczenie utraty mocy obowiązującej	2	5	7	4	8	6	13	14	14	9	8	7	11	6	9	16	17	10	2
	• wyroki, w których sentencji zawarte jest wskazanie co do praktycznych skutków orzeczenia o niekonstytucyjności przepisu	-	-	-	-	2	2	4	1	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-

²⁵ Ogólna liczba wyroków może być mniejsza od sumy wszystkich rozstrzygnięć, ponieważ sentencje wyroków mogą zawierać wiele rozmaitych formuł rozstrzygnięcia.

Załącznik nr 5.**Wzorce kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem****Konstytucja**

Wzorce Konstytucyjne		Sygnatury wyroków, w których TK orzekł, że badane przepisy są:		
		Zgodne z:	Niezgodne z:	Nie są niezgodne z:
Art. 2		K 2/14; K 6/14; K 45/14; K 13/15; K 24/15; Kp 2/15; Kp 3/15; Kp 5/15; P 123/15; SK 71/13; SK 11/14; SK 18/14; SK 7/15	K 11/15; K 24/15; Kp 5/15; P 131/15; SK 31/14; SK 7/15	K 37/13; K 6/14
Art. 10 ust. 1.			Kp 5/15	
Art. 14		K 13/16	K 13/16	
Art. 20		SK 7/15	SK 7/15	P 62/14
Art. 21 ust. 2		Kp 2/15		Kp 3/15
Art. 22		SK 7/15	SK 7/15	P 62/14
Art. 30		K 13/15	K 31/15	
Art. 31 ust. 3		K 6/14; K 13/15; K 28/15; Kp 2/15; Kp 3/15; P 123/15; SK 11/14; SK 16/14; SK 18/14; SK 7/15; SK 18/15; SK 24/15; SK 28/15; U 1/15	K 6/14; K 8/15; Kp 5/15; SK 71/13; SK 7/15	SK 31/14; SK 24/15
Art. 32		K 28/15		
	ust. 1	K 37/13; Kp 3/15; P 2/14; P 123/15; SK 40/14; SK 2/16		P 131/15
Art. 41 ust. 1		K 6/14; SK 28/15	K 6/14; K 31/15	K 6/14
Art. 42 ust. 1				K 6/14
	ust. 3			P 2/14
Art. 45 ust. 1		K 6/14; K 45/14; P 126/15; SK 67/13; SK 16/14; SK 18/14; SK 37/14; SK 24/15; SK 46/15	K 24/15; K 31/15; Kp 5/15; P 5/14; P 62/14; SK 71/13; SK 2/15	
Art. 47		K 13/15; SK 28/15	Kp 5/15	
Art. 51 ust. 2		SK 28/15	Kp 5/15	
Art. 54 ust. 1		K 13/16	K 13/16	
Art. 60		SK 18/14		
Art. 61 ust. 3			K 8/15	
Art. 63		K 28/15		
Art. 64 ust. 1		Kp 2/15; Kp 3/15; SK 7/15	SK 71/13; SK 31/14; SK 7/15	
	ust. 2	Kp 3/15; P 123/15; SK 18/15		
	ust. 3	Kp 2/15; SK 7/15	SK 7/15	
Art. 67 ust. 1		SK 40/14		
Art. 68 ust. 2 zd. 2		U 1/15		
Art. 69			K 37/13	

Art. 70 ust. 1		SK 11/14		
Art. 71 ust. 1 zd. 2		SK 2/16		
Art. 77 ust. 1		SK 18/14		
	ust. 2	SK 18/14; SK 24/15	P 5/14	P 62/14
Art. 78		SK 16/14; SK 46/15	P 62/14	SK 24/15
	zd. 2	U 1/15		
Art. 84		SK 7/15	SK 31/14; SK 7/15	
Art. 92 ust. 1		SK 7/15		
	ust. 1 zd. 1	U 1/15		
Art. 105 ust. 1		K 2/14		
Art. 165 ust. 2			P 5/14	
Art. 173			Kp 5/15	
Art. 176 ust. 1			P 62/14	
Art. 177				K 6/14
Art. 178 ust. 1		P 126/15	Kp 5/15	
Art. 213 ust. 1		K 13/16	K 13/16	
Art. 217		SK 7/15		SK 31/14

Postanowienia umów międzynarodowych

Wzorzec kontroli	Sygnatura		
	Zgodne	Nie zgodne	Nie są niezgodne
Art. 7 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2.			K 6/14
Art. 9 ust. 1, art. 14 ust. 7 i art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r.			K 6/14
Art. 14 ust. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r.	K 45/14 K 24/15		
Art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonego 22 listopada 1984 r. w Strasburgu.	K 45/14 K 24/15		K 6/14
Art. 20 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.			K 37/13

Przepisy ustaw

Wzorzec kontroli	Sygnatura		
	Zgodne	Nie zgodne	Nie są niezgodne
Art. 33 ust. 5 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.	U 1/15		

Wzorce kontroli w sprawach zakończonych rozstrzygnięciem nieogłoszonym w organie urzędowym

Konstytucja

Wzorce Konstytucyjne		Sygnatury wyroków, w których TK orzekł, że badane przepisy są:		
		Zgodne z:	Niezgodne z:	Nie są niezgodne z:
Preambuła		K 44/16	K 47/15; K 39/16	
Art. 2		K 47/15; K 39/16	K 47/15; K 39/16	
Art. 7			K 47/15	
Art. 8 ust. 1				K 47/15
Art. 10		K 44/16	K 47/15; K 39/16	
	ust. 1		K 47/15	
Art. 45 ust. 1			K 47/15	
Art. 78			K 47/15	
Art. 112			K 47/15	
Art. 118 ust. 1			K 47/15	
Art. 119 ust. 1 i ust. 2			K 47/15	
Art. 123 ust. 1				K 47/15
Art. 173		K 44/16	K 47/15; K 39/16	
Art. 180 ust. 1 i 2				K 47/15
Art. 186 ust. 1		K 47/15		
Art. 188		K 39/16		
Art. 188 pkt 1			K 47/15; K 39/16	
Art. 190 ust. 2			K 39/16	
Art. 190 ust. 5			K 47/15	
Art. 191 ust. 1 pkt 1-5			K 39/16	
Art. 194 ust. 1			K 39/16	
	ust. 2	K 44/16		
Art. 195 ust. 1			K 47/15; K 39/16	
Art. 197		K 44/16	K 47/15; K 39/16	K 47/15

Załącznik nr 6.

Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych wyrokiem

Ustawy

Kodeks rodzinny i opiekuńczy	
Art. 12 § 1 i 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy.	K 13/15
Kodeks postępowania cywilnego	
Art. 98 § 3 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w związku z § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w zakresie, w jakim do niezbędnych kosztów procesu podlegających zwrotowi od strony przegrywającej sprawę nie zalicza kwoty podatku od towarów i usług doliczonej do ustalonego według norm przepisanych wynagrodzenia adwokata z wyboru.	SK 67/13
Art. 102 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie nakłada na Skarb Państwa obowiązku zwrotu kosztów procesu stronie wygrywającej niezasądzonych od strony przegrywającej.	SK 37/14
Art. 386 § 6 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą sąd, któremu sprawa została przekazana.	P 126/15
Art. 754 ¹ § 1 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim odnosi się do zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości obowiązanego hipoteką przymusową.	SK 71/13
Kodeks wykroczeń	
Art. 10 § 1 ustawy z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń.	K 45/14
Kodeks postępowania karnego	
Art. 74 § 2 pkt 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.	SK 28/15
Art. 526 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim wyłącza możliwość sporządzenia i podpisania kasacji we własnej sprawie przez adwokata bądź radcę prawnego.	SK 2/15
Kodeks karny wykonawczy	
Art. 6 § 2 zdanie drugie i § 3 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy.	K 28/15
Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji	
1. Art. 64 § 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie, w jakim nie określa maksymalnej wysokości opłaty za dokonane czynności egzekucyjne. 2. Art. 64 § 6 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nie określa maksymalnej wysokości opłaty manipulacyjnej. 3. Art. 64 § 8 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości obniżenia opłaty, o której mowa w art. 64 § 1 pkt 4 tej ustawy i opłaty manipulacyjnej w razie umorzenia postępowania z uwagi na dobrowolną zapłatę egzekwowanej należności po dokonaniu czynności egzekucyjnych. 4. Art. 64 § 1 pkt 1-5, 7, 11, 12 i art. 64 § 6 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim przepisy te nie określają maksymalnej wysokości opłat egzekucyjnych i opłaty manipulacyjnej.	SK 31/14
Ustawa – Prawo o adwokaturze	
Art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze.	SK 11/14
Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich	
Art. 30 § 1 ustawy z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich w zakresie, w jakim nie uznaje się pokrzywdzonego za stronę postępowania w sprawie nieletniego, czego konsekwencją jest brak prawa pokrzywdzonego do wniesienia apelacji.	SK 24/15

Ustawa o Policji	
Art. 135r ust. 5 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji w zakresie, w jakim uniemożliwia wznowienie postępowania dyscyplinarnego, zakończonego orzeczeniem o uznaniu funkcjonariusza Policji winnym popełnienia przewinienia dyscyplinarnego wypełniającego jednocześnie znamiona przestępstwa i wymierzającego karę dyscyplinarną wydalenia ze służby, po upływie okresu pięciu lat od uprawomocnienia się tego orzeczenia, nawet w sytuacji, gdy został on następnie w postępowaniu karnym dotyczącym tego samego czynu prawomocnie niewinny.	SK 18/14
Ustawa o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa	
Art. 39b ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa w zakresie, w jakim ma zastosowanie do posiadaczy nieruchomości w złej wierze.	P 123/15
Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego	
1. Art. 38 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego w związku z art. 156 w związku z art. 175 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy w związku z art. 573 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie przewiduje czynnego udziału osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej w sprawach o uzyskanie przez jej opiekuna zezwolenia sądu opiekuńczego na złożenie wniosku o umieszczenie tej osoby w domu pomocy społecznej. 2. Art. 41 ust. 1 ustawy z 19 sierpnia 1994 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim pomija uprawnienie osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej, umieszczonej w domu pomocy społecznej za zgodą jej opiekuna, do domagania się weryfikacji podstaw jej przebywania w domu pomocy społecznej.	K 31/15
Ustawa o wykonywaniu mandatu posła i senatora	
Art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora, w części obejmującej wyrazy „a także inną działalność związaną nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu”.	K 2/14
Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty	
1. Art. 14a ust. 11 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty, w zakresie, w jakim dotyczy testów i pytań testowych z Lekarskiego Egzaminu Końcowego i Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego, które już się odbyły. 2. Art. 16r ust. 12 zdanie drugie ustawy z 5 grudnia 1996 r. powołanej w punkcie 1, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 13 ustawy z 28 kwietnia 2011 r. powołanej w punkcie 1, w zakresie, w jakim dotyczy zadań testowych z Państwowego Egzaminu Specjalizacyjnego, który już się odbył.	K 8/15
Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych	
Art. 84 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie, w jakim dopuszcza wydanie decyzji nakazującej zwrot nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego, bez względu na upływ czasu od daty wypłaty tego świadczenia.	P 131/15
Ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa	
Art. 43 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w części obejmującej słowa „3 miesiące kalendarzowe”.	SK 40/14
Ustawa o referendum lokalnym	
1. Art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym. 2. Art. 35 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1.	SK 16/14
Ustawa o służbie zagranicznej	
Art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej w zakresie, w jakim nie przewiduje dodatkowego wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych dla pracowników służby zagranicznej wykonujących obowiązki służbowe w placówce zagranicznej.	SK 18/15
Ustawa – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi	
Art. 194 § 1 w związku z art. 15 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczenia o kosztach postępowania wydanego po raz pierwszy przez Naczelny Sąd Administracyjny.	SK 46/15

Ustawa – Prawo upadłościowe i naprawcze	
Art. 54 ust. 1 ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, uchylony przez art. 428 pkt 36 lit. a ustawy z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, w zakresie, w jakim nie przyznaje prawa do zaskarżenia przez dłużnika, niebędącego wnioskodawcą, postanowienia o oddaleniu na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze wniosku o ogłoszenie upadłości.	P 62/14
Ustawa o świadczeniach rodzinnych	
Art. 15b ust. 5 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych rozumiany w ten sposób, że jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się żywego dziecka przysługuje także wówczas, gdy kobieta pozostawała pod opieką medyczną później niż od 10 tygodnia ciąży, a opóźnienie to wynikało z przyczyn od niej niezależnych.	SK 2/16
Ustawa o podatku akcyzowym	
1. Art. 65 ust. 1a pkt 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. o podatku akcyzowym w związku z art. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym w zakresie, w jakim odnosi się do obowiązków podatkowych powstałych przed 15 września 2005 r. 2. Art. 65 ust. 1a pkt 1 ustawy o podatku akcyzowym powołanej w punkcie 1, rozumiany w ten sposób, że pojęcie „użycia ich niezgodnie z przeznaczeniem” oznacza także sprzedaż olejów opałowych przeznaczonych na cele opałowe po uzyskaniu od nabywcy oświadczenia, w którym mowa w § 4 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 kwietnia 2004 r. w sprawie obniżenia stawek podatku akcyzowego, które nie umożliwia identyfikacji nabywcy.	SK 7/15
Ustawa o czasie pracy kierowców	
1. Art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 775 § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym. 2. Art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. powołanej w punkcie 1 w związku z art. 77 ⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. powołanej w punkcie 1 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym.	K 11/15
Ustawa o Służbie Celnej	
Art. 109 ust. 1 pkt 1 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej w zakresie, w jakim nie obejmuje przywrócenia funkcjonariusza celnego na jego wniosek do służby na poprzednich warunkach w razie prawomocnego orzeczenia o umorzeniu wobec niego postępowania karnego na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.	P 2/14
Ustawa – Kodeks wyborczy	
Art. 420 § 2 zdanie drugie ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy.	P 5/14
Ustawa o kierujących pojazdami	
Art. 53 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 54 ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami w zakresie, w jakim nie przewiduje udzielenia przez władze publiczne efektywnej pomocy osobie niepełnosprawnej wymagającej przystosowania pojazdu do rodzaju schorzenia w zapewnieniu pojazdu na potrzeby praktycznej części egzaminu państwowego na prawo jazdy kategorii B.	K 37/13
Art. 102 ust. 1 pkt 4 i ust. 1c ustawy z 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami w związku z art. 135 ust. 1 pkt 1a lit. a ustawy z 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym: a) w zakresie, w jakim przewiduje stosowanie wobec tej samej osoby, za ten sam czyn, sankcji administracyjnej w postaci zatrzymania prawa jazdy i odpowiedzialności prawnokarnej za wykroczenie, b) w zakresie, w jakim nie przewiduje sytuacji usprawiedliwiających – ze względu na stan wyższej konieczności – kierowanie pojazdem z przekroczeniem dopuszczalnej prędkości o więcej niż 50 km/h na obszarze zabudowanym.	K 24/15

Ustawa o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób	
1. Art. 1 ustawy z 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. 2. Art. 2 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1. 3. Art. 9 w związku z art. 1 pkt 2 i 3 ustawy powołanej w punkcie 1. 4. Art. 11 ustawy powołanej w punkcie 1. 5. Art. 14 ust. 1-3 ustawy powołanej w punkcie 1. 6. Art. 14 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1. 7. Art. 14 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1. 8. Art. 15 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy powołanej w punkcie 1. 9. Art. 19 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1. 10. Art. 25 ustawy powołanej w punkcie 1. 11. Art. 46 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim przewiduje sporządzanie opinii w sprawie niezbędności dalszego pobytu w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym tylko przez jednego lekarza psychiatrę.	K 6/14
Ustawa o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy	
1. Art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, w części dotyczącej dodawanego do ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami art. 214a, w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy. 2. Art. 1 pkt 3 ustawy z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, w części dotyczącej dodawanego do ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami art. 214b, w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy.	Kp 3/15
Ustawa o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach	
1. Art. 1 pkt 6 ustawy z 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach, w części dodającej art. 14a ust. 2 do ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. 2. Art. 1 pkt 20 lit. b ustawy z 10 lipca 2015 r. powołanej w punkcie 1, dodający art. 50 ust. 4 pkt 1a do ustawy z 23 lipca 2003 r. powołanej w punkcie 1.	Kp 2/15
Ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych	
1. Art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych, dodający do ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych art. 15c § 3 pkt 3, w zakresie, w jakim przewiduje, że Minister Sprawiedliwości, w ramach zewnętrznego nadzoru administracyjnego, może żądać od prezesa wojskowego sądu okręgowego przedstawienia, w określonym terminie, w uzasadnionych przypadkach, akt spraw sądowych. 2. Art. 1 pkt 15 ustawy z 11 września 2015 r. powołanej w punkcie 1, dodający do ustawy z 21 sierpnia 1997 r. powołanej w punkcie 1 art. 41 § 1a. 3. Art. 1 pkt 16 ustawy z 11 września 2015 r. powołanej w punkcie 1, dodający do ustawy z 21 sierpnia 1997 r. powołanej w punkcie 1 art. 64c § 2 i 3, w zakresie, w jakim przewiduje, że Minister Sprawiedliwości jest administratorem danych osobowych, o których mowa w § 2.	Kp 5/15

Ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji	
1. Art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji 2. Art. 1 pkt 2 lit. a ustawy powołanej w punkcie 1. 3. Art. 1 pkt 2 lit. b ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim w art. 27 ust. 3 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji wyłącza udział Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w procedurze powoływania i odwoływania członków zarządu spółek publicznej radiofonii i telewizji. 4. Art. 1 pkt 2 lit. c ustawy powołanej w punkcie 1: a) w zakresie, w jakim uchyla art. 27 ust. 5 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3. b) w zakresie, w jakim uchyla art. 27 ust. 6 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3. 5. Art. 1 pkt 3 lit. a ustawy powołanej w punkcie 1: a) w zakresie, w jakim w art. 28 ust. 1 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3 uchyla konkursowy tryb wyłaniania członków rad nadzorczych spółek publicznej radiofonii i telewizji oraz kryteria, jakie spełniać mają kandydaci na członków tych organów, i redukuje liczbę członków rad nadzorczych do trzech osób. b) w zakresie, w jakim w art. 28 ust. 1 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3, wyłącza udział Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w procedurze powoływania i odwoływania członków rad nadzorczych spółek publicznej radiofonii i telewizji. 6. Art. 1 pkt 3 lit. b ustawy powołanej w punkcie 1: a) w zakresie, w jakim uchyla art. 28 ust. 1b i 1c ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3. b) w zakresie, w jakim uchyla art. 28 ust. 1d ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3. 7. Art. 1 pkt 3 lit. d ustawy powołanej w punkcie 1. 8. Art. 1 pkt 4 ustawy powołanej w punkcie 1, uchylający art. 29 ust. 3 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3.	K 13/16

Rozporządzenia

Przedmiot kontroli	Sygnatura
§ 10 pkt 2 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.	K 28/15
1. § 4 ust. 1 i 2 w związku z § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 kwietnia 2004 r. w sprawie obniżenia stawek podatku akcyzowego. 2. § 4 ust. 5 w związku z § 3 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia powołanego w punkcie 1, w brzmieniu obowiązującym do 14 września 2005 r., rozumiany w ten sposób, że uzyskanie oświadczenia, które nie umożliwia identyfikacji nabywcy oleju opałowego, jest utożsamiane z brakiem takiego oświadczenia.	SK 7/15
1. § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 lipca 2011 r. w sprawie kierowania na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową. 2. § 5 ust. 3 rozporządzenia powołanego w punkcie 1.	U 1/15

Przedmiot kontroli w sprawach zakończonych rozstrzygnięciem nieogłoszonym w organie urzędowym

Ustawy

Ustawa o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym	
1. Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. 2. Art. 1 pkt 6 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1, uchylający art. 31 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym. 3. Art. 1 pkt 15 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1, uchylający rozdział 10 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 4. Art. 1 pkt 16 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim uchyla art. 19 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 5. Art. 1 pkt 16 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim uchyla art. 28 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 6. Art. 1 pkt 2 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i zmieniony art. 8 pkt 4 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 7. Art. 1 pkt 3 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i zmieniony art. 10 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 przez to, że uniemożliwiając organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, naruszają zasady państwa prawnego. 8. Art. 1 pkt 5 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i dodany art. 28a ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 9. Art. 1 pkt 7 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i dodany art. 31a ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 10. Art. 1 pkt 8 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim zmienia art. 36 ust. 1 pkt 4 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2, i zmieniony art. 36 ust. 1 pkt 4 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 11. Art. 1 pkt 8 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim zmienia art. 36 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2, i zmieniony art. 36 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 12. Art. 1 pkt 9 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim zmienia art. 44 ust. 1 i 3 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2, i zmieniony art. 44 ust. 1 i 3 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 przez to, że uniemożliwiając organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, naruszają zasady państwa prawnego. 13. Art. 1 pkt 10 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i dodany art. 80 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 przez to, że uniemożliwiając organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, naruszają zasady państwa prawnego. 14. Art. 1 pkt 12 lit. a ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i zmieniony art. 87 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 przez to, że uniemożliwiając organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, naruszają zasady państwa prawnego. 15. Art. 1 pkt 14 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i zmieniony art. 99 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2. 16. Art. 2 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1. a) przez to, że uniemożliwiając organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, narusza zasady państwa prawnego, b) przez to, że przewiduje stosowanie przepisów ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 do spraw, w których postępowanie przed Trybunałem wszczęto przed dniem wejścia jej w życie. 17. Art. 3 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1. 18. Art. 5 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1.	K 47/15

Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym	
1. Art. 16 ust. 1 ustawy z 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w części obejmującej słowo „trzech”. 2. Art. 16 ust. 7 zdanie drugie ustawy powołanej w punkcie 1, rozumiany jako nieodnoszący się do podjęcia przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego uchwały w sprawie przedstawienia Prezydentowi Rzeczypospolitej nazwisk kandydatów na Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego.	K 44/16
1. Art. 26 ust. 1 pkt 1 lit. g ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym. 2. Art. 38 ust. 3-6 ustawy powołanej w punkcie 1 3. Art. 61 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1, w części obejmującej słowa: „W sprawach pytań prawnych, skarg konstytucyjnych i sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa”. 4. Art. 61 ust. 6 ustawy powołanej w punkcie 1. 5. Art. 68 ust. 5-7 ustawy powołanej w punkcie 1. 6. Art. 80 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1. 7. Art. 83 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 rozumiany w ten sposób, że nie podważa skuteczności czynności procesowych dokonanych przed wejściem w życie tej ustawy. 8. Art. 83 ust. 2 oraz art. 84-87 ustawy powołanej w punkcie 1. 9. Art. 89 ustawy powołanej w punkcie 1. 10. Art. 90 ustawy powołanej w punkcie 1.	K 39/16

Załącznik nr 7.**Przegląd treści sentencji wyroków zapadłych w 2016 r.**

1.	Wyrok z 6 kwietnia 2016 r., P 2/14 <i>[zasady przywrócenia funkcjonariuszy celnych do służby]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
	Art. 109 ust. 1 pkt 1 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej w zakresie , w jakim nie obejmuje przywrócenia funkcjonariusza celnego na jego wniosek do służby na poprzednich warunkach w razie prawomocnego orzeczenia o umorzeniu wobec niego postępowania karnego na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, jest zgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 42 ust. 3 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
2.	Wyrok z 6 kwietnia 2016 r., P 5/14 <i>[podział gminy na okręgi wyborcze; odwołanie od orzeczenia Państwowej Komisji Wyborczej]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Naczelny Sąd Administracyjny	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: M. Granat
	Art. 420 § 2 zdanie drugie ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2 oraz z art. 165 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	
3.	Wyrok z 6 kwietnia 2016 r., SK 67/13 <i>[zwrot kosztów procesowych; wynagrodzenie pełnomocnika – zwrot podatku VAT]</i>	
	Skarżący M. K.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
	Art. 98 § 3 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w związku z § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w zakresie , w jakim do niezbędnych kosztów procesu podlegających zwrotowi od strony przegrywającej sprawę nie zalicza kwoty podatku od towarów i usług doliczonej do ustalonego według norm przepisanych wynagrodzenia adwokata z wyboru, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

4.	Wyrok z 21 kwietnia 2016 r., K 2/14 <i>[zakres immunitetu parlamentarnego]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: L. Kieres
Art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora, w części obejmującej wyrazy „a także inną działalność związaną nieodłącznie ze sprawowaniem mandatu”, jest zgodny z art. 2 oraz art. 105 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

5.	Wyrok z 26 kwietnia 2016 r., U 1/15 <i>[kierowanie na leczenie uzdrowiskowe lub rehabilitację uzdrowiskową; upoważnienie ustawowe]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 3 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
1. § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 lipca 2011 r. w sprawie kierowania na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową jest zgodny z art. 33 ust. 5 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze i art. 68 ust. 2 zdanie drugie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. § 5 ust. 3 rozporządzenia powołanego w punkcie 1 jest zgodny z art. 78 zdanie drugie i art. 31 ust. 3 Konstytucji.	

6.	Wyrok z 11 maja 2016 r., SK 16/14 <i>[referendum lokalne; nadzwyczajny tryb postępowania o ochronę dóbr osobistych w kampanii referendalnej]</i>
Skarżąca Z. S.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Wróbel
1. Art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 35 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 78 i art. 31 ust. 3 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

7.	Wyrok z 17 maja 2016 r., SK 37/14 <i>[zwrot kosztów procesu]</i>	
	Skarżący W. O.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Wróbel
	Art. 102 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie nakłada na Skarb Państwa obowiązku zwrotu kosztów procesu stronie wygrywającej niezasądzonych od strony przegrywającej, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

8.	Wyrok z 25 maja 2016 r., Kp 2/15 <i>[zasady wpisywania zabytków ruchomych na Listę Skarbów Dziedzictwa; zasady przejęcia zabytku ruchomego na własność Skarbu Państwa]</i>	
	Wnioskodawca Prezydent RP	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: S. Rymar
	1. Art. 1 pkt 6 ustawy z 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach, w części dodającej art. 14a ust. 2 do ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą poprawnej legislacji. 2. Art. 1 pkt 20 lit. b ustawy z 10 lipca 2015 r. powołanej w punkcie 1, dodający art. 50 ust. 4 pkt 1a do ustawy z 23 lipca 2003 r. powołanej w punkcie 1, jest zgodny z art. 21 ust. 2 Konstytucji oraz z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą poprawnej legislacji. • Zdania odrębne (zał. nr 9).	

9.	Wyrok z 25 maja 2016 r., Kp 5/15 <i>[Prawo o ustroju sądów wojskowych]</i>	
	Wnioskodawca Prezydent RP	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: P. Tuleja
	I 1. Art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych, dodający do ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych art. 15c § 3 pkt 3, w zakresie, w jakim przewiduje, że Minister Sprawiedliwości, w ramach zewnętrznego nadzoru administracyjnego, może żądać od prezesa wojskowego sądu okręgowego przedstawienia, w określonym terminie, w uzasadnionych przypadkach, akt spraw sądowych, jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą zakazu nadmiernej ingerencji i zasadą określoności przepisów prawa, art. 173 i art. 178 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 oraz art. 45 ust. 1, art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 51 ust. 2 Konstytucji. 2. Art. 1 pkt 15 ustawy z 11 września 2015 r. powołanej w punkcie 1, dodający do ustawy z 21 sierpnia 1997 r. powołanej w punkcie 1 art. 41 § 1a, jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zakazu nadmiernej ingerencji, art. 173 i art. 178 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 1 oraz art. 45 ust. 1, art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 51 ust. 2 Konstytucji oraz jest zgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą określoności przepisów prawa. 3. Art. 1 pkt 16 ustawy z 11 września 2015 r. powołanej w punkcie 1, dodający do ustawy z 21 sierpnia 1997 r. powołanej w punkcie 1 art. 64c § 2 i 3, w zakresie, w jakim przewiduje, że Minister Sprawiedliwości jest administratorem danych osobowych, o których mowa w § 2, jest niezgodny z art. 2, art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 oraz z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 51 ust. 2 Konstytucji. II • Przepisy wskazane w części I nie są nierozzerwalnie związane z całą ustawą. • Zdania odrębne (zał. nr 9).	

10.	Wyrok z 7 czerwca 2016 r., K 8/15 <i>[ograniczenie prawa dostępu do informacji publicznej]</i>	
	Wnioskodawca Naczelna Rada Lekarska	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
	1) art. 14a ust. 11 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty, w zakresie, w jakim dotyczy testów i pytań testowych z Lekarskiego Egzaminu Końcowego i Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego, które już się odbyły, 2) art. 16r ust. 12 zdanie drugie ustawy z 5 grudnia 1996 r. powołanej w punkcie 1, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 13 ustawy z 28 kwietnia 2011 r. powołanej w punkcie 1, w zakresie, w jakim dotyczy zadań testowych z Państwowego Egzaminu Specjalizacyjnego, który już się odbył • są niezgodne z art. 61 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.	

11.	Wyrok z 8 czerwca 2016 r., K 37/13 <i>[egzamin na prawo jazdy; obowiązek dostarczenia przez osobę niepełnosprawną pojazdu przystosowanego do rodzaju schorzenia na potrzeby przeprowadzenia praktycznej części egzaminu]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
Art. 53 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 54 ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami w zakresie, w jakim nie przewiduje udzielenia przez władze publiczne efektywnej pomocy osobie niepełnosprawnej wymagającej przystosowania pojazdu do rodzaju schorzenia w zapewnieniu pojazdu na potrzeby praktycznej części egzaminu państwowego na prawo jazdy kategorii B: a) jest zgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z zasadą sprawiedliwości społecznej wyrażoną w art. 2 Konstytucji, b) jest niezgodny z art. 69 Konstytucji oraz art. 20 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
12.	Wyrok z 8 czerwca 2016 r., P 62/14 <i>[prawo upadłościowe; prawo do sądu]</i>
Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
Art. 54 ust. 1 ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, uchylony przez art. 428 pkt 36 lit. a ustawy z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, w zakresie, w jakim nie przyznaje prawa do zaskarżenia przez dłużnika, niebędącego wnioskodawcą, postanowienia o oddaleniu na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze wniosku o ogłoszenie upadłości, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 20, art. 22 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

13.	Wyrok z 14 czerwca 2016 r., SK 18/14 <i>[dyscyplinarne wydalenie policjanta ze służby]</i>	
	Skarżący K. W.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Wróbel
	Art. 135r ust. 5 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji w zakresie, w jakim uniemożliwia wznowienie postępowania dyscyplinarnego, zakończonego orzeczeniem o uznaniu funkcjonariusza Policji winnym popełnienia przewinienia dyscyplinarnego wypełniającego jednocześnie znamiona przestępstwa i wymierzającego karę dyscyplinarną wydalenia ze służby, po upływie okresu pięciu lat od uprawomocnienia się tego orzeczenia, nawet w sytuacji, gdy został on następnie w postępowaniu karnym dotyczącym tego samego czynu prawomocnie uniewinniony, jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 w związku z art. 77 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 60 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 9).	

14.	Wyrok z 21 czerwca 2016 r., SK 2/15 <i>[zasady sporządzenia kasacji od orzeczenia sądu drugiej instancji]</i>	
	Skarżący A. Z.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
	Art. 526 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim wyłącza możliwość sporządzenia i podpisania kasacji we własnej sprawie przez adwokata bądź radcę prawnego, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

15.	Wyrok z 28 czerwca 2016 r., K 31/15 <i>[osoby całkowicie ubezwłasnowolnione – zasady umieszczania w domach opieki społecznej; prawa osób całkowicie ubezwłasnowolnionych]</i>	
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich		Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
1) art. 38 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego w związku z art. 156 w związku z art. 175 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy w związku z art. 573 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim nie przewiduje czynnego udziału osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej w sprawach o uzyskanie przez jej opiekuna zezwolenia sądu opiekuńczego na złożenie wniosku o umieszczenie tej osoby w domu pomocy społecznej, 2) art. 41 ust. 1 ustawy z 19 sierpnia 1994 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim pomija uprawnienie osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej, umieszczonej w domu pomocy społecznej za zgodą jej opiekuna, do domagania się weryfikacji podstaw jej przebywania w domu pomocy społecznej są niezgodne z art. 41 ust. 1 w związku z art. 30 oraz z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 9).		

16.	Wyrok z 28 czerwca 2016 r., SK 31/14 <i>[postępowanie egzekucyjne w administracji; opłaty za dokonane czynności egzekucyjne]</i>	
Skarżąca spółka akcyjna Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich		Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
1. Art. 64 § 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie, w jakim nie określa maksymalnej wysokości opłaty za dokonane czynności egzekucyjne, jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasadą zakazu nadmiernej ingerencji w związku z art. 64 ust. 1 i art. 84 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 2. Art. 64 § 6 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nie określa maksymalnej wysokości opłaty manipulacyjnej, jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zakazu nadmiernej ingerencji w związku z art. 64 ust. 1 i art. 84 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 3. Art. 64 § 8 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości obniżenia opłaty, o której mowa w art. 64 § 1 pkt 4 tej ustawy i opłaty manipulacyjnej w razie umorzenia postępowania z uwagi na dobrowolną zapłatę egzekwowanej należności po dokonaniu czynności egzekucyjnych, jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zakazu nadmiernej ingerencji w związku z art. 64 ust. 1 i art. 84 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 4. Art. 64 § 1 pkt 1-5, 7, 11, 12 i art. 64 § 6 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim przepisy te nie określają maksymalnej wysokości opłat egzekucyjnych i opłaty manipulacyjnej, nie są niezgodne z art. 217 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).		

17.	Wyrok z 29 czerwca 2016 r., SK 24/15 <i>[prawo pokrzywdzonego do wniesienia apelacji w postępowaniu w sprawach nieletnich]</i>	
	Skarżąca H. G.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
	Art. 30 § 1 ustawy z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich w zakresie, w jakim nie uznaje się pokrzywdzonego za stronę postępowania w sprawie nieletniego, czego konsekwencją jest brak prawa pokrzywdzonego do wniesienia apelacji, jest zgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

18.	Wyrok z 5 lipca 2016 r., P 131/15 <i>[zasady zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego]</i>	
	Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
	Art. 84 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie, w jakim dopuszcza wydanie decyzji nakazującej zwrot nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego, bez względu na upływ czasu od daty wypłaty tego świadczenia, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	

19.	Wyrok z 12 lipca 2016 r., K 28/15 <i>[zasady rozpoznawania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
	1. Art. 6 § 2 zdanie drugie i § 3 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy są zgodne z art. 63 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. § 10 pkt 2 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych jest zgodny z art. 63 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 32 Konstytucji. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

20.	Wyrok z 12 lipca 2016 r., SK 40/14 <i>[zasady ustalania podstawy wymiaru zasiłku chorobowego]</i>	
	Skarżący M. W.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: L. Kieres
	Art. 43 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w części obejmującej słowa „3 miesiące kalendarzowe”, jest zgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.	
21.	Wyrok z 19 lipca 2016 r., Kp 3/15 <i>[dekret warszawski – zasady zwrotu nieruchomości]</i>	
	Wnioskodawca Prezydent RP	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
	1. Art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, w części dotyczącej dodawanego do ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami art. 214a, w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy: a) jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 i art. 31 ust. 3 oraz z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) nie jest niezgodny z art. 21 ust. 2 Konstytucji. 2. Art. 1 pkt 3 ustawy z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, w części dotyczącej dodawanego do ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami art. 214b, w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji. • Zdania odrębne (zał. nr 9).	
22.	Wyrok z 27 września 2016 r., SK 11/14 <i>[zasady skreślania z listy aplikantów adwokackich]</i>	
	Skarżący P. T.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
	Art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze jest zgodny z art. 70 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednomyślnie.	

23.	Wyrok z 11 października 2016 r., K 24/15 <i>[zasady zatrzymania prawa jazdy]</i>	
	Wnioskodawcy Rzecznik Praw Obywatelskich Prokurator Generalny	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Biernat
	Art. 102 ust. 1 pkt 4 i ust. 1c ustawy z 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami w związku z art. 135 ust. 1 pkt 1a lit. a ustawy z 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym: a) w zakresie, w jakim przewiduje stosowanie wobec tej samej osoby, za ten sam czyn, sankcji administracyjnej w postaci zatrzymania prawa jazdy i odpowiedzialności prawnokarnej za wykroczenie, jest zgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonego 22 listopada 1984 r. w Strasburgu i art. 14 ust. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r., b) w zakresie, w jakim nie przewiduje sytuacji usprawiedliwiających – ze względu na stan wyższej konieczności – kierowanie pojazdem z przekroczeniem dopuszczalnej prędkości o więcej niż 50 km/h na obszarze zabudowanym, jest niezgodny z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w zakresie dotyczącym wniosku Prokuratora Generalnego na skutek cofnięcia wniosku. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

24.	Wyrok z 11 października 2016 r., SK 28/15 <i>[zasady pobierania od oskarżonego materiału biologicznego do badań genetycznych]</i>	
	Skarżący M. H.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Wronkowska-Jaśkiewicz
	Art. 74 § 2 pkt 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego jest zgodny z art. 41 ust. 1, art. 47 i art. 51 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.	

25.	Wyrok z 18 października 2016 r., P 123/15 <i>[gospodarowanie nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa; zasady naliczania wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości]</i>	
Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Okręgowy w Elblągu		Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
Art. 39b ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa w zakresie , w jakim ma zastosowanie do posiadaczy nieruchomości w złej wierze, jest zgodny z art. 2, art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednomyślnie.		

26.	Wyrok z 25 października 2016 r., SK 71/13 <i>[zasady zabezpieczenia roszczeń]</i>	
Skarżący K. K.		Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar
I Art. 754 ¹ § 1 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie , w jakim odnosi się do zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości obowiązanej hipoteką przymusową: a) jest zgodny z zasadą poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) jest niezgodny z art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji. II • Przepis wymieniony w części I, w zakresie tam wskazanym, traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.		

27.	Wyrok z 8 listopada 2016 r., P 126/15 <i>[uchylanie przez sąd drugiej instancji orzeczenia zaskarżonego apelacją]</i>	
Sąd przedstawiający pytanie prawne Sąd Rejonowy w Koninie		Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
Art. 386 § 6 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie , w jakim ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą sąd, któremu sprawa została przekazana, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów.		

28.	Wyrok z 15 listopada 2016 r., SK 46/15 <i>[możliwość zaskarżenia postanowienia o kosztach procesu orzeczonych po raz pierwszy przez Naczelnego Sąd Administracyjny]</i>
Skarżący spółka jawna	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
Art. 194 § 1 w związku z art. 15 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczenia o kosztach postępowania wydanego po raz pierwszy przez Naczelnego Sąd Administracyjny, jest zgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.	

29.	Wyrok z 22 listopada 2016 r., K 13/15 <i>[względny zakaz małżeński]</i>
Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Wróbel
Art. 12 § 1 i 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy jest zgodny z zasadą określoności przepisów prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, z art. 30 oraz z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.	

30.	Wyrok z 22 listopada 2016 r., SK 2/16 <i>[świadczenia rodzinne – ustalenie prawa do jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka]</i>
Skarżący P. K.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
Art. 15b ust. 5 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych rozumiany w ten sposób, że jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się żywego dziecka przysługuje także wówczas, gdy kobieta pozostawała pod opieką medyczną później niż od 10 tygodnia ciąży, a opóźnienie to wynikało z przyczyn od niej niezależnych, jest zgodny z art. 71 ust. 1 zdanie drugie w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów.	

31.	Wyrok z 23 listopada 2016 r., K 6/14 <i>[ustawa o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób]</i>	
	Wnioskodawcy Prezydent RP Rzecznik Praw Obywatelskich Sądy przedstawiające pytanie prawne Sąd Okręgowy w Lublinie Sąd Apelacyjny we Wrocławiu	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński
	1. Art. 1 ustawy z 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób: a) jest zgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) nie jest niezgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji, c) nie jest niezgodny z art. 7 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2, d) nie jest niezgodny z art. 9 ust. 1, art. 14 ust. 7 i art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r., e) nie jest niezgodny z zasadą <i>ne bis in idem</i> wynikającą z art. 2 Konstytucji, f) nie jest niezgodny z art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonego 22 listopada 1984 r. w Strasburgu. 2. Art. 2 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 nie jest niezgodny z: a) zasadą <i>ne bis in idem</i> wynikającą z art. 2 Konstytucji, b) art. 42 ust. 1 Konstytucji. 3. Art. 9 w związku z art. 1 pkt 2 i 3 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 2 i art. 41 ust. 1 Konstytucji. 4. Art. 11 ustawy powołanej w punkcie 1: a) jest zgodny z zasadą poprawnej legislacji wynikającą z art. 2 Konstytucji, b) jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji, c) nie jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. 5. Art. 14 ust. 1-3 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. 6. Art. 14 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1: a) jest zgodny z zasadą określoności prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji, b) nie jest niezgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji. 7. Art. 14 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1: a) jest zgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, b) jest zgodny z zasadą określoności prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji, c) nie jest niezgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji. 8. Art. 15 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy powołanej w punkcie 1 nie jest niezgodny z art. 177 Konstytucji. 9. Art. 19 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 nie jest niezgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji w związku z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą <i>ne bis in idem</i>. 10. Art. 25 ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji. 11. Art. 46 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim przewiduje sporządzanie opinii w sprawie niezbędności dalszego pobytu w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym tylko przez jednego lekarza psychiatrę, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

32.	Wyrok z 24 listopada 2016 r., K 11/15 <i>[podróż służbowa; zwrot kosztów za nocleg podczas zagranicznej podróży służbowej]</i>	
	Wnioskodawca Rada Związku Pracodawców „Transport i Logistyka Polska”	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar
	1. Art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. powołanej w punkcie 1 w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. powołanej w punkcie 1 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Zdanie odrębne (zał. nr 9).	

33.	Wyrok z 29 listopada 2016 r., SK 18/15 <i>[służba zagraniczna; wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych; prawo do czasu wolnego]</i>	
	Skarżący P. C.	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Pyziak-Szafnicka
	Art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej w zakresie, w jakim nie przewiduje dodatkowego wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych dla pracowników służby zagranicznej wykonujących obowiązki służbowe w placówce zagranicznej, jest zgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.	

34.	Wyrok z 1 grudnia 2016 r., K 45/14 <i>[stosowanie wobec tej samej osoby, za ten sam czyn, odpowiedzialności za przestępstwo i za wykroczenie]</i>	
	Wnioskodawca Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: A. Rzepliński
	Art. 10 § 1 ustawy z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń jest zgodny z art. 2 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także z art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonego 22 listopada 1984 r. w Strasburgu oraz art. 14 ust. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.	

35.	Wyrok z 6 grudnia 2016 r., SK 7/15 <i>[stawki podatku akcyzowego; olej opałowy]</i>	
	Skarżący spółka jawna sp. z o.o. M. C. (połączone skargi)	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: P. Tuleja
	1. Art. 65 ust. 1a pkt 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. o podatku akcyzowym w związku z art. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym w zakresie, w jakim odnosi się do obowiązków podatkowych powstałych przed 15 września 2005 r., jest niezgodny z art. 20, art. 22, art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3, art. 2 i art. 84 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Art. 65 ust. 1a pkt 1 ustawy o podatku akcyzowym powołanej w punkcie 1, rozumiany w ten sposób, że pojęcie „użycia ich niezgodnie z przeznaczeniem” oznacza także sprzedaż olejów opałowych przeznaczonych na cele opałowe po uzyskaniu od nabywcy oświadczenia, o którym mowa w § 4 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 kwietnia 2004 r. w sprawie obniżenia stawek podatku akcyzowego, które nie umożliwia identyfikacji nabywcy, jest zgodny z art. 20, art. 22, art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3, art. 2 i art. 84 Konstytucji. 3. § 4 ust. 1 i 2 w związku z § 3 ust. 1 rozporządzenia powołanego w punkcie 2 jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3, art. 2, art. 84, art. 92 ust. 1 i art. 217 Konstytucji. 4. § 4 ust. 5 w związku z § 3 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia powołanego w punkcie 2, w brzmieniu obowiązującym do 14 września 2005 r., rozumiany w ten sposób, że uzyskanie oświadczenia, które nie umożliwia identyfikacji nabywcy oleju opałowego, jest utożsamiane z brakiem takiego oświadczenia, jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 3 w związku z art. 31 ust. 3, art. 2, art. 84 i art. 217 Konstytucji • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednogłośnie.	

36.	Wyrok z 13 grudnia 2016 r., K 13/16 [ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji]	
Wnioskodawcy Rzecznik Praw Obywatelskich Grupa posłów		Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: M. Zubik
1. Art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji jest zgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. 2. Art. 1 pkt 2 lit. a ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. 3. Art. 1 pkt 2 lit. b ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim w art. 27 ust. 3 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji wyłącza udział Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w procedurze powoływania i odwoływania członków zarządu spółek publicznej radiofonii i telewizji, jest niezgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. 4. Art. 1 pkt 2 lit. c ustawy powołanej w punkcie 1: a) w zakresie, w jakim uchyla art. 27 ust. 5 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3, jest zgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji, b) w zakresie, w jakim uchyla art. 27 ust. 6 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3, jest niezgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. 5. Art. 1 pkt 3 lit. a ustawy powołanej w punkcie 1: a) w zakresie, w jakim w art. 28 ust. 1 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3 uchyla konkursowy tryb wyłaniania członków rad nadzorczych spółek publicznej radiofonii i telewizji oraz kryteria, jakie spełniać mają kandydaci na członków tych organów, i redukuje liczbę członków rad nadzorczych do trzech osób, jest zgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji, b) w zakresie, w jakim w art. 28 ust. 1 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3, wyłącza udział Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w procedurze powoływania i odwoływania członków rad nadzorczych spółek publicznej radiofonii i telewizji, jest niezgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. 6. Art. 1 pkt 3 lit. b ustawy powołanej w punkcie 1: a) w zakresie, w jakim uchyla art. 28 ust. 1b i 1c ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3, jest zgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji, b) w zakresie, w jakim uchyla art. 28 ust. 1d ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3, jest niezgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. 7. Art. 1 pkt 3 lit. d ustawy powołanej w punkcie 1 jest zgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. 8. Art. 1 pkt 4 ustawy powołanej w punkcie 1, uchylający art. 29 ust. 3 ustawy z 29 grudnia 1992 r. powołanej w punkcie 3, jest niezgodny z art. 213 ust. 1 w związku z art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Orzeczenie zapadło jednomyślnie.		

Przegląd treści sentencji rozstrzygnięć nieogłoszonych w organie urzędowym

1.	Wyrok z 9 marca 2016 r., K 47/15 <i>[nowelizacja ustawy o Trybunale Konstytucyjnym]</i>	
	Wnioskodawcy Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego Grupa posłów (połączone wnioski) Rzecznik Praw Obywatelskich Krajowa Rada Sądownictwa	Skład orzekający Pełny skład Sprawozdawca: S. Biernat
	I 1. Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym: a) jest niezgodna z art. 7, art. 112 oraz art. 119 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także z zasadą poprawnej legislacji wynikającą z art. 2 Konstytucji, b) jest zgodna z art. 186 ust. 1 Konstytucji, c) nie jest niezgodna z art. 123 ust. 1 Konstytucji. 2. Art. 1 pkt 6 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1, uchylający art. 31 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, jest niezgodny z art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 Konstytucji. 3. Art. 1 pkt 15 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1, uchylający rozdział 10 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2, jest niezgodny z art. 118 ust. 1 oraz art. 119 ust. 2 Konstytucji, a także z art. 197 Konstytucji. 4. Art. 1 pkt 16 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim uchyla art. 19 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2: a) jest niezgodny z art. 112 i art. 173 w związku z art. 10 Konstytucji, b) nie jest niezgodny z art. 197 Konstytucji. 5. Art. 1 pkt 16 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim uchyla art. 28 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2, jest niezgodny z art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 oraz z art. 195 ust. 1 Konstytucji. 6. Art. 1 pkt 2 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i zmieniony art. 8 pkt 4 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 są niezgodne z art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 2 Konstytucji, a także z art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 oraz z art. 195 ust. 1 Konstytucji. 7. Art. 1 pkt 3 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i zmieniony art. 10 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 są niezgodne z art. 2 i art. 173 w związku z preambułą Konstytucji oraz art. 10 Konstytucji przez to, że uniemożliwiają organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, naruszają zasady państwa prawnego. 8. Art. 1 pkt 5 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i dodany art. 28a ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 są niezgodne z art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 2 Konstytucji, a także z art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 oraz z art. 195 ust. 1 Konstytucji. 9. Art. 1 pkt 7 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i dodany art. 31a ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2: a) są niezgodne z art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 2 Konstytucji, a także z zasadą określoności prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji, z art. 78, art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 i art. 195 ust. 1 Konstytucji, b) nie są niezgodne z art. 180 ust. 1 i 2 Konstytucji.	

10. Art. 1 pkt 8 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim zmienia art. 36 ust. 1 pkt 4 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2, i zmieniony art. 36 ust. 1 pkt 4 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2:

a) **są niezgodne** z art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 2 Konstytucji, a także z zasadą określoności prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji, z art. 78, art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 i art. 195 ust. 1 Konstytucji,

b) **nie są niezgodne** z art. 180 ust. 1 i 2 Konstytucji.

11. Art. 1 pkt 8 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim zmienia art. 36 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2, i zmieniony art. 36 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 **są niezgodne** z art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 2 Konstytucji, a także z art. 173 w związku z art. 10 ust. 1 oraz z art. 195 ust. 1 Konstytucji.

12. Art. 1 pkt 9 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim zmienia art. 44 ust. 1 i 3 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2, i zmieniony art. 44 ust. 1 i 3 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 **są niezgodne** z art. 2 i art. 173 w związku z preambułą Konstytucji oraz art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji **przez to, że** uniemożliwiają organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, naruszają zasady państwa prawnego.

13. Art. 1 pkt 10 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i dodany art. 80 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 **są niezgodne** z art. 2 i art. 173 w związku z preambułą Konstytucji oraz art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji **przez to, że** uniemożliwiają organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, naruszają zasady państwa prawnego.

14. Art. 1 pkt 12 lit. a ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i zmieniony art. 87 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 **są niezgodne** z art. 2 i art. 173 w związku z preambułą Konstytucji oraz art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji **przez to, że** uniemożliwiają organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, naruszają zasady państwa prawnego.

15. Art. 1 pkt 14 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 i zmieniony art. 99 ust. 1 ustawy z 25 czerwca 2015 r. powołanej w punkcie 2 **są niezgodne** z art. 190 ust. 5 Konstytucji.

16. Art. 2 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 **jest niezgodny** z:

a) art. 2 i art. 173 w związku z preambułą Konstytucji oraz art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji **przez to, że** uniemożliwiają organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, narusza zasady państwa prawnego,

b) art. 2 Konstytucji **przez to, że** przewiduje stosowanie przepisów ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 do spraw, w których postępowanie przed Trybunałem wszczęto przed dniem wejścia jej w życie.

17. Art. 3 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z zasadą ochrony praw nabytych oraz zasadą ochrony interesów w toku wynikającymi z art. 2 Konstytucji.

18. Art. 5 ustawy z 22 grudnia 2015 r. powołanej w punkcie 1:

a) **jest niezgodny** z art. 2 i art. 188 pkt 1 Konstytucji,

b) **nie jest niezgodny** z art. 8 ust. 1 Konstytucji.

II

- Art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, **traci moc obowiązującą z upływem 9 (dziewięciu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku.

- Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

- Zdania odrębne (zał. nr 9).

2.	Wyrok z 11 sierpnia 2016 r., K 39/16 <i>[ustawa o Trybunale Konstytucyjnym]</i>	
	Wnioskodawcy Grupa posłów (połączone wnioski) Rzecznik Praw Obywatelskich	Skład orzekający Pełny skład I Sprawozdawca: A. Wróbel II Sprawozdawca: P. Tuleja
	1. Art. 26 ust. 1 pkt 1 lit. g ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym jest niezgodny z art. 197, art. 195 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z preambułą Konstytucji. 2. Art. 38 ust. 3-6 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 10, art. 173, art. 188, art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji oraz z preambułą Konstytucji. 3. Art. 61 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1, w części obejmującej słowa: „W sprawach pytań prawnych, skarg konstytucyjnych i sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,” jest niezgodny z art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji oraz z preambułą Konstytucji. 4. Art. 61 ust. 6 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 10, art. 173, art. 188 Konstytucji oraz z preambułą Konstytucji. 5. Art. 68 ust. 5-7 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 188, art. 195 ust. 1 Konstytucji oraz z preambułą Konstytucji. 6. Art. 80 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 190 ust. 2 Konstytucji. 7. Art. 83 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 rozumiany w ten sposób, że nie podważa skuteczności czynności procesowych dokonanych przed wejściem w życie tej ustawy, jest zgodny z art. 2 Konstytucji. 8. Art. 83 ust. 2 oraz art. 84-87 ustawy powołanej w punkcie 1 są niezgodne z art. 2, art. 10, art. 173 Konstytucji oraz z preambułą Konstytucji. 9. Art. 89 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 10, art. 173, art. 190 ust. 2 Konstytucji. 10. Art. 90 ustawy powołanej w punkcie 1 jest niezgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji • Postanowienie o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie. • Zdania odrębne (zał. nr 9).	
3.	Wyrok z 7 listopada 2016 r., K 44/16 <i>[zasady powołania prezesa i wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego]</i>	
	Wnioskodawca Grupa posłów	Skład orzekający 5 sędziów Sprawozdawca: S. Rymar
	1. Art. 16 ust. 1 ustawy z 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w części obejmującej słowo „trzech”, jest zgodny z art. 194 ust. 2 w związku z art. 10, art. 173, art. 197 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i z preambułą Konstytucji. 2. Art. 16 ust. 7 zdanie drugie ustawy powołanej w punkcie 1, rozumiany jako nieodnoszący się do podjęcia przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego uchwały w sprawie przedstawienia Prezydentowi Rzeczypospolitej nazwisk kandydatów na Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego, jest zgodny z art. 194 ust. 2 w związku z art. 10, art. 173, art. 197 Konstytucji i z preambułą Konstytucji. • Orzeczenie zapadło większością głosów. • Postanowienie o umorzeniu postępowanie w pozostałym zakresie. • Postanowienie zapadło jednomyślnie.	

Załącznik nr 8.

Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania

Postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
1	7 I 2016	U 8/15	grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 2) zdania odrębne
2	22 III 2016	SK 35/14	spółka akcyjna	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
3	22 III 2016	SK 6/15	R. N.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
4	5 IV 2016	K 3/15	Rada Miejska Choroszczy	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 134 pkt 3)
5	5 IV 2016	SK 41/15	sp. z o.o. (połączone skargi)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
6	5 IV 2016	U 7/14	Naczelna Rada Adwokacka	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
7	6 IV 2016	P 39/14	Sąd Okręgowy w Lublinie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
8	14 IV 2016	SK 25/14	M. S.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
9	19 IV 2016	P 120/15	Sąd Rejonowy w Koninie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
10	20 IV 2016	P 44/14	Sąd Rejonowy w Radomiu (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Jeleniej Górze Sąd Rejonowy w Szubinie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
11	20 IV 2016	P 61/14	Sąd Rejonowy w Ostródzie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
12	20 IV 2016	P 15/15	Sąd Rejonowy w Radomiu (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Grójcu (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
13	20 IV 2016	P 82/15	Sędzia-komisarz postępowania upadłościowego działający w Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
14	26 IV 2016	K 4/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
15	25 V 2016	K 47/13	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5) zdania odrębne
16	25 V 2016	P 50/14	Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie (połączone pytania)	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdania odrębne
17	25 V 2016	P 8/15	Sąd Rejonowy w Szubinie (połączone pytania) Sąd Rejonowy w Radomiu Sąd Rejonowy w Mińsku Mazowieckim	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
18	31 V 2016	K 15/14	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5)
19	31 V 2016	K 22/14	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 71 ust. 3) zdania odrębne
20	31 V 2016	K 1/15	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5)
21	31 V 2016	K 17/15	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5) zdanie odrębne

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
22	31 V 2016	U 3/15	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5) zdanie odrębne
23	8 VI 2016	K 11/13	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5) zdania odrębne
24	8 VI 2016	K 3/14	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5) zdania odrębne
25	8 VI 2016	K 22/15	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5) zdania odrębne
26	8 VI 2016	U 4/15	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5)
27	14 VI 2016	P 71/15	Sąd Okręgowy w Białymstoku	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdania odrębne
28	15 VI 2016	SK 44/14	Z. B. K. K.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
29	21 VI 2016	U 3/14	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 1)
30	22 VI 2016	P 70/15	Sąd Okręgowy w Szczecinie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdania odrębne
31	28 VI 2016	K 4/14	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5) zdanie odrębne
32	29 VI 2016	K 48/14	Grupa senatorów	umorzenie postępowania (art. 71 ust. 3 w zw. z art. 104 ust. 1 pkt 5) zdania odrębne

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
33	29 VI 2016	SK 26/15	L. G.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
34	6 VII 2016	K 10/14	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 1)
35	6 VII 2016	K 21/16	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 1) zdania odrębne
36	6 VII 2016	SK 27/15	W. P.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
37	12 VII 2016	SK 5/15	D. W.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
38	19 VII 2016	K 48/13	Sejmik Województwa Mazowieckiego	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 134 pkt 3) zdania odrębne
39	19 VII 2016	K 33/14	Rada Powiatu w Legionowie Rada Powiatu Piaseczyńskiego Rada Powiatu Pruszkowskiego Rada Powiatu Mikołowskiego Rada Powiatu Gdańskiego Rada Powiatu w Otwocku Rada Powiatu Wołomińskiego Rada Powiatu Warszawskiego Zachodniego Rada Powiatu w Poznaniu Rada Powiatu Grodziskiego Rada Powiatu Polkowickiego	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
40	19 VII 2016	P 22/15	Sąd Apelacyjny w Krakowie	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 1) zdania odrębne
41	19 VII 2016	P 112/15	Sąd Okręgowy w Warszawie	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
42	19 VII 2016	SK 9/15	sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 3) zdanie odrębne
43	19 VII 2016	U 6/15	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 1) zdanie odrębne
44	27 VII 2016	K 18/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
45	27 VII 2016	P 134/15	Sąd Rejonowy w Żorach	umorzenie postępowania (art. 104 ust. 1 pkt 2) zdanie odrębne
46	27 VII 2016	SK 40/15	B. Ś.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 3 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
47	27 VII 2016	U 5/15	Zarząd Krajowy Związku Zawodowego Lekarzy w Bydgoszczy	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
48	11 VIII 2016	SK 33/14	B. K. A. K.-B.	umorzenie postępowania (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3) zdanie odrębne
<i>16 sierpnia 2016 r. weszła w życie ustawa z 22.07.2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym; zgodnie z art. 83 ustawy o TK z 2016 r. „w sprawach wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy niniejszej ustawy”</i>				
49	15 IX 2016	K 43/16	Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1) zdania odrębne
50	5 X 2016	K 28/16	Grupa senatorów	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 3) zdania odrębne
51	12 X 2016	K 21/15	Prokurator Generalny	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 2) zdania odrębne
52	19 X 2016	P 10/15	Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1)
53	7 XI 2016	K 18/16	Grupa posłów	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
54	7 XI 2016	P 91/15	Sąd Okręgowy w Gdańsku	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1)
55	7 XI 2016	SK 3/15	sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1)
56	8 XII 2016	SK 17/15	sp. z o.o.	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1)
57	13 XII 2016	SK 16/15	M. K.	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1)
58	15 XII 2016	P 19/14	Sąd Apelacyjny w Gdańsku	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1)
59	16 XII 2016	P 128/15	Sąd Okręgowy we Wrocławiu (połączone pytania prawne)	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1)
60	16 XII 2016	SK 21/16	N. R.	umorzenie postępowania (art. 40 ust. 1 pkt 1)

Wyroki zawierające w sentencji postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
1	6 IV 2016	P 2/14	Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
2	6 IV 2016	P 5/14	Naczelny Sąd Administracyjny	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
3	6 IV 2016	SK 67/13	M. K.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
4	21 IV 2016	K 2/14	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
5	11 V 2016	SK 16/14	Z. S.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
6	17 V 2016	SK 37/14	W. O.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
7	8 VI 2016	K 37/13	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
8	8 VI 2016	P 62/14	Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
9	14 VI 2016	SK 18/14	K. W.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
10	21 VI 2016	SK 2/15	A. Z.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
11	28 VI 2016	K 31/15	Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 104 ust. 1 pkt 3)
12	28 VI 2016	SK 31/14	spółka akcyjna Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
13	29 VI 2016	SK 24/15	H. G.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
14	5 VII 2016	P 131/15	Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 104 ust. 1 pkt 2)
15	12 VII 2016	SK 40/14	M. W.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 134 pkt 3)
<i>16 sierpnia 2016 r. weszła w życie ustawa z 22.07.2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym; zgodnie z art. 83 ustawy o TK z 2016 r. „w sprawach wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy niniejszej ustawy”</i>				
16	27 IX 2016	SK 11/14	P. T.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1)

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
17	11 X 2016	K 24/15	Rzecznik Praw Obywatelskich Prokurator Generalny	umorzenie postępowania w zakresie dotyczącym wniosku Prokuratora Generalnego na skutek cofnięcia wniosku (art. 40 ust. 1 pkt 2) umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
18	11 X 2016	SK 28/15	M. H.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
19	18 X 2016	P 123/15	Sąd Okręgowy w Elblągu	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
20	8 XI 2016	P 126/15	Sąd Rejonowy w Koninie	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
21	15 XI 2016	SK 46/15	spółka jawna	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
22	22 XI 2016	SK 2/16	P. K.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
23	23 XI 2016	K 6/14	Prezydent RP Rzecznik Praw Obywatelskich Sąd Okręgowy w Lublinie Sąd Apelacyjny we Wrocławiu	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
24	24 XI 2016	K 11/15	Rada Związku Pracodawców „Transport i Logistyka Polska”	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
25	29 XI 2016	SK 18/15	P. Cz.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
26	6 XII 2016	SK 7/15	spółka jawna sp. z o.o. M. C. (połączone skargi)	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)
27	13 XII 2016	K 13/16	Rzecznik Praw Obywatelskich Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1 i 3)

Rozstrzygnięcia nieogłoszone w organie urzędowym zawierające w sentencji postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	Data	Sygnatura	Inicjator postępowania	Podstawa rozstrzygnięcia (uTK)
1	9 III 2016	K 47/15	Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego grupa posłów (połączone wnioski) Rzecznik Praw Obywatelskich Krajowa Rada Sądownictwa	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 104 ust. 1 pkt 2 i 3)
2	11 VIII 2016	K 39/16	Grupa posłów (połączone wnioski) Rzecznik Praw Obywatelskich	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 104 ust. 1 pkt 2 i 3)
<i>16 sierpnia 2016 r. weszła w życie ustawa z 22.07.2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym; zgodnie z art. 83 ustawy o TK z 2016 r. „w sprawach wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy niniejszej ustawy”</i>				
3	7 XI 2016	K 44/16	Grupa posłów	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 40 ust. 1 pkt 1)

Załącznik nr 9.

Przegląd zdań odrębnych zgłoszonych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2016 r.

Zdania odrębne sędziego Zbigniewa Jędrzejewskiego zgłoszone:

do wyroków z 25 maja 2016 r., Kp 2/15 i Kp 5/15

- Słuszna jest argumentacja przedstawiona w zdaniu odrębnym sędzi TK Julii Przyłębskiej.

do postanowień z: 25 maja 2016 r., K 47/13; 8 czerwca 2016 r., K 11/13 i K 22/15; 29 czerwca 2016 r., K 48/14; 6 lipca 2016 r., K 21/16; 19 lipca 2016 r., K 48/13

- Wyrok o sygn. K 47/15 nie został ogłoszony w Dzienniku Ustaw i nie wszedł w życie, a zatem jego sentencja nie może określać trybu postępowania przed Trybunałem. Trybunał powinien stosować przepisy ustawy o TK, w brzmieniu wynikającym z tekstu jednolitego ogłoszonego 8 marca 2016 r. oraz odpowiednie przepisy przejściowe ustawy z dnia 22 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Postanowienie powinno zapaść w pełnym składzie, to znaczy w składzie co najmniej trzynastu sędziów.

do postanowień z: 25 maja 2016 r., P 50/14; 15 czerwca 2016 r., SK 44/14; 22 czerwca 2016 r., P 70/15; 19 lipca 2016 r., P 22/15; 27 lipca 2016 r., P 134/15; 11 sierpnia 2016 r., SK 33/14

- Wyrok o sygn. K 47/15 nie został ogłoszony w Dzienniku Ustaw i nie wszedł w życie, a zatem jego sentencja nie może określać trybu postępowania przed Trybunałem. Trybunał powinien stosować przepisy ustawy o TK, w brzmieniu wynikającym z tekstu jednolitego ogłoszonego 8 marca 2016 r. oraz odpowiednie przepisy przejściowe ustawy z dnia 22 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Postanowienie powinno zapaść w składzie siedmiu sędziów.

do postanowień z: 31 maja 2016 r., K 22/14 i K 17/15; 8 czerwca 2016 r., K 3/14; 28 czerwca 2016 r., K 4/14; 27 lipca 2016 r., U 5/15

- Wyrok o sygn. K 47/15 nie został ogłoszony w Dzienniku Ustaw i nie wszedł w życie, a zatem jego sentencja nie może określać trybu postępowania przed Trybunałem. Trybunał powinien stosować przepisy ustawy o TK, w brzmieniu wynikającym z tekstu jednolitego ogłoszonego 8 marca 2016 r. oraz odpowiednie przepisy przejściowe ustawy z dnia 22 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Postanowienie powinno zapaść w pełnym składzie.

do wyroku z dnia 28 czerwca 2016 r., K 31/15

- Sentencja wyroku o sygn. K 47/15 nie może określać trybu postępowania przed Trybunałem, gdyż orzeczenie to nie weszło w życie;
- Wyrok w niniejszej sprawie powinien zapaść, zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o TK w związku z art. 44 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, w pełnym składzie.

do wyroku z dnia 19 lipca 2016 r., Kp 3/15

- Sentencja wyroku o sygn. K 47/15 nie może określać trybu postępowania przed Trybunałem, gdyż orzeczenie to nie weszło w życie;
- Wyrok w niniejszej sprawie powinien zapaść, zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o TK w związku z art. 44 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, w pełnym składzie, to znaczy w składzie co najmniej trzynastu sędziów.

do postanowień z: 15 września 2016 r., K 43/16; 5 października 2016 r., K 28/16; 12 października 2016 r., K 21/15

- W polskim systemie prawnym nie ma przepisów, które przyznają Trybunałowi czy Prezesowi uprawnienia do decydowania o tym, który z sędziów ma zdolność do orzekania, z wyjątkiem sytuacji dotyczących wyłączenia sędziego. Arbitralne wyłączenie trzech sędziów od udziału w rozstrzygnięciu niniejszej sprawy stanowi naruszenie obowiązujących przepisów o ustroju Trybunału.

Zdania odrębne sędzi Julii Przyłębskiej zgłoszone:

do wyroków z: 25 maja 2016 r., Kp 2/15 i Kp 5/15; 12 lipca 2016 r., K 28/15; 19 lipca 2016 r., Kp 3/15

- Wyrok został wydany niezgodnie z przepisami ustawy o TK. Wyrok z 9 marca 2016 r., K 47/15, nie został ogłoszony w Dzienniku Ustaw, jego sentencja nie może określać trybu postępowania przed Trybunałem, gdyż orzeczenie to nie weszło w życie;
- Wyrok w niniejszej sprawie powinien zapaść w pełnym składzie, to znaczy w składzie co najmniej trzynastu sędziów.

do postanowień z: 25 maja 2016 r., P 8/15; 14 czerwca 2016 r., P 71/15; 22 czerwca 2016 r., P 70/15; 29 czerwca 2016 r., SK 26/15; 6 lipca 2016 r., SK 27/15; 12 lipca 2016 r., SK 5/15; 19 lipca 2016 r., P 112/15; 27 lipca 2016 r., SK 40/15

- Skład orzekający jest niezgodny z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 r., K 47/15, wobec braku jego publikacji, nie weszło w życie;
- W niniejszej sprawie Trybunał powinien orzekać w składzie siedmiu sędziów.

do postanowień z: 25 maja 2016 r., K 47/13; 8 czerwca 2016 r., K 11/13 i K 22/15; 29 czerwca 2016 r., K 48/14; 6 lipca 2016 r., K 21/16

- Skład orzekający jest niezgodny z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 r., K 47/15, wobec braku jego publikacji, nie weszło w życie;
- W niniejszej sprawie Trybunał powinien orzekać w pełnym składzie sędziów Trybunału, to jest z udziałem co najmniej trzynastu sędziów.

**do postanowień z: 31 maja 2016 r., K 22/14 i U 3/15; 8 czerwca 2016 r., K 3/14;
27 lipca 2016 r., K 48/13 i K 18/15**

- Skład orzekający jest niezgodny z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 r., K 47/15, wobec braku jego publikacji, nie weszło w życie;
- W niniejszej sprawie Trybunał powinien orzekać w pełnym składzie sędziów Trybunału.

do wyroków z: 8 czerwca 2016 r., P 62/14; 14 czerwca 2016 r., SK 18/14

- Skład orzekający jest niezgodny z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 r., K 47/15, wobec braku jego publikacji, nie weszło w życie;
- W niniejszej sprawie Trybunał powinien orzekać w składzie siedmiu sędziów.

do wyroku z 21 czerwca 2016 r., SK 2/15

- Skład orzekający jest niezgodny z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 r., K 47/15, wobec braku jego publikacji, nie weszło w życie;
- Domniemanie konstytucyjności obala dopiero ważne orzeczenie Trybunału, a nie opinie poszczególnych sędziów;
- Orzeczenie Trybunału uznane za nieważne z mocy prawa bądź nieważne bezwzględnie (*nullitas absoluta*), ze względów oczywistych nie może zostać ogłoszone w organie urzędowym (art. 190 ust. 2 Konstytucji). Nie wydaje się, aby orzeczenie nieważne z mocy prawa (*ipso iure*), wydane w niewłaściwym składzie i bez podstawy prawnej (*sententia nulla*), a tym samym niewiele różniące się od tzw. niewyroku (*sententia non existens*) mogło być honorowane przez inne organy państwa, w państwie prawnym;
- W niniejszej sprawie Trybunał powinien orzekać w składzie siedmiu sędziów.

**do postanowień z: 15 września 2016 r., K 43/16; 5 października 2016 r., K 28/16;
12 października 2016 r., K 21/15**

- Ani Konstytucja, ani ustawa o TK nie dają Trybunałowi ani jego Prezesowi kompetencji do decydowania o zdolności do orzekania sędziów, z wyjątkiem sytuacji dotyczących wyłączenia sędziego;
- Nie zostały wykonane obowiązki przewidziane w art. 6 ust. 7 oraz art. 90 ustawy o TK, dotyczące przydzielania spraw, stworzenia warunków umożliwiających wypełnianie obowiązków sędziego oraz włączenia do składów orzekających sędziów, którzy złożyli ślubowanie wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

do wyroków z: 11 października 2016 r., K 24/15; 24 listopada 2016 r., K 11/15

- Zgodnie z art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w przypadku wniosków złożonych przez podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1-5 Konstytucji, nierozstrzygniętych przed wejściem w życie ustawy o TK, Trybunał w terminie 14 dni od wejścia w życie tej ustawy, miał obowiązek zawiesić postępowanie na 6 miesięcy i wezwać do uzupełnienia wniosków według wymogów określonych w art. 33 ust. 2-5 ustawy o TK;
- Rozpoznanie sprawy nastąpiło z naruszeniem ustawowej zasady rozpatrywania wniosków według kolejności wpływu spraw do Trybunału.

Zdania odrębne sędziego Piotra Pszczółkowskiego zgłoszone:

do wyroku z 6 kwietnia 2016 r., P 5/14

- Wyrok zapadł w sprzeczności z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej obowiązującą w dniu orzekania ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Przyjęcie przez Trybunał, że tryb postępowania przed Trybunałem reguluje ustawa o TK w kształcie określonym wyrokiem TK wydanym w sprawie o sygn. K 47/15 oraz że ustawa o zmianie ustawy o TK utraciła moc obowiązującą, jest sprzeczne z art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji;
- W niniejszej sprawie powinien orzekać pełny skład Trybunału z udziałem co najmniej trzynastu sędziów Trybunału;
- Termin rozprawy został wyznaczony z uchybieniem przewidzianego w ustawie terminu trzech miesięcy od doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie;
- Obowiązek wyznaczenia terminu rozprawy według kolejności wpływu spraw do Trybunału nie został spełniony.

do wyroku z 11 maja 2016 r., SK 16/14

- Orzeczenie Trybunału w sprawie K 47/15 nie zostało opublikowane, nie weszło w życie i nie wywołało skutku w postaci utraty mocy obowiązującej ustawy o zmianie ustawy o TK, która nadal obowiązuje;
- Stosownie do art. 2 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o TK, Trybunał powinien orzekać w niniejszej sprawie w składzie siedmiu sędziów Trybunału.

do wyroków z 25 maja 2016 r., Kp 2/15 i Kp 5/15

- Wyrok zapadł w sprzeczności z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Orzeczenie TK z 9 marca 2016 r., K 47/15, nie zostało opublikowane, nie weszło w życie i nie wywołało skutku w postaci utraty mocy obowiązującej ustawy o zmianie ustawy o TK, która nadal obowiązuje i powinna być stosowana;
- Pełny skład Trybunału powinien orzekać z udziałem co najmniej trzynastu sędziów Trybunału.

**do postanowień z: 25 maja 2016 r., K 47/13; 8 czerwca 2016 r., K 11/13 i K 22/15;
29 czerwca 2016 r., K 48/14; 19 lipca 2016 r., K 48/13**

- Postanowienie zapadło w sprzeczności z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Orzeczenie TK z 9 marca 2016 r., K 47/15, nie zostało opublikowane, nie weszło w życie i nie wywołało skutku w postaci utraty mocy obowiązującej ustawy o zmianie ustawy o TK, która nadal obowiązuje i powinna być stosowana;
- Pełny skład Trybunału powinien orzekać z udziałem co najmniej trzynastu sędziów Trybunału.

do postanowień z: 25 maja 2016 r., P 50/14; 14 czerwca 2016 r., P 71/15; 19 lipca 2016 r., P 22/15 i SK 9/15

- Postanowienie zapadło w sprzeczności z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Orzeczenie TK z 9 marca 2016 r., K 47/15, nie zostało opublikowane, nie weszło w życie i nie wywołało skutku w postaci utraty mocy obowiązującej ustawy o zmianie ustawy o TK, która nadal obowiązuje i powinna być stosowana;
- Trybunał powinien orzekać w składzie siedmiu sędziów Trybunału.

do wyroków z: 14 czerwca 2016 r., SK 18/14; 28 czerwca 2016 r., K 31/15

- Wyrok zapadł w sprzeczności z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, przewidujących dla spraw zainicjowanych skargą konstytucyjną skład siedmiu sędziów Trybunału;
- Orzeczenie TK z 9 marca 2016 r., K 47/15, nie zostało opublikowane w Dzienniku Ustaw, nie weszło w życie i nie wywołało skutku w postaci utraty mocy obowiązującej ustawy o zmianie ustawy o TK, która nadal obowiązuje i powinna być stosowana;
- Samo ogłoszenie orzeczenia TK w sprawie o sygn. K 47/15 na sali rozpraw nie stwarza Trybunałowi możliwości niestosowania uznanych w tym wyroku za niekonstytucyjne przepisów ustawy o zmianie ustawy o TK;
- Domniemanie konstytucyjności jest obowiązującą w postępowaniu przed TK regułą rozkładu ciężaru dowodu, nie jest natomiast przesłanką uzasadniającą stosowanie przepisów.

do wyroku z 29 czerwca 2016 r., SK 24/15

- Skład Trybunału został przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego wyznaczony z pominięciem reguł wynikających z art. 2 ust. 1 zdanie drugie ustawy o zmianie ustawy o TK, przewidującego dla spraw zainicjowanych skargą konstytucyjną skład siedmiu sędziów Trybunału.

do wyroku z 19 lipca 2016 r., Kp 3/15

- Wyrok zapadł w sprzeczności z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, przewidujących dla spraw zainicjowanych

wnioskiem rozpoznanie w pełnym składzie Trybunału z udziałem co najmniej 13 sędziów Trybunału;

- Orzeczenie TK z 9 marca 2016 r., K 47/15, nie zostało opublikowane w Dzienniku Ustaw, nie weszło w życie i nie wywołało skutku w postaci utraty mocy obowiązującej ustawy o zmianie ustawy o TK, która nadal obowiązuje i powinna być stosowana;
- Samo ogłoszenie orzeczenia TK w sprawie o sygn. K 47/15 na sali rozpraw nie stwarza Trybunałowi możliwości niestosowania uznanych w tym wyroku za niekonstytucyjne przepisów ustawy o zmianie ustawy o TK;
- Domniemanie konstytucyjności jest obowiązującą w postępowaniu przed TK regułą rozkładu ciężaru dowodu, nie jest natomiast przesłanką uzasadniającą stosowanie przepisów;
- Brak jest jakiejkolwiek podstawy prawnej do określania przez Prezesa TK składu osobowego „pełnego składu” Trybunału Konstytucyjnego;
- Brak jest podstawy prawnej do działań Prezesa TK polegających na „dopuszczaniu” lub „niedopuszczaniu” sędziów TK do orzekania w tej czy innych sprawach, orzekanych w pełnym składzie Trybunału;
- Jakiegokolwiek uniemożliwianie wykonywania sędziom TK ich obowiązków, skracanie ich kadencji, narusza w sposób oczywisty Konstytucję, w szczególności zasadę legalizmu wynikającą z art. 7 Konstytucji.

do postanowień z 19 lipca 2016 r., K 33/14 i U 6/15

- Postanowienie zapadło w sprzeczności z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, zmienionej ustawą z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym;
- Orzeczenie TK z 9 marca 2016 r., K 47/15, nie zostało opublikowane, nie weszło w życie i nie wywołało skutku w postaci utraty mocy obowiązującej ustawy o zmianie ustawy o TK, która nadal obowiązuje i powinna być stosowana;
- Trybunał powinien orzekać w pełnym składzie.

do postanowień z: 15 września 2016 r., K 43/16; 5 października 2016 r., K 28/16; 12 października 2016 r., K 21/15

- Postanowienie zapadło z naruszeniem przepisów ustawy o TK określających zasady wyznaczania składu osobowego właściwego do rozpoznania sprawy;
- Sędzią Trybunału jest osoba wybrana przez Sejm na podstawie art. 194 ust. 1 Konstytucji, która złożyła ślubowanie wobec Prezydenta RP (art. 6 ust. 5 ustawy o TK). Są to jedyne kryteria, które warunkują zdolność do orzekania. Tylko ustawodawca może określić przesłanki dające podstawę do wyłączenia sędziego od orzekania, które jest jego prawem i obowiązkiem (rdzeniem statusu sędziowskiego). Katalog przesłanek wyłączenia sędziego, określony w art. 27 ust. 1 ustawy o TK, ma charakter zamknięty.

Zdanie odrębne sędziego Andrzeja Rzeplińskiego zgłoszone:

do postanowienia z 7 stycznia 2016 r., U 8/15

- Trybunał Konstytucyjny błędnie zdecydował o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym;

- Uchwały Sejmu z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie stwierdzenia braku mocy prawnej uchwał Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 października 2015 r. w sprawie wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego noszą w sobie istotny element nowości normatywnej i z tego względu podlegają kognicji Trybunału.

Zdania odrębne sędziego Andrzeja Wróbla zgłoszone:

do postanowienia z 7 stycznia 2016 r., U 8/15

- Słuszna jest argumentacja przedstawiona w tej sprawie w zdaniu odrębnym sędziego Marka Zubika.

do wyroku z 23 listopada 2016 r., K 6/14

- Umieszczenie w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym nie mieści się w zakresie normowania i zakresie stosowania art. 42 Konstytucji. Nieodpowiedniości tego wzorca kontroli nie uzasadnia jednak ta czy inna koncepcja odpowiedzialności karnej, lecz to, że umieszczenie w tym Ośrodku nie jest prawną reakcją państwa na „czyn zabroniony pod groźbą kary”, nie można mu zatem przypisać charakteru i funkcji kary w rozumieniu art. 42 ust. 1 Konstytucji;
- Umieszczenie w Ośrodku jest bez wątpienia pozbawieniem wolności osobistej i tym samym stanowi bezpośrednią i najbardziej drastyczną formę ingerencji państwa w wolność konstytucyjną każdego w rozumieniu art. 41 ust. 1 Konstytucji, a w związku z tym musi podlegać ocenie z punktu widzenia przesłanek zawartych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Przymusowa postpenalna izolacja sprawców w zakresie, w jakim nie jest przydatna dla realizacji założonych celów terapeutycznych, uniemożliwia lub znacznie utrudnia osiągnięcie celu socjalizującego, czyli readaptację przestępcy do społeczeństwa. Mechanizm umieszczania w Ośrodku nie był konieczny dla realizacji podstawowych celów ustawy, tj. terapii i resocjalizacji groźnych przestępców.

Zdania odrębne sędziego Marka Zubika zgłoszone:

do postanowienia z 7 stycznia 2016 r., U 8/15

- Problematyka normatywności uchwał Sejmu została potraktowana nazbyt prosto w złożonych okolicznościach sprawy. Kognicji Trybunału nie podlegają uchwały Sejmu dotyczące wyboru konkretnych osób na stanowisko sędziego Trybunału Konstytucyjnego (chodzi tu o pięć uchwał Sejmu z 2 grudnia 2015 r.). Możliwe jest natomiast dokonanie kontroli konstytucyjności uchwał Sejmu z 25 listopada 2015 r. w sprawie stwierdzenia braku mocy prawnej uchwał Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 października 2015 r. w sprawie wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego;
- Do zakresu kognicji Trybunału wyznaczonej art. 188 pkt 3 Konstytucji należą wszystkie akty normatywne centralnych organów państwowych oraz także – na zasadzie lustrzanego odbicia – te wszystkie akty prawne tych organów, które wkraczają w sferę wymagającą, w świetle Konstytucji, regulacji normatywnej.

do uzasadnienia wyroku z 28 czerwca 2016 r., SK 31/14

- W sytuacji złożenia przez RPO wniosku dotyczącego tych samych przepisów, które są objęte wcześniej złożoną skargą konstytucyjną, obydwie sprawy powinny być przekazywane do łącznego rozpoznania. Trybunał, wydając orzeczenie, powinien przy tym uwzględniać zakres zaskarżenia i argumentację wynikającą z obydwu pism procesowych łącznie i traktować połączone sprawy jako jedną całość. Formalistyczne rozumowanie TK – separujące przedmiotowo tożsamy wniosek Rzecznika od skargi konstytucyjnej, do której wniosek został dołączony – doprowadziło do wydania orzeczenia o relatywnie wąskim zakresie przedmiotowym. Z systemu prawnego wyeliminowano tylko ten przepis (tj. art. 64 § 1 pkt 4), który był podstawą prawną rozstrzygnięcia sprawy skarżącej. Pozostałe przepisy, objęte zakresem zaskarżenia przez RPO i skarżącą, dotknięte tą samą wadą, jaką jest brak określenia maksymalnej wysokości opłaty egzekucyjnej (tj. art. 64 § 1 pkt 1-3, 5, 7, 11, i 12), pozostają nadal częścią systemu prawnego. Powodować to będzie konieczność ponownego zainicjowania postępowania co do tych przepisów i powtórzenia co do zasady argumentacji dotyczącej naruszenia zakazu nadmiernej ingerencji w wolności i prawa konstytucyjne;
- Wyrokiem w rozpatrzonej sprawie Trybunał doprowadził do zredukowania roli RPO, jak i efektywności skargi konstytucyjnej – jako środków ochrony wolności i praw jednostek;
- Ograniczenie zakresu orzekania jedynie do wypadków, w których opłata egzekucyjna została naliczona z tytułu zajęcia wierzytelności pieniężnych, nie wynikało z treści normatywnej przepisu prawnego będącego podstawą orzeczenia wydane- go w sprawie skarżącej, lecz jedynie ze stanu faktycznego indywidualnej sprawy. Okoliczność ta nie jest konstytucyjną przesłanką determinującą zakres orzekania, nawet w postępowaniach inicjowanych skargą konstytucyjną;
- Art. 32 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji ustanawia – co jednoznacznie wynika z jego brzmienia – konstytucyjne prawo podmiotowe do równego traktowania przez władze publiczne. Mimo odmiennego stanowiska w dotychczasowym orzecznictwie Trybunału, prawo to może być dochodzone samodzielnie w trybie skargi konstytucyjnej. Niezależnie od tego, skarżąca powiązała art. 32 ust. 1 z art. 84 Konstytucji, który wyraża powszechny obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków określonych w ustawie. Dopełniła tym samym wymagań formalnych wynikających z dotychczasowego orzecznictwa TK. W sprawie tej TK znacznie ograniczył możliwość posłużenia się skargą konstytucyjną w kontekście zapewnienia przez władze publiczne równego traktowania w zakresie realizacji przez jednostki obowiązków konstytucyjnych;
- Art. 217 Konstytucji ma charakter przepisu szczegółowego, gdy chodzi o wymagania „jakości regulacji” daninowej, wobec ogólnego art. 2 Konstytucji, który dotyczy wszystkich materii. Wymaganie określenia w ustawie stawki podatkowej to nie tylko formalny nakaz, aby ustawa regulowała tę materię z pominięciem rozporządzenia. Przepisy ustawowe muszą pozwalać na jednoznaczne ustalenie wysokości pieniężnego ciężaru publicznoprawnego. Niezależnie od zastosowanej techniki legislacyjnej (kwota lub sposób ustalenia stawki), nie mogą prowadzić do konfiskaty mienia, ani nie mogą być oderwane od celu fiskalnego i społecznego, któremu służą. Ponadto muszą uwzględniać możliwości płatnicze zobowiązanego,

a w przypadku opłat – pozostawać w racjonalnym związku z czynnością wzajemną władzy publicznej. Przepis art. 217 Konstytucji dawał TK podstawę do interpretacji szeregu norm gwarancyjnych.

Przegląd zdań odrębnych zgłoszonych do rozstrzygnięć nieogłoszonych w organie urzędowym

Zdania odrębne sędziego Zbigniewa Jędrzejewskiego zgłoszone:

do wyroku z 11 sierpnia 2016 r., K 39/16

- Wyrok powinien zapaść w pełnym składzie, przez co należy rozumieć skład co najmniej 13-osobowy;
- Trybunał naruszył obowiązujące przepisy dotyczące kolejności rozpatrywania spraw według kolejności ich wpływu do Trybunału;
- Prezes TK nie mógł skrócić ustawowego 2-miesięcznego terminu na przedstawienie stanowisk przez uczestników postępowania;
- Trybunał niezgodnie z prawem zastosował obowiązujące przepisy dotyczące przekazania sprawy do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym. Rozpatrywane zagadnienia prawne nie zostały wystarczająco wyjaśnione w orzecznictwie Trybunału, a niektóre z nich wcale nie były przedmiotem rozważań TK. Rozpoznanie zarzutów przedstawionych we wnioskach wymagało więcej czasu oraz przeprowadzenia rozprawy;
- Rozstrzygnięcie zapadło na podstawie wniosku złożonego przez podmiot nieuprawniony. Uprawnienie do złożenia wniosku do Trybunału Konstytucyjnego wynika z Konstytucji i ma charakter osobisty. Nie może być przekazane do realizacji innemu podmiotowi. W szczególności wniosek RPO nie może być podpisany przez jego zastępcę, który nie jest organem konstytucyjnym. Ani Konstytucja, ani ustawa o RPO nie daje zastępcy RPO prawa do składania wniosków do Trybunału;
- W składzie orzekającym zasiadał sędzia Trybunału, w stosunku do którego istniały poważne i uzasadnione wątpliwości co do jego bezstronności, a zatem powinien zostać wyłączony z orzekania.

Zdania odrębne sędzi Julii Przyłębskiej zgłoszone:

do wyroku z 9 marca 2016 r., K 47/15

- Trybunał niesłusznie pominął przepisy ustawy regulujące tryb postępowania przed Trybunałem, w zakresie dotyczącym składu orzekającego, kolejności rozpatrywania spraw, terminów przedstawienia pisemnych stanowisk przez uczestników postępowania, wyznaczenia terminu rozprawy i zawiadomienia o nim uczestników postępowania;
- Trybunał niesłusznie uznał, że orzeka bezpośrednio na podstawie Konstytucji. Art. 194 ust. 1 Konstytucji stanowi, że Trybunał Konstytucyjny składa się z 15 sędziów. Jeśliby więc stosować bezpośrednio Konstytucję, Trybunał powinien orzekać

w składzie 15-osobowym. Wyrok został tymczasem wydany w nieznanym ustawie składzie 12 sędziów;

- Ani Konstytucja, ani ustawa o TK nie dają Trybunałowi kompetencji do decydowania o zdolności orzekania sędziów, z wyjątkiem sytuacji dotyczących wyłączenia sędziego;
- Trybunał nie jest uprawniony do badania aktów stosowania prawa. Nie może zatem stwierdzać, kto został, a kto nie został skutecznie wybrany na sędziego TK. To nie mieści się w jego konstytucyjnych kompetencjach;
- Trybunał nie zastosował obowiązujących przepisów ustawy o TK ani przepisów ustawy o TK w brzmieniu sprzed nowelizacji. Skoro zaś Konstytucja nie określa procedury w tym zakresie, to należy uznać, że Trybunał wykreował normę prawną, do czego nie miał kompetencji. Trybunał nie jest konstytucyjnie upoważniony do stanowienia aktów prawa powszechnie obowiązującego, w tym wypadku działał zatem bez podstawy prawnej.

do wyroku z 11 sierpnia 2016 r., K 39/16

- W związku z brakiem publikacji w Dzienniku Ustaw orzeczenia z 9 marca, K 47/15, tryb postępowania przed Trybunałem reguluje ustawa o TK w kształcie określonym ustawą o zmianie ustawy o TK, która nie utraciła mocy obowiązującej. Wyrok wydany z pominięciem ustawy o zmianie ustawy o TK jest orzeczeniem wydanym niezgodnie z obowiązującym prawem;
- Orzeczenie powinno zapaść w składzie co najmniej 13-osobowym;
- Nie ma możliwości skrócenia 2-miesięcznego terminu na przedstawienie stanowisk przez uczestników postępowania;
- Nie zostały spełnione przesłanki do rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym;
- Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich został podpisany przez osobę nieuprawnioną (zastępcę RPO).

Zdania odrębne sędziego Piotra Pszczółkowskiego zgłoszone:

do wyroku z 9 marca 2016 r., K 47/15

- Sprawa powinna zostać rozpoznana w pełnym składzie Trybunału Konstytucyjnego. Pełny skład Trybunału to piętnastu sędziów, ale orzekanie w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej trzynastu sędziów. Brak jest podstawy prawnej do określania przez Prezesa TK składu osobowego „pełnego składu” Trybunału. Brak także podstawy prawnej do działań Prezesa TK polegających na „dopuszczaniu” lub „niedopuszczaniu” sędziów TK do orzekania w tej czy innych sprawach, orzekanych pełnym składzie Trybunału. Jakikolwiek uniemożliwianie wykonywania sędziom TK ich obowiązków, skracanie ich kadencji, narusza Konstytucję w szczególności zasadę legalizmu wynikającą z art. 7 Konstytucji;
- Powszechna moc obowiązująca i ostateczność przysługuje sentencjom wyroków TK, nie zaś ich uzasadnieniom;
- Niesłuszny jest przyjęty przez Trybunał pogląd o „dopuszczalności orzekania w postępowaniu z pominięciem obowiązujących przepisów ustawy regulującej tryb tego postępowania”;

- Niesłuszne jest przyjęcie pozaprawnej koncepcji „zakazu orzekania na podstawie przepisów, stanowiących jednocześnie przedmiot orzekania”.

do wyroku z 11 sierpnia 2016 r., K 39/16

- Skład Trybunału Konstytucyjnego był sprzeczny z obowiązującymi przepisami prawa. Wyrok powinien zapaść w składzie co najmniej trzynastu sędziów Trybunału;
- Wyznaczenie uczestnikom postępowania terminów do przedstawienia stanowisk w sprawie zostało określone w sposób sprzeczny z obowiązującymi przepisami prawa;
- Nie zostały spełnione ustawowe przesłanki rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym;
- Odroczenie wejścia w życie obowiązywania przepisów prawa ma określać czas niezbędny dla stworzenia obywatelom możliwości poznania i zrozumienia nowych przepisów, a aparatowi państwa dostosowania się do ich wymogów. Jednak w praktyce Trybunału Konstytucyjnego wprowadzanie przez ustawodawcę *vacatio legis* i jego termin zaczynają być oceniane pod kątem konieczności zapewnienia Trybunałowi czasu na ewentualną ocenę konstytucyjności ustawy lub jej przepisów. Takie rozumowanie jest nieuprawnione.

Załącznik nr 10.

Zestawienie spraw z 2016 r., w których Trybunał odroczył termin utraty mocy niekonstytucyjnych przepisów

Lp.	Termin utraty mocy na skutek upływu odroczenia w wypadku braku działań prawodawcy	Okres lub termin odroczenia i niekonstytucyjne unormowania objęte odroczeniem	Sygnatura wyroku oraz data i adres ogłoszenia sentencji w Dz. U.
1.	2018-06-29	18 miesięcy: art. 754¹ § 1 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim odnosi się do zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości obowiązanego hipoteką przymusową.	SK 71/13 Dz. U. z 29.12.2016 r. poz. 2199.
2.		9 miesięcy: art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.	K 47/15 nieopublikowany

Załącznik nr 11.

Zestawienie wyroków wydanych w 2016 r. wymagających wykonania

Wyroki – reakcja konieczna

1.	K 13/16	Wymaga wykonania
2.	K 6/14	Wymaga wykonania
3.	SK 71/13	Wymaga wykonania
4.	K 24/15	Wymaga wykonania
5.	P 131/15	Nastąpiła reakcja prawodawcza
6.	K 31/15	Wymaga wykonania
7.	SK 31/14	Wymaga wykonania
8.	SK 2/15	Wymaga wykonania
9.	K 37/13	Wymaga wykonania
10.	Kp 5/15	Wymaga wykonania

Wyroki – reakcja zalecana

1.	K 11/15	Oczekuje zmian w prawie
2.	SK 2/16	Oczekuje zmian w prawie
3.	K 8/15	Oczekuje zmian w prawie

Wyroki – reakcja wskazana

1.	K 13/15	Oczekuje zmian w prawie
2.	SK 18/14	Oczekuje zmian w prawie

Załącznik nr 12.

Zestawienie zaległych orzeczeń pozostawionych bez odpowiedniej reakcji prawodawcy

Zaległe wyroki wymagające wykonania

Kp 1/15	Wymaga wykonania
P 3/14	Wymaga wykonania
K 41/12	Wymaga wykonania
K 2/13	Wymaga wykonania
SK 26/14	Wymaga wykonania
K 25/12	Wymaga wykonania
K 1/13	Wymaga wykonania
P 46/13	Wymaga wykonania
P 31/12	Wymaga wykonania
K 39/13	Wymaga wykonania
K 60/13	Wymaga wykonania
K 50/13	Wymaga wykonania
K 52/13	Wymaga wykonania
K 46/13	Wymaga wykonania
K 38/13	Wymaga wykonania
K 23/11	Częściowo wykonany
P 19/13	Wymaga wykonania
P 51/13	Częściowo wykonany; wykonanie wzbudzające wątpliwości
K 13/11	Wykonanie wzbudzające wątpliwości
K 31/12*	Wymaga wykonania
SK 40/12	Wymaga wykonania
P 49/11	Wymaga wykonania
K 36/12	Wymaga wykonania
P 35/10	Wymaga wykonania
P 17/10	Wymaga wykonania
SK 41/09	Wymaga wykonania
K 64/07	Wymaga wykonania
P 16/08	Częściowo wykonany; wykonanie wzbudzające wątpliwości
K 2/07	Częściowo wykonany
K 42/02	Częściowo wykonany

* Wyrok uznany przez RCL lub Senat za niewymagający podjęcia działań prawodawczych.

Zaległe wyroki, wobec których działania prawodawcze są zalecane lub wskazane

K 1/14	Oczekuje zmian w prawie
SK 59/13	Oczekuje zmian w prawie
K 12/14	Oczekuje zmian w prawie*
SK 54/13	Oczekuje zmian w prawie
K 20/14	Oczekuje zmian w prawie
SK 32/14	Oczekuje zmian w prawie
K 14/13	Oczekuje zmian w prawie
K 31/13	Oczekuje zmian w prawie*
K 29/13	Oczekuje zmian w prawie
P 10/11	Oczekuje zmian w prawie
SK 55/13	Oczekuje zmian w prawie
U 4/13	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 16/12	Oczekuje zmian w prawie
K 25/13	Oczekuje zmian w prawie
K 36/13	Oczekuje zmian w prawie
U 12/13	Oczekuje zmian w prawie
SK 56/12	Oczekuje zmian w prawie
SK 61/13	Oczekuje zmian w prawie
U 8/13	Oczekuje zmian w prawie
K 29/12	Oczekuje zmian w prawie
K 51/12	Oczekuje zmian w prawie
P 33/12	Oczekuje zmian w prawie
SK 11/11	Oczekuje zmian w prawie
K 25/10	Oczekuje zmian w prawie
P 12/11	Oczekuje zmian w prawie
U 1/10	Oczekuje zmian w prawie
P 8/12	Oczekuje zmian w prawie
K 14/12	Oczekuje zmian w prawie
P 24/10	Oczekuje zmian w prawie
P 41/10	Oczekuje zmian w prawie
K 18/09	Oczekuje zmian w prawie*
Kp 5/09	Oczekuje zmian w prawie
P 33/09	Oczekuje zmian w prawie
K 9/11	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 11/10	Oczekuje zmian w prawie*
K 19/08	Oczekuje zmian w prawie*
SK 62/08	Oczekuje zmian w prawie
K 10/08	Oczekuje zmian w prawie*

K 24/08	Oczekuje zmian w prawie
K 6/09	Oczekuje zmian w prawie
K 55/07	Oczekuje zmian w prawie
K 45/07	Oczekuje dalszych zmian w prawie
U 4/08	Oczekuje zmian w prawie*
SK 18/05	Oczekuje zmian w prawie*
SK 49/05	Oczekuje zmian w prawie*
K 30/06	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 51/05	Oczekuje dalszych zmian w prawie
P 4/05	Oczekuje zmian w prawie
K 6/06	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 32/04	Oczekuje dalszych zmian w prawie
K 7/04	Oczekuje zmian w prawie*
K 38/03	Oczekuje zmian w prawie
K 16/03	Oczekuje zmian w prawie*
K 32/03	Oczekuje dalszych zmian w prawie
SK 22/02	Oczekuje zmian w prawie*
SK 40/01	Oczekuje zmian w prawie*
P 6/01	Oczekuje zmian w prawie

* Wyrok uznany przez RCL lub Senat za niewymagający podjęcia działań prawodawczych.

Zaległe postanowienia sygnalizacyjne

S 5/15	Nie odnotowano zmian w prawie
S 3/15	Nie odnotowano zmian w prawie
S 2/15	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/15	Nie odnotowano zmian w prawie
S 2/14	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/14	Nie odnotowano zmian w prawie
S 1/13	Wykonanie wzbudzające wątpliwości
S 1/12	Nie odnotowano zmian w prawie
S 4/10	Nie odnotowano zmian w prawie
S 6/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 5/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 4/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 3/09	Nie odnotowano zmian w prawie
S 2/06	Oczekuje dalszych zmian w prawie